

Wa xk'e jtul sk'umajel sok sts'ijb'ajel ja jk'umal. Tojol-ab'al

Empiezo a leer y escribir
en mi lengua. Tojolabal

tojol-ab'al • jk'umaltik

sJu'un niwan neb'uman
Cuaderno de trabajo

Ja jb'i'ili': _____

Ja sb'i'il ja jkomoni: _____

Ja sb'i'il ja jchonab'ili: _____

DIRECTORIO
Delfina Gómez Álvarez
Secretaria de Educación Pública

Teresa Guadalupe Reyes Sahagún
Directora General del INEA

Créditos de la presente edición

Coordinación general
Cecilia Orozco López

Coordinación académica
Carmen Díaz González
Elisa Vivas Zúñiga

Autoría
Guillermina Duarte Hernández
Elisa Vivas Zúñiga

Adaptación para la población hablante
de la lengua tojolabal
Claudia Libni Alfaro Jiménez
Alejandro Díaz Cruz
David Fredy Jiménez Jiménez

Asesoría académica
Rosa María González López

Revisión técnica
Elisa Vivas Zúñiga

Dirección gráfica y cuidado de la edición
Greta Sánchez Muñoz
Adriana Barraza Hernández

Calidad y seguimiento editorial
Hugo Fernández Alonso

Revisión editorial
Eliseo Brena Becerril
Hugo Fernández Alonso
Daniela Beltrán Barbachano (servicio social)

Diseño y diagramación
Norma García Manzano

Ilustración
Ricardo Pérez Rovira
Banco digital INEA

Este material tiene como antecedente los contenidos de la primera edición del Libro del adulto del módulo *Empiezo a leer y escribir en mi lengua*. Tojolabal. MIBES 1, cuyos créditos son: Coordinación académica: Emilio Cruz Gómez, Sara Elena Mendoza Ortega. Adecuación de contenidos en tojolabal: Alejandro Díaz Cruz, Carmelino Hernández Pérez, Rosalía Hernández Aguilar. Asesoría académica: Adriana Medina López, Lorena Camacho Mendoza, Víctor Fabián Ruiz Rosales. Revisión técnica: Víctor Fabián Ruiz Rosales. Colaboración: Horacio Pérez Consospó. Coordinación gráfica y cuidado de la edición: Greta Sánchez Muñoz, Adriana Barraza Hernández. Seguimiento editorial: María del Carmen Cano Aguilar. Revisión editorial: Laura Sainz Olivares, Cindy Eloisa Bernal Hernández. Diseño: Ricardo Figueroa Cisneros. Diagramación: Abraham Menes Núñez, Jorge Alberto Nava Rodríguez. Diseño de portada: Ricardo Figueroa Cisneros. Fotografía: Pedro Hiriart y Valencia

Empiezo a leer y escribir en mi lengua. Tojolabal. MIBES 1. Cuaderno de trabajo. D. R. 2007 ©Instituto Nacional para la Educación de los Adultos, INEA. Francisco Márquez 160, Col. Condesa, Alcaldía Cuauhtémoc, Ciudad de México. C. P. 06140.
2ª edición 2021

Esta obra es propiedad intelectual de sus autoras, y los derechos de publicación han sido legalmente transferidos al INEA. Prohibida su reproducción parcial o total por cualquier medio, sin autorización escrita de su legítimo titular de derechos.

Algunas veces no fue posible encontrar la propiedad de los derechos de algunos textos y/o imágenes aquí reproducidos. La intención es ayudar a personas sin educación básica, y sin fines de lucro. Si usted conoce la fuente de alguna referencia sin crédito, agradeceremos establecer contacto con nosotros para otorgar el crédito correspondiente.

ISBN *Modelo Educación para la Vida y el Trabajo*. Obra completa: 970-23-0274-9
ISBN *MEVyT Indígena Bilingüe con Español como Segunda Lengua*: 970-23-0500-4
ISBN *Empiezo a leer y escribir en mi lengua*. Tojolabal. MIBES 1. Cuaderno de trabajo: En trámite

Impreso en México

Sje'jel sb'a'al

Yajtab'il
slam

Yaljel sb'a'al	4
-----------------------	----------

Schojlal ya'teltajel	5
-----------------------------	----------

Ya'teltajel b'a oj k'umb'uk ja jk'ab'tiki	11
--	-----------

TSome 1	17
----------------	-----------

Sneb'jel 1	18
Sneb'jel 2	49
Sneb'jel 3	83
Sk'eljel jb'ajtik janek' neb'xi	121
Sneb'jel 4	128

TSome 2	163
----------------	------------

Sneb'jel 1	164
Sneb'jel 2	198
Sk'eljel jb'ajtik janek' neb'xi	231
Sneb'jel 3	237

Sju'unil sk'eljel	287
--------------------------	------------

Yaljel sb'a'al

Ja ju'un iti' tojb'el b'a ab'aj awe'na. Ja b'a ili' oj ata' tuk tukil lo'il b'a oj aneb' ja sk'umajel sok ja sts'ijb'ajel ja ju'uni.

Yajni x-a'teltaxi ja sk'umajel ju'uni, takal takal oj awab' sb'ej ja jastik wa xyala ja lo'il oj ak'umuki, cho ja'chni oj aneb' jastal oj ata' ja jastik wa xale'a, oj tukb'uk wak'umali sok oj jak ak'ujol mas juts'in.

Ja jas oj aneb' sok ja sk'umajel ju'uni oj skoltaya b'a oj b'ob' ats'ijb'an mas juts'in ja jas wa xak'ana oj awali sok oj aneb' stsa'jel jas lo'ilil oj makunuk awuj b'a oj b'ob' awal ja jas wa xak'ana.

Ja ju'uni ay yi'oj chab' tsome', ja b'ajtani ay yi'oj chane sneb'jel sok ja'xa ja schab'ili ay yi'oj oxo sneb'jel. Ja b'a jujuntik sneb'jeli oj ak'umuk sok oj ats'ijb'an lo'il, oj k'e atul yi sk'umajel sok sts'ijb'ajel ja wak'umali, oj awa'teltan jastal oj awale sok oj awab' sb'ejlal ja lo'ili sok oj ana' sb'aj ja tuktukil lo'ili.

B'a oj ak'u'luk ja tuktukil a'tel b'a ju'uni oj ayam ja jastik te'y b'a watsome ju'uni, ja' yuj wa xjulb'esatikon ti' oj ch'ak ajyuk b'a wak'ab'.

¡Me'y sjab'ilil ja b'a oj neb'xuki!

Schojlal ya'teltajel

K'ela lek ja tuktukil letawa iti', yuj ja ojni ata' b'a yentoril ja ju'uni cho oj yal awab' jastik junuk ja oj a'teltaxuki sok jasun oj ak'u'luk ja b'a oj aneb'i.

Sk'umajel

B'a' oj k'umaxuk-a. Ja letawa iti' wa xyal awab' oj ak'el ja tuktukil letawa ma lo'il sok oj awal b'a' ay st'ilanil oj k'umaxuk ja lo'ili.

Yaljel jasun oj k'umaxuk. Ja letawa iti' wa slokowa oj awal jasun wa x-ek' ak'ujol oj yal ja lo'il oj ilxuki, ja' chikan ja sk'umajel ma sk'eljel jujuntik ja stojb'elali.

Sk'umajel ja lo'oli. Ja letawa iti' wa xyala awab' oj ak'umuk lek. Na'a ke mi' malanuk sok ja oj ak'umuk june'ita ek'ele ja lo'ili'; b'a oj awab' sb'ejlal ja jas wa x-alxi, k'ana yi waje'uman oj sk'umuk jitsan ek'ele'. Yajni xak'uman atuch'il, k'uman jitsan ek'ele'.

Yab'jel sb'ejlal ja lo'ili. Ja letawa iti' wa slokowa oj awa juluk ak'ujol sok oj ata' k'eljel ja jastik jel t'ilan wa xyala ja jas ak'umani.

Sk'umajel xe'ntik yaman lo'ili. Ja letawa iti' wa slokowa oj ak'el lek jastaltik cholan ja sat k'umal ja b'a xe'n lo'ili b'a ts'ikan ay ja jas oj alxuki.

Sk'umajel sat k'umal. Ja letawa iti' wa slokowa oj ak'el lek jastal cholan ja sat ts'ijb'anel ja b'a sat k'umali b'a oj b'ob' ak'umuk sok oj awab' sb'ejlal ja jastik wa xyalawe'i.

Sta'jel k'eljel sat ts'ijb'anel. Ja letawa iti' wa slokowa oj ana' sb'aj sok oj awil stukil sat ts'ijb'anel ja b'a wak'umali; cho ojni awil jastal wa xyamxi ja niwak sok ch'inik sat ts'ijb'aneli.

Jastal tojb'el ja lo'ili. Ja letawa iti' wa slokowa oj ana' sb'aj sok oj ata' k'eljel jastal tojb'el ja lo'ili, ja b'a'y ja b'a yojol ja yajtab'il ju'uni sok ja jas wa xts'ijb'axi ja b'a jujuntik spilulab'ili.

B'a' wa xmakuni ja lo'ili. Ja letawa iti' wa slokowa oj awil jas schol ja lo'il sb'a sk'umajeli sok oj ats'ijb'an ak'ujol b'a' oj b'ob' yamxuk-a.

K'umanel sok yab'jel sb'ejlal

B'a' wa lak'umanitik-a. Ja letawa iti' wa xyal awab' t'ilan oj ak'el ja tuktukil letawa ma lo'il b'a oj awal jas wa'n ek'el sok b'a' ay st'ilanil oj k'umanukotik ma ay jas oj job'tik sok cho oj awal b'a' tuk ja'ch ek'ela ja we'ni.

Yajk'achil jas oj na'xuk. Ja letawa iti' wa xyal awab' t'ilan oj ak'umuk tuk jas oj na'xuk b'a oj tojb'uk wak'umali, ja iti' oj skoltaya b'a oj aneb' scholjel ja jas wa xak'ana oj awali.

Y'a'teltajel ja k'umaneli. Ja letawa iti' wa xyal awab' oj awa'teltan ja k'umaneli b'a tuktukil jastal oj b'ob'uk b'a ja'chuk oj makunuk awuj ja jas wa xaneb'a'i.

Yab'jel sb'ejlal ja lo'ili. Ja letawa iti' wa xyal awab' t'ilan oj awab' sb'ejlal ja jastik wa xyalawe wamoji ja b'a ya'teltajeli sok oj alo'iltan ja' chikan ja jastik yaluneje'i.

Spensarajel ja jk'umali sok ja yab'jel sb'ejlali. Ja letawa iti' wa xyal awab' oj apensara'uk ja jastik ak'u'lanta, ja jastik aneb'ata cho ja'chni oj awil b'a'y ja ayto sk'ana ja b'a k'umaneli sok oj awa'teltan masan oj aneb'e.

TS'ijb'anel

B'a' wa lats'ijb'anitik-a. Ja letawa iti' wa xyal awab' t'ilan oj ak'el ja tuktukil letawa ma lo'il sok oj awal b'a'tik ay st'ilanil wa xts'ijb'axi jun lo'il-a.

Jastal ts'ijb'unub'al jun lo'il. Ja letawa iti' wa slokowa oj ana'e sok oj ata' k'eljel ja spilulab'il ja lo'ili, ja b'a'y ja b'a yojol ja yajtab'il ja ju'uni sok ja jastik wa xts'ijb'axi ja b'a jujuntik spilulab'ili.

Schapjel jastal oj ts'ijb'axuk. Ja letawa iti' wa slokowa oj apensaruk jastik junuk oj awal ja b'a wats'ijb'aneli: ma'chunuk oj ats'ijb'an yi', jasun oj awal yab'i, jastal oj awal yab'i sok jastal oj achol ja jastik oj awal ja b'a lo'ili. Yib'anal ja iti' ja' chikan jasunuk ja oj awal ja b'a waju'uni.

Sts'ijb'ajel ja lo'ili. Ja letawa iti' wa xya juluk ak'ujol, ja yajni xch'ak ats'ijb'an ja lo'ili, t'ilan oj ak'el jastal kan ja ju'uni: oj ak'el ta te'y yib'anal ja jastik jak ak'ujol aj awal ja b'a schapjel ja ts'ijb'aneli, ta oj yal ja jas wa xak'ana oj awali ma yujk'a ay st'ilanil, oj atojb'es ja walo'ili.

Sk'eljel sok stojb'esjel lo'il. Ja letawa iti' wa xya juluk ak'ujol ke ja yajni xch'ak ats'ijb'an ja lo'ili t'ilan oj ak'el jastal kan ja ja b'a ju'uni: oj ak'el ta te'y yib'anal ja jastik awala ja b'a schapjel ja ts'ijb'aneli, ta wa xyala ja jas wa xak'ana oj awali sok ta yujk'a ay st'ilanil oj atojb'es ja lo'ili.

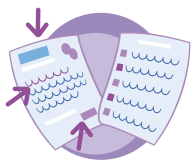
Sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il. Ja letawa iti' wa xyala awab' ke ay st'ilanil oj ats'ijb'an xe'ntik yaman lo'il b'a oj awal ja jas wa xapensarani.

Sts'ijb'ajel sat k'umal. Ja letawa iti' wa slokowa oj ana' jastal wa xcholxi ja sat ts'ijb'anel wa stojb'ese jun sat k'umali.

Sts'ijb'ajel sat ts'ijb'anel. Ja letawa iti' wa slokowa oj ak'el lek jastal ja sat ts'ijb'aneli sok jastal wa xts'ijb'axi yuj ja ja' oj atojb'es sok ja sat k'umali, ja xe'ntik yaman lo'ili sok ja lo'il lek xawila.

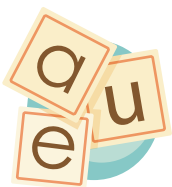
B'a' wa xmakuni ja lo'ili. Ja letawa iti' wa slokowa oj ana' jas schol ja lo'il sb'a ts'ijb'aneli sok oj apensaruk b'a' pilan oj b'ob' makunuk-a.

Slajtalajel tuktukil lo'il

Slajtalajel tuktukil lo'il. Ja letawa iti' wa sje'a awi' ke t'ilan oj ak'el jastaltik tojb'el ja jujuntik lo'il ja b'a sneb'jeli b'a oj k'elxuk ja stukili, yuj ja ay yi'oj scholulab'il sok tuk jastal ts'ijb'anub'al. Ja sneb'jel iti' oj skoltaya oj atsa' b'a'y ja lo'il b'a sk'umajeli sok b'a'y ja sb'a ts'ijb'ajeli ja' chikan jasunuk ja wa xak'ana oj ak'u'luki.

Syamjel tuk ju'un b'a yojol ja tsome ju'uni

Lechan sju'unil sat ts'ijb'anel. Ja letawa iti' wa xyal awab' oj awa'teltan ja sk'umajel sok sts'ijb'ajeli b'a oj a'teltaxuk t'un smoj ja sneb'jel ja sat ts'ijb'anel ilxita. Sok ja sju'unil b'a set'jel sat ts'ijb'aneli oj atojb'es sat k'umal sok xe'ntik yaman lo'il ja b'a wak'umal Tojol-ab'ali.

Pakub'al slam ju'un. Ja letawa iti' wa sje'a awi' oj ak'el ja ju'un iti' b'a oj ak'el ja lo'il ilxel ja b'a sneb'jel iti'.

Ju'un b'a sk'umajel. Ja letawa iti' wa sje'a awi' oj ak'el ja ju'un iti' b'a oj ak'umuk ja lo'il wa xk'anxi awi' ja b'a stululab'il ja sneb'jeli.

Ya'teltajel b'a oj k'umb'uk ja jk'ab'tiki

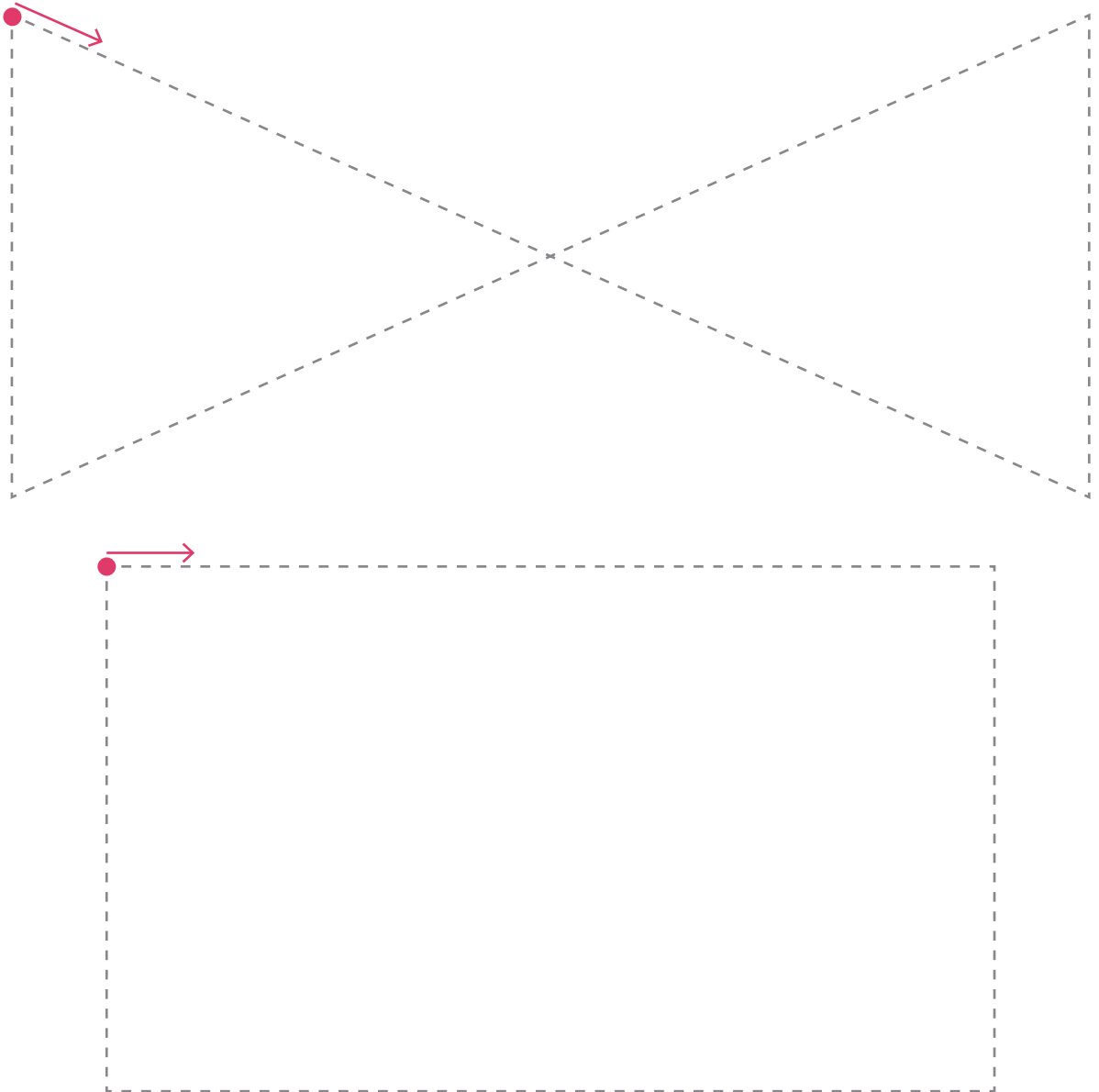

Yajni xch'ak ja ya'teltajeli ja untik ma niwan neb'umani:

- Oj sk'u'l a'tel b'a oj k'umb'uk ja sk'ab'i ja yajni sjisa jastik sok ts'ijb'unub'.
- Oj sk'u'l tuktukil jastik ja yajni stsajlan jisan sok sb'onjeli.

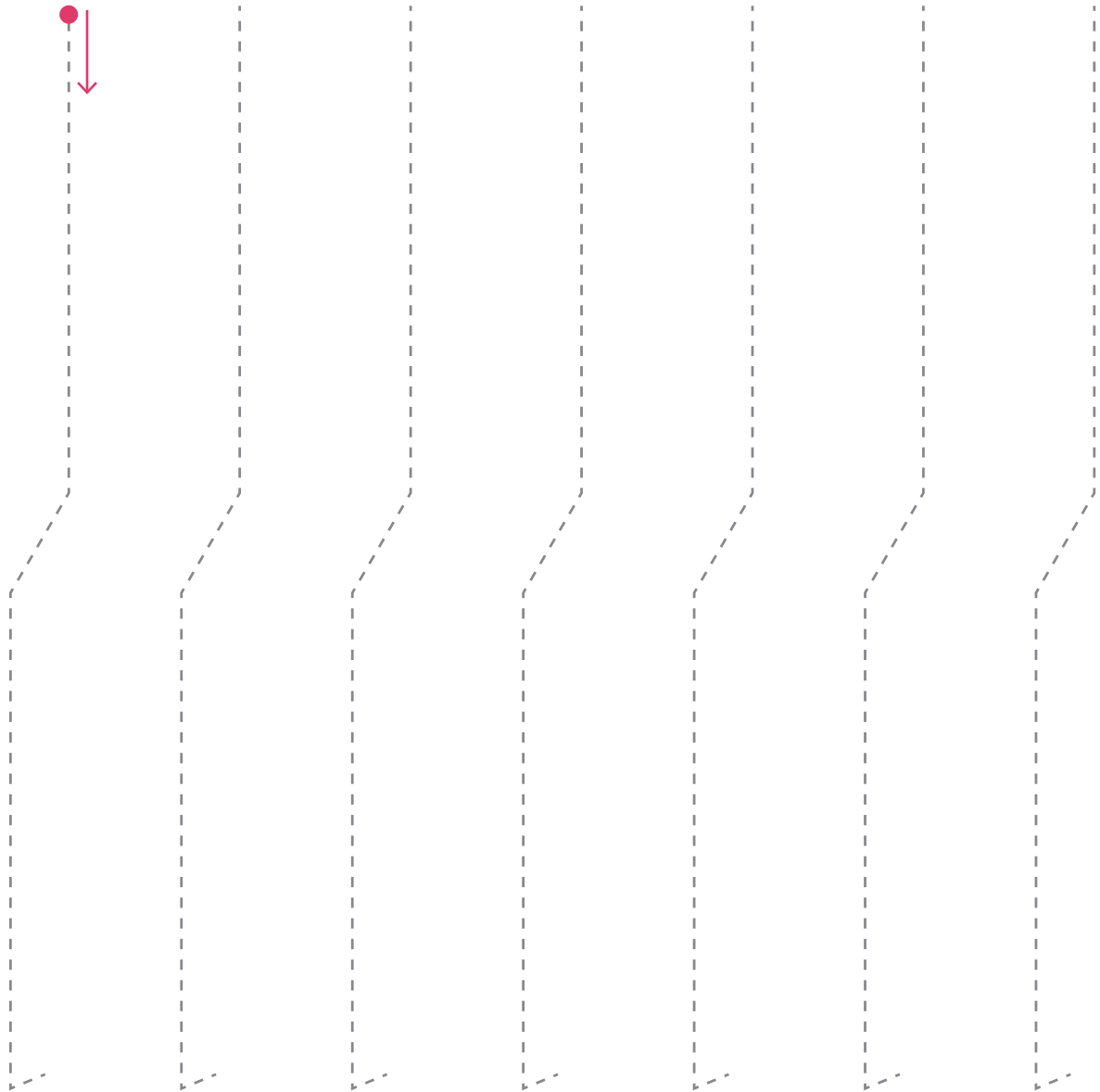
Ya'teltajel 1

A sta' sb'aj ja jisani sok ja wats'ijb'unub'i b'a oj atobj'es ja jas wa x-ilxi'i.

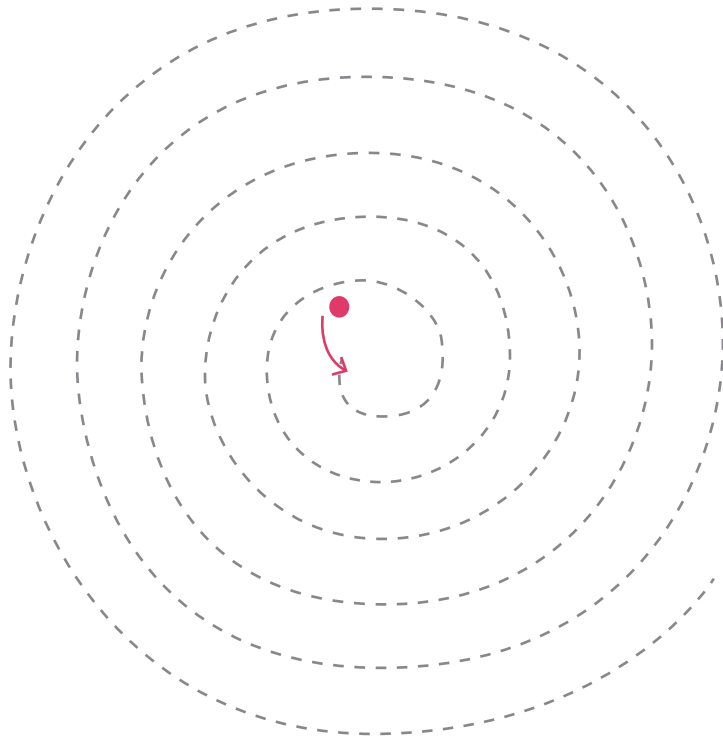
Ya'teltajel 2

A sta' sb'aj ja jisani sok ja wats'ijb'unub'i b'a oj atobj'es ja jas wa x-ilxi'i.

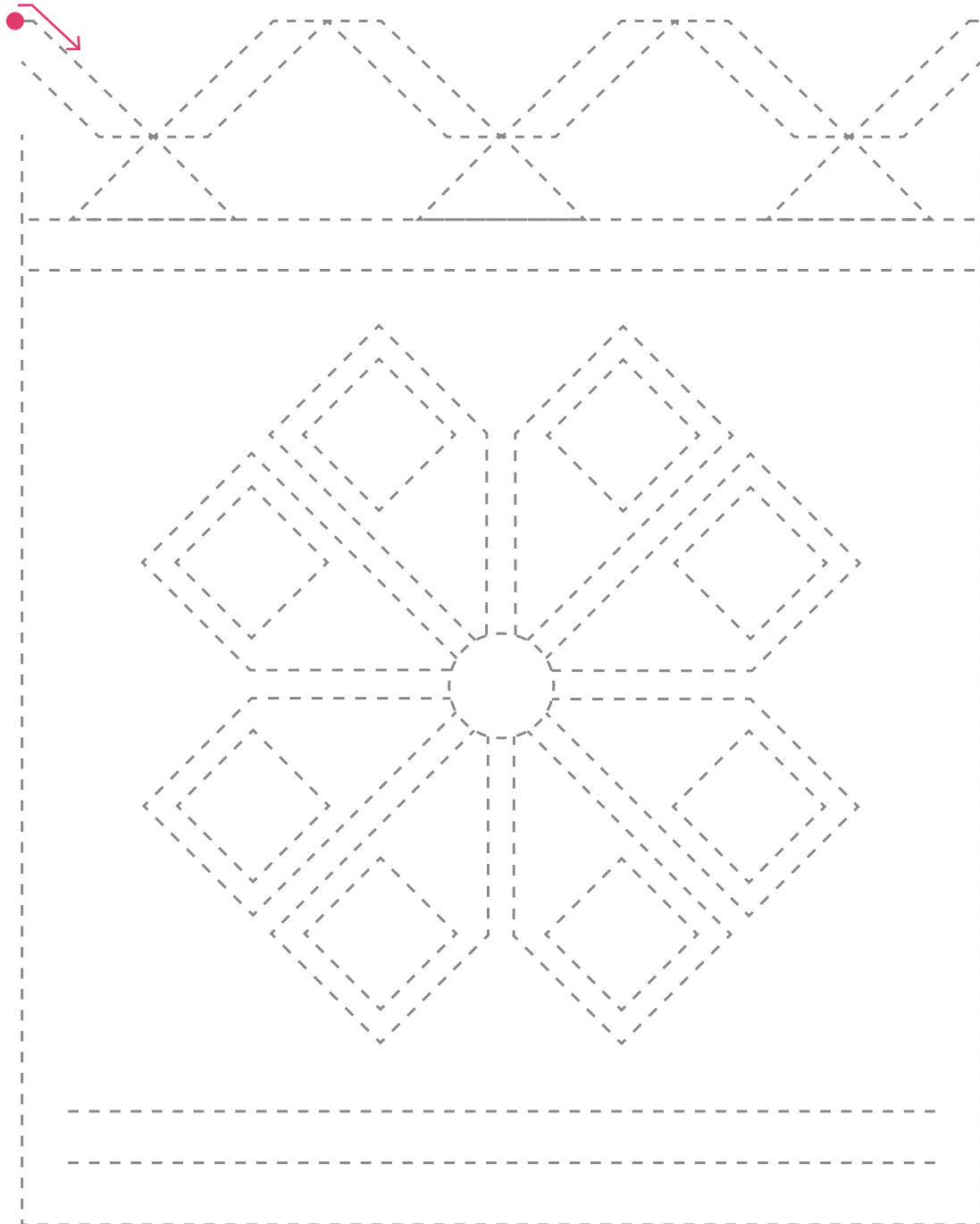
Ya'teltajel 3

A sta' sb'aj ja jisani sok ja wats'ijb'unub'i b'a oj atobj'es ja jas wa x-ilxi'i.

Ya'teltajel 4

A sta' sb'aj ja jisani sok ja wats'ijb'unub'i b'a oj atobj'es ja jas wa x-ilxi'i.

TSome 1

Yajni xch'ak ja tsome sneb'jeli, ja untik ma niwan neb'umani:

- ✿ Oj sk'umuk lo'il b'a tuktukil jas wa xk'anxi b'a oj syam tuktukil jastal oj sna' jasun oj alxuk b'a oj yab' sb'ej ja sk'umajel.
- ✿ Oj sna' sb'aj jujuntik jastal ts'ijb'ub'al tuktukil lo'il b'a oj sle' jastik wa x-alxi ma oj sts'ijb'an lo'il tojb'elxa t'unuk.
- ✿ Oj k'e stul yi sts'ijb'ajel lo'il ja'ch nol sok b'a oj sta' k'eljel jas yuj, jastal oj ts'ijb'axuk sok jas lo'ilil wa sta'a ja jas wa xk'anxi.
- ✿ Oj yale' sok oj yab' sb'ejlal jas wa x-alxi b'a jun lo'il b'a wa xtax ti' jmojtik, jastik ma luwar.

Sneb'jel

1

Yajni xch'ak ja sneb'jeli, ja untik ma niwan neb'umani:

- Oj sta' k'eljel ja sb'i'ili sok sb'a tuk smoj b'a tuktukil ju'un.
- Oj sna' sb'aj sok oj sts'ijb'an jitsan ek'ele ja sb'i'ili'.
- Oj sts'ijb'an tuktukil b'i'ilal.
- Oj sta' k'eljel b'i'ilal sok jastal tojb'el jujuntik ju'un.
- Oj sna' syamjel ja niwak sat ts'ijb'anel **o, i, a, e, u**.
- Oj sna' sb'aj sok oj sts'ijb'an ja sat ts'ijb'anel **o, i, a, e, u** sb'a sju'unil sat ts'ijb'anel ja sk'umali.
- Oj sk'u'l jun sje'jel cho oj yal jastal ja ye'ni sok jun tuk jmojtik.

Sk'umal ja k'umuj ju'uni

Le'a b'a wa Ju'un b'a sk'umajel ja lo'il 3, "Yaljel b'a sneb'jel", tsa'an lo'iltanik sok wamoji sok waje'uman ja iti':

¿Jas wa xyala kab'tik ja jas k'umaxi?

Lekb'i we'nuk ja winiki, ¿ojma atul jitsan ton?

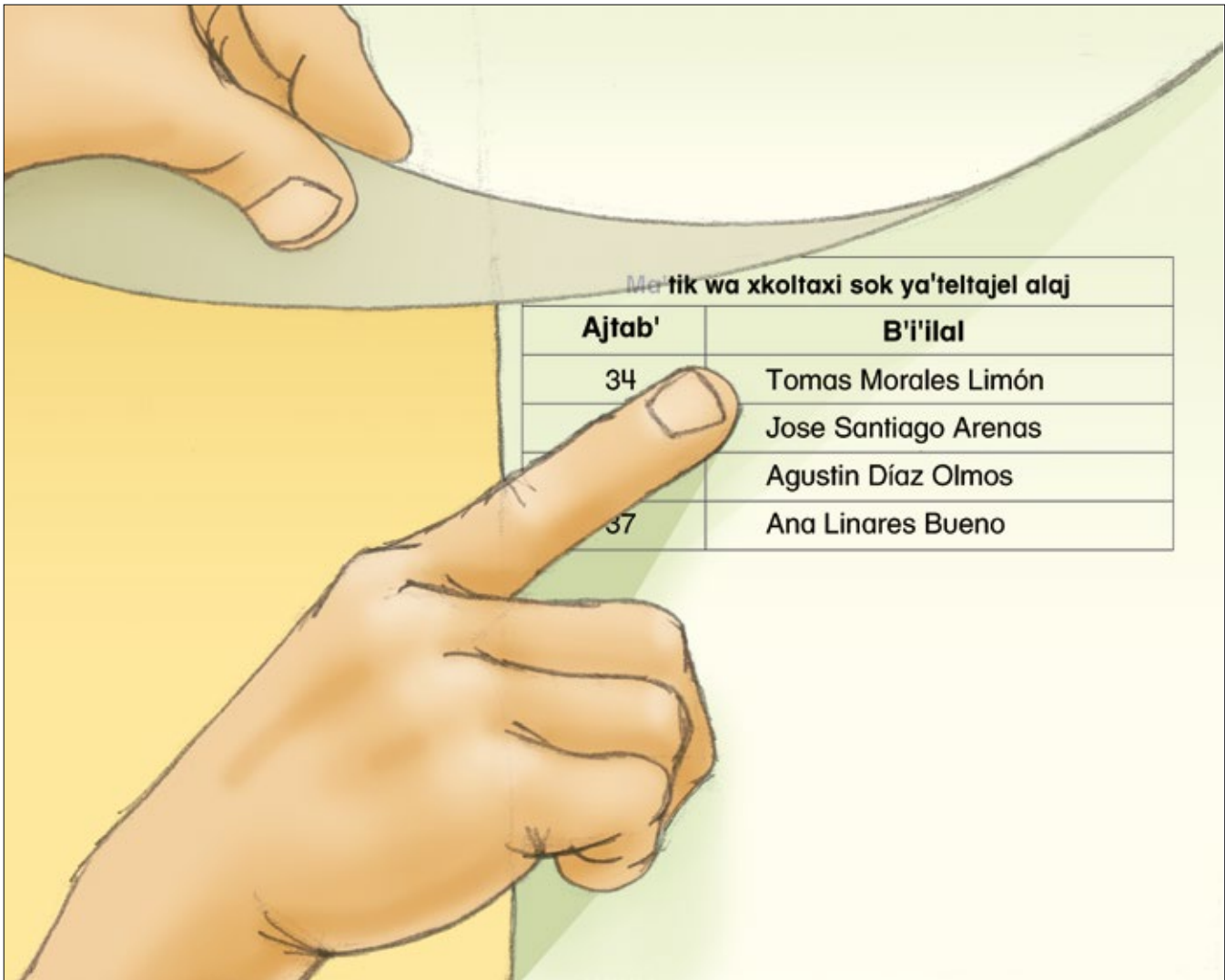
Ja' chikan jas yala ja lo'il k'umaxi, ¿jastal wa xapensaran ja jastal te'ya b'a snajtsil sneb'jeli?

**K'ela ja jujantik letawa cho a skoltaya waje'uman
sk'umajel ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.**

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas yuj wa sk'ana oj sk'umuk ja sb'i'il ja winiki?

¿Ayma b'a t'ilan ak'umanta wab'i'ili? ¿B'a'a?

¿Jas yuj ja jel t'ilan oj jna'tik sk'umajel ja jb'i'iltiki?

¿Jas schol kujtik ja wa xk'umantik ja jb'i'iltiki?

K'ela ja jujantik lo'ili cho lo'iltan sok waje'uman ja jasun wa xyala.

Yajtab'il sok sat ts'ijb'anel sje'ulab'il kulana b'a jun luwar
(CURP): PEGM740728MYLSNR01

SJE'ULAB'IL
MA'CHUNUK-A: JAS CHIK'ELIL SOK RH: ORH+

Yapeyido sok sb'il: Pérez González Mariya Wadalupe

Ochel ju'un/ yajtab'il: 79202848505

Snajtsil jlekilaltik: Snajtsil ijel b'a jujantik 72 b'a altamirano sb'a Chyapas.

Snajtsil b'a wa xk'elxi chamum: 4

TUK JAS OJ NA'XUK: Sjab'il: 42

B'a b'ay ja snaji: Lasaro Kardenas, 102
B'EJ SOK YAJTAB'IL

Yaj chonab' LUNARI KOMON Altamirano SCHONAB'IL

30197 Chyapas
YAJTAB'IL POSTAL NIWAN SCHONAB'IL

B'A POJKI'A SOK JAS K'AK'U'IL:

Nak'an Ja' Altamirano
KOMON SCHONAB'IL

Chyapas
NIWAN SCHONAB'IL

28 07 1974
K'AU IXAW JAB'IL

ESTADOS UNIDOS MEXICANOS
YAJTAB'IL B'A NIWAN LEK JCHONAB'ILTIK
SB'A KULANA B'A JUN LUWAR
YAJTAB'IL SOK SAT TS'IJB'ANEL SJE'ULAB'IL KULANA B'A JUN LUWAR*

YAJTAB'IL
PEGM740728MYLSNR01

SB'T'IL
MARIYA WADALUPE PÉREZ GONZÁLEZ

YAJTAB'IL OCHEL JU'UN
31/09/1990

YAJTAB'IL
049150057

SEGOB
SECRETARÍA DE GOBERNACIÓN

DIRECCIÓN GENERAL DEL
REGISTRO NACIONAL DE POBLACIÓN
E IDENTIFICACIÓN PERSONAL

Soy México

* JUN YAJTAB'IL SJE'ULAB'IL B'A KULANA'A. Jun ajtab' b'a sje'el wa x-a'xi
yi spetsionil jmojlik te'ye b'a yaj Mejiko cho ja'ch'ni ja ma'tik kulane b'a tuk
niwan lek chonab' sok wa xmakuni b'a aj tsuk jujun jujun ja jmojlik.

Yajtab'il
A35 1464842

Sk'elulab'il sok Tak'in
05846298726485291473

TSoman Niwak CHonab' b'a Mejiko
Sju'unil sb'a Pojkitik

Yajtab'il sok Sot TS'ijb'anel sje'ulab'il Kulana b'a Jun Luwar (CURP)

PEGM740728MYLSNR01

Yajtab'il sJu'unil sb'a Pojki

Niwan sCHonab'il b'a Och Ju'un

CHYAPAS

sCHonab'il b'a Och Ju'un

ALTAMIRANO

Yal snajtsil	Sk'ak'u'il Och Ju'un	Ju'un	Yajtab'il Ju'un
0035	01/09/1974	---	590

Sna'ulab'il sb'aj ja Ma' Och Ju'uni

MARIYA WADALUPE	PÉREZ	GONZÁLEZ
Sb'i'il:	B'ajtan Yapeyido:	Schab'il Yapeyido:
XUK	28/07/1974	ALTAMIRANO, CHYAPAS
Ixuk ma winik:	Sk'ak'u'il Pojki:	B'a Pojki'a:

18 El contenido de esta acta puede ser verificado en la siguiente página web:
Para su consulta en dispositivos móviles, descarga una aplicación para leer

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja jas wa x-alxi sok lo'iltan.

Na'a ja iti'...

Ja wab'i'il b'a jujuntik ju'un ay schol b'a leyi, t'ilan ts'ijb'anub'al junxta. Ja iti' wa xtojb'i sok june ma chab' b'i'ilal nab'an sok ja yapeyido watati sok ja yapeyido wanani. Ja sts'ijb'ajel ja b'i'ilali ay cha' tik'e jastal oj k'u'laxuk, ja chab' iti' wa xb'ob'i. Sje'jel:

1. María Guadalupe Abadía Espinosa.
2. Mariya Wadalupe Abadía Espinosa.

Ja sb'i'il jmojtiki oj b'ob' ts'ijb'axuk sok ja sat ts'ijb'anel b'a jk'umaltik ja yajni xka'tik och ju'un jun yal alatsi, pe ja yapeyido oj a'xuk och yi ja jastal ja b'a snan statati' yuj ja ay st'ilanil ja b'a leyi.

Na'a sb'aj jastik lo'ilil cho lo'iltan sok waje'uman ja jastik stukil wa xawila ja b'a b'i'ilali.

Kala Snichmal el k'ak'u:
Wa xk'ana jchol awab'i...

Wats Lupe:
Ja' ka'kan yi wakerem ja yal
awoxom it wa jmaji.

TS'akatal lek.

- ✓ 1. Ja **Lita** ye'n oj yi' jan ja chi'il ja'i.
- ✓ 2. Ja **Lolita** ye'n oj yi' jan ja k'oxoxi.
- ✓ 3. Ja' **CHepita** ye'n oj yi' jan ja k'ini.

Jastal awilata, wa xkalatik cha' tik'e ma tuk jastal oj kaltik ja sb'i'il jun ita jmojtik. Wa xka'tik yi sb'i'il ja jmotiki ja' chikan ta mojan ki'ojtik sok b'a' luwar ayotik-a.

Lo'iltan sok waje'uman ja jas wa x-alxi ja b'a a'teli sok tsa'an a skoltaya sch'akjel.

Ja jb'i'il ja ke'ni:

Wa xk'ana ja'ch oj aljukab'i:

Ja ke'ni wa xneb'a sk'umajel sok sts'ijb'ajel ju'un b'a:

Ja je'umani sb'i'il:

Wa xk'e jtul sk'umajel sok sts'ijb'ajel ja jk'umal. Tojol-ab'al

Ja je'umani wa sk'ana oj k'umajuk ja'chuk:

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajlel sb'i'il yib'anal ja ma'tik wa xana'a sb'aji.

A skoltaya waje'umani sts'iktesjel ja xe'ntik yaman lo'ili.

Ja jnani sb'i'il:

Ja jtati sb'i'il:

Wa sk'anawe ja'ch oj aljuk yab'ye:
Ja jnani wa sk'ana ja'ch oj aljuk yab'i:

Ja jtati wa sk'ana ja'ch oj aljuk yab'i:

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja sb'i'ile ja jmojtiki.

Mariya

Elise'o

Karina

Jose

K'ela jastal wa xts'ijb'axi ja sb'i'ile ja jmojtiki.

Ja b'a jk'umaltiki, ja sb'i'ile sok ja yapeyido'e ja jmojtiki t'ilan oj tulxuk yi sts'ijb'ajel sok niwak sat ts'ijb'anel ja jujuntik sat k'umali.

Sje'jel:

Jwana **Gómez Blas**.

A skoltaya waje'uman suk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili cho lutu sok jun setan ja jujuntik sat ts'ijb'aneli.

O

o

Oj wajkon b'a oj jkoltan ja yal Omari.

I

i

Ilawik awe'nlex ja jastik oj manxuk ja b'a k'in iti'.

A

a

Wanma xak'ana jun anaj. A'tijanan ti' oj ata'a.

E

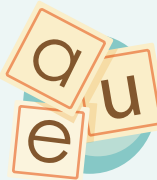
e

Jun ek'ele'il jwaychin te'yonb'i ek' b'a Espanya.

U

u

Uk'an ja ululi, ye'n sk'u'lunej ja me'jun Juli.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili sok k'ela
lek jastal wa xyamxi ja niwak sat ts'ijb'aneli.

O

o

Ok'yon ja yajni kila ja swokoli.

Jel sna'a ts'eb'oj ja **O**skari.

A

a

Xmojoji ja ska'u'il oj waj ka'tik ajnuk kawu ja b'a **A**ltamirano.

Mi x-och jwayel. **A**'kwalxanike.

I

i

I'ajan ja alatsi.

Ja yal ak'ix **I**rma lajan sok xinan.

E

e

Oj wajkotikon b'a **E**den ja yixawil julio jakumi.

Mok jel elan ek'e. **E**keta mak'ji jun kerem.

U

u

La kulanen. **U**k'an wapichi'.

Ulatan t'unuk wanan atati.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

Ja' chikan jastal ilxita, ¿b'a' wa xyamxi ja niwak sat ts'ijb'aneli?

Maklan lek ja sk'umajel ja lo'il iti' cho lo'iltan sok waje'uman ja jas wa xyala.

Ja niwak sat ts'ijb'aneli mas niwak sok tuktukil sb'ob'elal yuj ja ch'inik sat ts'ijb'aneli. Ja niwakik sat ts'ijb'aneli wa xmakuni b'a jastal iti':

- Yajni wa xts'ijb'axi sb'i'il jmotik. Sje'jel: Ja je'uman **A**lejandro oj yi' b'ejyel ja yal untiki.
- Yajni wa xts'ijb'axi sb'i'il luwar. Sje'jel: Ja b'a **T**ukstla **G**utyerresi jel xya'a k'a'u.
- B'a sk'e'ulab'il jun xen lo'il. Sje'jel: **J**a jtat sok ja ke'ni wa xts'unutikon ixim.
- B'a spatik jun yal sts'ijtulil b'a wa xpilxi jastik wa'n alxel. Sje'jel: Ja winik jawi sk'u'an ja jas aljiyab'i. **K**o' nujan, stulu jun lub'e ton sok schupu.

Ja' chikan ja sk'umajeli, ala b'a' wa xmakuni ja niwak sat ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel sok lo'iltan ja jas wa'n ek'el ja b'a jujuntik letawa.

Oj wajkon ja b'a tsomjeli
pe mi ma' xna'a sb'aj.

Jujun jujun oj k'e
kaltik yab' ja jmojtiki
ma' chunkotik-a.

Ja jb'i'ili Esteban, ti'
jakelon b'a schonab'il
Altamirano, wa xmana
sok wa xchono jastik.
Jel jitsan ja jmoj alijeli.

Je'uman ju'un ja ye'ni sb'i'il
Alberto Tamayo, ti'
kulanotikon b'a junxta
komon. Ye'n skoltayotik
stojb'esjel jun ju'un ja jun
ek'ele'ili.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas yuj ja t'ilan wa x-alxi ma'chunuk ja jmojtiki?

¿Jas ek'ele'il awala ma'chunka'a b'a sti' sat tuk jmotik?

¿Jas ek'ele'il awala ma'tik junuk tuk jmojtik?

¿Jastik junuk t'ilan oj kaltik yab'ye ja tuk jmojtiki?

CHapa ja jas oj alxuk b'a jun yaljel ma'chunukotik-a sok ochan ja b'a jastik oj sk'umuk waje'umani.

¿Jastal oj awal ma'chunka'a ja yajni oj k'otan b'a presidensya b'a oj awa' el jun sju'unil wa xjul jchonjeltik, yuj ach'aya ja sju'unil ja jastik awi'oji?

¿Jastal oj awal yab' jun awermano ma'chunuk ja wamoj alijel ixuki yuj ja ayxa jitsan k'ak'u me' xyila sb'aje, yuj ja mixa sna'a ja ye'n ma'chun-a?

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

- ¿Junxtama ch'ak k'u'laxuk ja yaljel ma'chunkotiki?
- ¿Jastik junuk junxta alxi ja b'a yaljel ma'chunkotiki?
- ¿Jasma yuj ja ay stukili?
- ¿Ojma b'ob' och jas tuk oj alxuk? Ala, ¿jasun-a?

Ala ja jas lek ek'el awuji sok ja jastik mi' lek ek'eluk awujil ja yajni wa xawala ma'chunuk jun jmojtik.

Maklan cho lo'iltan sok waje'uman ja jas wa x-alxi.

Na'a ja iti'...

Ja yaljel ma'chunuk ja jmojtiki b'a jun lo'il wa cholxi t'ilan jas oj na'xuk b'a oj na'juk sb'aj ja jmojtiki. CHo wa x-alxi ma'chunkotik-a b'a jastal jun stojolil jas oj k'u'laxuk sok tuk jmojtik, b'a jastal oj jtultik yi jun lo'il ma jun tsomjel sok ja ye'nle'i.

Ja b'a yaljel ma'chunuk jmojtik t'ilani oj alxuk:

- Ja **sb'i'il** ja jmojtiki.
- Oj kaltik **ma'chukil ja ye'ni**. Ja' chikan jas yuj ja wa'n je'xel ja jmojtiki sok ja jastik oj b'ob' alxuki ja' iti': ma'chunuk-a, ma'tik junuk ja smoj alijeli, ma'tik junuk ja lek wa xyila sb'aj soki, jastik slekil sk'ujol ma jastik wa sk'ana oj sk'u'luk.

Ja yajni oj awal ma'chunuk jun jmojtik ja' chikan jastal wa xk'anxi, b'a' luwaril-a sok ma'tik aya sok. Ayni ek'ele kechan wa xkalatik ja sb'ajtanil ma schab'il sb'i'il (ta yujk'a ay ki'ojtiki); ja b'a yaljel it mas stojoli, wa xtulxi yi sok jun patulab'il k'ujol sok ja schab'il yapeyido, jastal wa la lo'lanitik sok jun ma' ay schol.

Maklan sok k'ela jastal wa sk'u'lan waje'uman ja yaljel ma'chunkil jmojtiki.

San, ja jb'i'ili Rosaryo Altamirano Gómez, ti' jb'aj b'a komon Yax Ja', te'yon b'a tsome iti' yuj ja wa xk'ana oj jneb' sk'umajel sok sts'ijb'ajel ju'un.

Ja jb'i'ili Margarita Espinosa Vázquez, wa xk'ana oj aljukab' Mago, ay ki'oj 37 jab'il, wa la a'tijiyon b'a wa xchonji jastik. Jel xk'ana oj ts'ebanukon sok oj jkoltan ja tuk jmojtiki.

CHapa sok ala ma'chunka'a ja b'a snajtsil ja sneb'jeli.

Maklan lek jastal wa xyalawe ma'chunuke ja tuk jmojtiki.

Job'o yi'le b'a oj kanuk ak'ujol.

Maklan cho lo'iltan sok waje'uman ja jas wa x-alxi.

Na'a ja iti'...

Yajni x-alji awab' ma'chunuk jun jmojtik mok mi' kiswanan, maklan lek ja jas wa'n aljel awab'i sok yujk'a mi xkan ak'ujol oj b'ob' ajob' jastal iti':

¿Jastalnike ab'i'il awal kab'i?, ¿b'a' oj b'ob' jta'a'a?, ¿janek' wawuntikili?, ma tuk.

Ala ma'chunkil pilan jmojtik ja b'a yoj tsomjeli sok k'ana yi ja waje'umani oj ya yi' schojlal.

Lo'iltan sok ts'ijb'an ak'ujol jasun aneb'a ja b'a jastal oj alxuk ma'chunuk jun jmojtik.

¿Tukb'ima ja jastal wa xawala ma'chunuka ma oj awal ma'chunkil tuk jmojtiki?

¿Jasunkil wa x-ek' ak'ujol ayto sk'ana oj aneb'e b'a oj awab' sb'ejlal ja yajni wa x-alji awab' ma'chunuk jun jmojtiki?

K'ela ja jujuntik letawa sok maklan jastal wa sk'uman waje'umani ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.

K'ela jel tsamal kan ja yajk'achil b'a wa xachono. éJasxa yuj ja ja'ch awa' yi ja sb'i'ili'?

Ja' yuj ja ja'ch wa x-alji kab'i, ek' jk'ujol ta yilawe ts'ijb'anub'al ja'chuk, oj sna'e ke ti' oj sta'one ili'.

Jastik x-ab'vi Lupita

Merani'a, ja ma'tik wa smanawe awi'i mi' oj ch'ayuke.

Ja'chni'a... Jelxa ochta k'ak'uj. Kax mojtayon b'a oj waj ki' ja jYal ju'un b'a t'ojwaneli, mik'a oj lutjuk.

It b'a'y jul waYal ju'un b'a t'ojwaneli.
Jmajaya k'ela ta lek ay ja wab'i'ili sok ta lek
ts'ijb'anub'al ja jastik te'yi.

iJitsan b'i'ilal!

Yujni ja'chuk ja jb'i'il-a. Te'y yib'anal-a
sok lek ts'ijb'ub'al ja kapeyido.

Ja'ch oj k'u'lxuk, yuj ja Yal ju'un b'a t'ojwaneli
wa xyala ma'chukila'a, ja' yuj wa xmakuni b'a oj
aje' ma'chunka'a sok b'a t'ojwanel.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas yuj ja sb'i'il ja ixuki tuk ts'ijb'ub'al ja b'a lechan sju'unil ja b'a wa schono jastiki?

¿Jas stukil yi'oj ja yajni wa xts'ijb'antik ja jastal wa la k'umajitiki sok ja jastal ja jb'i'iltik ts'ikani?

¿B'a' wa xyamatik ja juni sok b'a' ja schab'ili'?

¿Jas yuj ja t'ilan oj jts'ijb'atik ts'ikan ja jb'i'iltiki?

¿Jas wa scholan ja sts'ijb'ajel ja jb'i'iltiki?

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja lo'ili chikan janek' ek'ele.

Na'a ja iti'...

Ja **b'i'ilali** wa xtojb'i sok ja tuktukil sat k'umal wa xyamatik ja yajni wa xkalatik ma'chunkotiki, ay yi'oj jun st'ilanil jas wa xyala, yuj ja ja'ch wa sna'awe jb'ajtik ja tuk jmojtiki sok ja'ch wa xna'a jb'ajtik ja ke'ntik sok ja jb'i'iltiki.

Ja b'i'ilali ja' jun jastik wasje'a ke tukotik sok wa xyamatik b'a jitsan jastik, jastal yajni wa lak'umanitik sok yajni wa lats'ijb'anitik.

Ja b'i'ilali wa xts'ijb'axi sok:

- June ma cha'oxe b'i'ilal.

- Yapeyido tatal; wa x-i'xi b'a smoj alijel ja jtatiki'.
- Yapeyido nanal; wa x-i'xi b'a smoj alijel ja jnantiki'.

Yib'anal ja tuktukil jastik iti' ja' wa sk'u'lane ja b'i'ilal sb'a jmojtiki.

Maklan lek ja sk'umajel ja lo'il iti' cho lo'iltan sok waje'uman ja jas wa xyala.

Jel st'ilanil oj jts'ijb'atik stojolil ja jb'i'iltiki chikan jas ek'ele'il, ja yajni wa xts'ijb'axi b'a jun ju'un jel t'ilani, jastal Yal ju'un b'a t'ojwanel. Ay stojb'esjel ju'un ma b'a tuk yiljel ya ochkotik wokol ja ta mi' xts'ijb'antik stojol ma mi' ts'ikanuk ja jb'i'iltiki.

Yuj ja jel st'ilanil ja b'i'ilali, jel t'ilan oj jtalnatik oj jts'ijb'atik stojolil, pe cho jel t'ilan oj jna'tik jastik ya'aluk ja ju'un b'a wa xts'ijb'atik ja jb'i'iltiki b'a mi' oj jta'tik ab'al k'umal.

Ja b'a Mejiko ay jun ley wa stalna ja ju'untik b'ay ja jb'i'iltiki, ja yajni wa xka'tik yi jun jmojtiki, b'a mi' oj ya'yi pilan schol b'a mi' lekuk. Ja ley iti' wa xcho yala mi' oj b'ob' k'anxuk b'a oj lo'lajukotik ma b'a ay jas oj k'u'ljuki'tik.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas yuj ja t'ilan oj jts'ijb'antik stojolil ja jb'i'iltiki?

¿Jas yuj ja t'ilan oj jk'eltik lek b'a' wa xts'ijb'antiki?

K'u'lan ja scholulab'il sb'i'ile wamoji. Sok ja iti' k'u'lan ja chole a'tel iti':

1. K'ana yi waje'uman soke wamoji oj yal-e awab' ts'ikan ja sb'i'ile'i.
2. K'ana yi waje'uman ja sb'i'ile ja ma'tik mi' k'otye ja b'a tsomjeli.
3. A'kan lek ak'ujol ja sb'i'ile'i.
4. TS'ijb'an sok ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli.

TS'ijb'an ja sb'i'il waje'umani sok ja ma'tik wa'ne sneb'jel amoki. Na'a ke ja b'a sts'ijb'ajel ja b'i'ilali wa xtulxi yi sok niwan sat ts'ijb'anel. K'ela jastal ts'ijb'anub'al ja jun tojb'elxa:

B'i'ilal	Ma' k'oti
Belen Morales Mateo	—

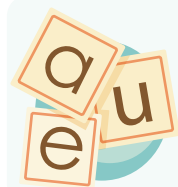

K'uman ja b'i'ilal ats'ijb'ani sok k'ela ta ats'ijb'an jastal wa xyala ja ju'un iti'. Jisa sok x ja xe'ntik yaman lo'il b'a lek ay ats'ijb'ani sok ja b'a miyuki.

Ja b'i'ilali:	Ja'chuk	Miyuk
Te'y yib'anal ja sat ts'ijb'aneli.		
Wa xk'e' sok niwan sat ts'ijb'anel.		
Ja b'ajtan sat ts'ijb'aneli mas niwan yuj ja tuki.		

Ta awala miyuk b'a jun b'i'ilal tojb'es sok ts'ijb'an b'a ili':

K'uman sok waje'umani ja chole b'i'ilal ats'ijb'an ja b'a scholulab'il ja ma'tik k'otye'i. Jisa sok jun ✓ ja sb'i'il ja ma'tik k'otye'i sok jun yal x ja sb'i'il ja ma'tik mi' k'otye'i.

A'teltan sok ja Lechan sju'unil sat ab'ali ja sts'ijb'ajlel ja b'i'ilal lajantik sok ja wab'aji.

K'uman ja jujuntik sat k'umali sok ts'ijb'an oxe xe'ntik yaman lo'il. K'ela ja jastal wa xje'xi.

Ja Estebani

jel x-a'tiji

Ja Plori

wa xts'isulani

Ja Leyani

mok'i

Ja Mariya

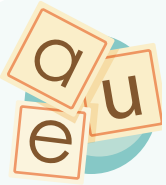
wa'n lo'il

Sje'jel:

Ja Estebani jel x-a'tiji.

K'ela sok tojb'es ja xe'ntik yaman lo'il ats'ijb'ani.

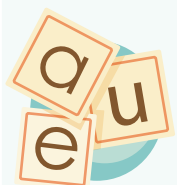
Mok ch'ayuk ak'ujol ke ja b'a sk'e'ulab'il xe'n lo'il sok ja b'a sts'ijb'ajel sb'i'ile jmojtik wa xts'ijb'axi sok niwan sat ts'ijb'anel ja b'a sk'e'ulab'il jujuntik sat k'umali.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

**TS'ijb'an sb'i'il chab' jmojtik sok k'u'lan sletawa'il ja
jasunkil wa xya jak ak'ujoli.**

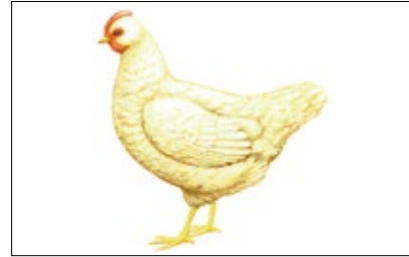
A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

TS'iktes ja sb'i'il ja jujuntik letawa sok ja sat ts'ijb'anel
o, i, e, a, u.

ox___m

m___t

ix___m

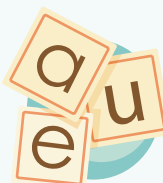
chen___k'

ajk'___l

ch___yej

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

Wa xk'e jtul sk'umajel sok sts'ijb'ajel ja jk'umal. Tojol-ab'al

Laja ja chab' lo'ili.

Vajtab'il
A35 1464842

Sik'elulab'il sok Tak'in
05846298729485291473

TSoman Niwak CHonab' b'a Mejiko
Sju'unil sb'a Pojkitik

Sna'ulab'il sb'aj ja Ma' Och Ju'unil

Sb'i'il	B'ajlan Napeyida:	Schab'il Napeyida:
MARIYA WADALUPE	PÉREZ	GONZÁLEZ
XUK	28/07/1974	ALTAMIRANO, CHYAPAS

Soy México

sJu'unil sb'a pojkitik

Yal ju'un b'a t'ojwanel

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jastik sb'i'il ja lo'ili?

¿Jastal ts'ijb'ub'al ja sb'i'il ja jmojtiki?

¿Jastik ya'aluk kujtik?

Sneb'jel

2

Yajni xch'ak ja sneb'jeli, ja untik ma niwan neb'umani:

- Oj sna' jas oj yal jun **sje'ulab'il** ja' chikan jastal tojb'el.
- Oj sta' k'eljel jasun wa xyala sok t'ilan oj k'elxuk ja b'a **sje'ulab'ili** sok oj yal jas st'ilanil ja b'a tuktukil jastik wa xk'anxi.
- Oj yal jasunkil oj a'xuk ochuk ja b'a jun ju'un b'a **scholulab'il** oj ts'ijb'axuk jnolanaltik.
- Oj yal jastal oj b'ob' ts'ijb'axuk, oj tukb'esxuk sok oj tojb'esxuk ja ju'un b'a **scholulab'il** oj ts'ijb'axuk b'a sts'ijb'ajel pilan ek'ele'i.
- Oj sta' k'eljel ja sb'i'ili ja jastal tojb'el sok b'a' wa xyamxi ja **sje'ulab'il** sok ja **scholulab'il** oj sk'umuk sok oj sts'ijb'an ja b'a sneb'jeli.
- Oj sna' syamjel ja niwak sat ts'ijb'anel **b, b', d**.
- Oj sna' sb'aj sok oj sts'ijb'an ja sat ts'ijb'anel **b, b', d, ',** sb'a sju'unil sat ts'ijb'anel ja sk'umali.
- Oj yal jastal jmojtik b'a oj stsa' ja jas t'ilan oj alxuk b'a jujuntik ek'ele'i.
- Oj sta' k'eljel jasun wa x-alxi ja b'a yaljel jastal tuktukil jmojtik.

Sk'umal ja k'umuj ju'uni

Le'a b'a wa Ju'un b'a sk'umajel ja lo'il 9, "A'tel b'a jkomon nawatl", tsa'an lo'iltanik sok wamoji sok waje'uman ja iti':

¿Jastik a'telelil tsamal awila wa sk'u'lane ja jmojtik nawatl?

Ja b'a wakomoni ¿jastik k'ajyel wa xk'u'laxi tsamalik xawila?, ¿jasunk'a wa xak'u'lan ja we'ni?

**K'ela ja jujuntik letawa cho a skoltaya waje'uman
sk'umajel ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.**

Ajnanum, ti' jakyon-a yuj ja mi'
lekuk ay ja kali. Mi xna'a
jasun yi'oj.

Oj jk'ele'. Alkab'i, ¿jasunkil
ja yab'unej wawali?

Kechan yu'aj lech jmana
b'a wa xchonji jastik sok
k'ela jastal waji.

K'ela wats, ja wawali oj tojb'uk,
pe jel t'ilan oj ak'el ja sje'ulab'il
ja jastik wa xamana. Ja ye'ni ay
yi'oj smalo'il jas mixa lekuk yuj
ja lech yu'aji ek'ta yip.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas sk'u'lan ja yal keremi?

¿Ayma b'a ja'ch ek'ta awuj ja we'ni?

¿Wanma xa k'ela ja sje'ulab'il ja jastik wa x-ab'xi? ¿Jas yuj?

¿Jas yuj ja t'ilan oj k'umaxuki?

Le'a ja sje'ulab'il b'a Pakub'al slam ju'un sok k'ela.

Ja yal wakaxi

Lekil slech wakax

Tajb'el sok jastal yerro, jastal sink, jastal asido poliko sok bitamina

Ay yi'oj sb'a'al: 1 litro.

Yajtab'il wa xjomi:
19 ja otubre b'a 2022.

Jastik lek yi'oj:
Janek' yi'oj junjuntik: 1 tasa (240 ml).
Janek' yi'oj ja ye'tali: mojanatik 4.

Yip wa xy'a jujuntik:
Sk'ixnal (kkal): 140 sk'ixnal (kkal).

Janek'tik yi'oj		% yip ja k'a'u*
Skojlel	8 g	12%
Ek'el skojlel	7 g	35%
Kolesterol	25 mg	8%
Karbo'idrato spetsanil	10 g	3%
Pibra sb'a wa'el	0 g	0%
Sch'il	10 g	15%
Jastik slekil yi'oj	8 g	12%
Bitamina A		90%
Yip b'akel		6%
Asido poliko		60%
Bitamina B6		30%
Bitamina B12		25%
Bitamina Se		30%
Yerro		6%
Sink		50%
Bitamina D		10%

* Janek' Alub'al oj makunuk ja k'ak'u ti' e'el b'a jun yab'el b'a 2,000 sk'ixnal.

Jastik yi'oj: Lech ja'ch ja', ja'ch sts'ub'il, sokal askal, yip lech sok ats'am sok me'y jas sokan sok

K'u'tub'al yuj: TSome K'ela Wakax b'a CH'anil K'inal S.A. b'a C.V. Yajk'achil b'ej b'a Monterrey, yajtab'il 3512, Iwar Alamo b'a Monterrey Nwebo Le'on.

Ayk'a jas oj awale: (800) 1122 3344.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas letawa'il yi'oj sok jasun wa xyala awab' ja jas yi'oji?

¿Jasma junuk ja wa xyala'i?

¿Jastal wa x-ek' ak'ujol cholub'al ja jas wa x-alxi?

¿Jasma junuk sje'ulab'il ja iti'?

Maklan lek jastal oj sk'umuk waje'uman ja sje'ulab'ili.

Lutu b'a sje'ulab'il ja yaljel jel t'ilan oj sk'umuk ja jmojtiki.

Ja yal wakaxi

Lekil slech wakax

Tojb'el sok jastal yerro, jastal sink, jastal asido poliko sok bitamina

Ay yi'oj sb'a'al: 1 litro.

Yajtab'il wa xjomi: 19 ja otubre b'a 2022.

Jastik lek yi'oj:
Janek' yi'oj junjuntik: 1 tasa (240 ml).
Janek' yi'oj ja ye'tali: mojanfik 4.

Yip wa xya'a jujuntik:
Sk'ixnal (kkal): 140 sk'ixnal (kkal).

Janek'tik yi'oj	% yip ja k'a'u*
Skojlal	8 g 12%
Ek'el skojlal	7 g 35%
Kolesterol	25 mg 8%
Karbo'idrato spetsanil	10 g 3%
Pibra sb'a wa'el	0 g 0%
Schi'il	10 g 15%
Jastik slekil yi'oj	8 g 12%
Bitamina A	90%
Yip b'akel	6%
Asido poliko	60%
Bitamina B6	30%
Bitamina B12	25%
Bitamina Se	30%
Yerro	6%
Sink	50%
Bitamina D	10%

* Janek' Alub'al oj makunuk ja k'ak'u fi'elel b'a jun yab'jel b'a 2,000 sk'ixnal.

Jastik yi'oj: Lech ja'ch ja', ja'ch sts'ub'il, sokal askal, yip lech sok ats'am sok me'y jas sokan sok

K'u'ub'al yuj: TSome K'ela Wakax b'a CH'a'anil K'inal S.A. b'a C.V. Yajk'achil b'ej b'a Monterrey, yajtab'il 3512, Iuwar Alamo b'a Monterrey Nwebo Le'on.

Ayk'a jas oj awale: (800) 1122 3344.

Ja Luwisa wa sk'ana oj sna' jasto k'ak'ujil lekto ja lechi'.

Ja b'an Tono wa sk'ana oj ya' parte yuj ja lech smana jelxa tuk yu'jel.

Lo'iltan sok waje'umani jastik t'ilan oj na'xuk b'a jun sje'ulab'il b'a mi jas wokol oj ek'uk.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili cho a'a senya sok jun **x ja b'a wa sta'a stojoli.**

1. Ja sb'a'al ja jas wa'n chonxeli ay yi'oj:

1 tasa.

1 litro.

2. Ja yajtab'il wa xjom ja jas wa'n chonxeli:

19 ja otubre b'a 2022

19 ja enero b'a 2022

3. Ja jas wa'n chonxeli sk'u'laye ja:

**TSome K'ela Wakax
b'a CHa'anil K'inal**

**TSome K'ela Wakax
b'a Ko'el K'inal**

4. Ja sk'ixnal ja jas wa'n chonxeli ay yi'oj:

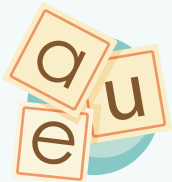
140 sk'ixnal

4 sk'ixnal

Nocho ja sk'umajel xe'ntik yaman lo'il wa sk'u'lan waje'umani cho ts'a'a ja b'a wa xchiknaji sb'ejlal ja b'a wak'umali.

1. Ja Santyago sok ja snani wa spits'awe yi slech ja me'ntik wakax ja och k'ak'u'i.
2. Wa xku'ajtikon lech ja sakb'eli.
3. Ja ye'tal lechi ay yi'oj jun litro.
4. Wa xyu'aje spetsanil ja smoj alijeli chab' litro lech ja k'a'u.
5. Ja ke'ni sok ja Jwana wa'tikon sok jmanatikon lech ja a'kwali.
6. Ja sje'ulab'il ja lechi jel ch'inik yi'oj ja sat ts'ijb'aneli.

Lo'iltan ja sjak'jeli sok waje'umani cho ala pilan xe'ntik yaman lo'il wa sta'a ti' sje'ulab'il.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

A skoltaya s'kumajel waje'uman ja sat k'umali cho a sta' sb'aj sok jun jisan ja letawa wa sta'a.

ts'usub'

bigre

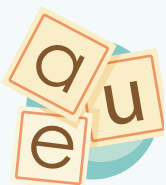
grabadora

k'ab'

bigulin

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

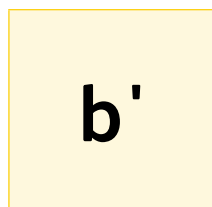
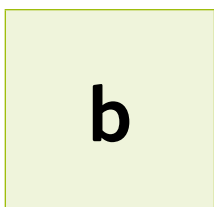

A skoltaya sk'umajel waje'uman ja jujuntik sat k'umali cho lutu sok jun setan ja sat ts'ijb'anel **b, b'**

bolsa

lob'al

baldiyo

yajb'el

bigre

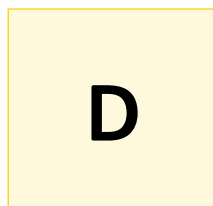
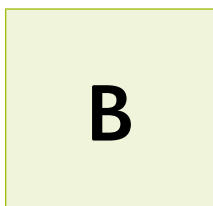
nolob'

A skoltaya sk'umajel waje'uman ja jujuntik sat k'umali cho lutu sok jun setan ja sat ts'ijb'anel **b, d**.

Durasno

baso

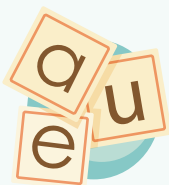
smodo'e'i

syabe'il

kandado

Balde

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili sok k'ela
lek jastal wa xyamxi ja niwak sat ts'ijb'aneli.

B

b

Bigudoxa kanta ja tatjun Pancho.

Jel tsamal ja **B**erta.

B'

b'

Ja chab'ejj oj wankon **B'**ilil te'.

Mixa yajnal oj amajlan. **B'**a'ananxa.

D

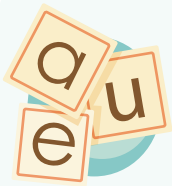
d

Disyembre jul schonjel ja kunini'.

Wa x-a'tiji sok te' ja **D**anyeli.

Ja b'a jk'umaltiki, ja niwan sat ts'ijb'anel **b'** wa xts'ijb'axi b'a wa stulu yi jun xe'n lo'il, b'a sb'i'il luwar sok b'a spatik jun yal sts'ijtulil. Mi xyamxi b'a oj ts'ijb'axuk sb'i'il jmojtik.

Ja b'a jk'umaltiki, ja yal skajnub'il (') wa xyamxi b'a nalan sat k'umal sok b'a sch'akulab'il.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

Lo'iltan sok waje'uman ja yaljel yi'oj ja sje'ulab'il jun jastik wa xlo'xi cho ts'ijb'an b'a jisan jastal jun sje'jel te'y-a.

Ja sb'i'il ja jas wa xchonxi...

B'ono b'a il jun sje'ulab'il awilata. TS'ijb'an ja sb'i'il ja jas wa xchonxi, jas yajtab'il wa xjomi sok janek' sb'a'al yi'oj.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja jas wa x-alxi sok lo'iltan.

Na'a ja iti'...

Ja **sje'ulab'ili** jun lo'il wa xta'atik b'a spojtsil ma ye'tal jastik wa xmanatik. Wa xyala jas t'ilan oj sna' ja ma' wa smana.

Jun **sje'ulab'il jastik wa x-ab'xi** ay yi'oj ja iti':

- **Letawa.** Sok ja iti' wa x-ilxi jasunuk ja wa'n manxeli.
- **Sb'i'il.** B'a oj ilxuk stukil sok mi' oj slaj sb'aj sok tuk jas wa xchonxi.

- **Yajtab'il wa xjomi.** Sk'a'u'il ojto b'ob' ab'xuk.
- **Ay yi'oj sb'a'al.** Janek' yi'oj jas wa x-ab'xi.
- **Jastik lek yi'oj.** Wa xyala jastik jun tojb'el sok janek'tik.
- **Jastik yi'oj.** Jastik junuk k'u'lub'al sok.
- **K'u'lub'al yuj.** Yaljel ma'tik sk'u'ln ja jas wa x-ab'xi.
- **Ayk'a jas oj awale.** Ja iti' ja b'a oj awal ta ay jas mi' lekuk xawila ma jun julb'esnel awi'oj.

Oj cho b'ob' jta'tik **sje'ulab'il** sok tuk jas wa x-alxi jastal b'a jk'u'tik, b'a a'an sok tuk jastik wa xchonji.

Maklan lek ja sk'umuj ju'un waje'umani b'a xe'ntik yaman lo'il cho jisa sok jun x ja b'a meran ma miyuki.

Xe'n lo'il	Meran	Miyuk
Ja sje'ulab'ili me'y yi'oj letawa.		
Oj b'ob' jna' jastal tojb'el jun jastik ta wa xk'uman ja sje'ulab'ili.		
Ja sje'ulab'ili wa xyala janek' sb'a'al yi'oj.		
Ja b'a sje'ulab'ili mi' oj b'ob' jna'tik jas k'ak'ujil mixa lekuk.		
Oj b'ob' jna' ma'chunkil sk'u'lan jun jastik ta wa xk'uman ja sje'ulab'ili.		

TS'ijb'an sok waje'umani ja sb'i'il ja jujuntik spilulab'il ja sje'ulab'ili.

Ay yi'oj sb'a'al

Ayk'a jas oj awale

Yajtab'il wa xjomi

Letawa

Jastik yi'oj

Jastik lek yi'oj

Sb'i'il

K'u'lub'al yuj...

Ja yal wakax

¡Ko'el yi'oj skojlal!

Lekil slech wakax

Tojb'el sok jastal yerro, jastal sink, jastal asido poliko sok bitamina

Ay yi'oj sb'a'al: 1 litro.

Yajtab'il wa xjomi: 19 ja otubre b'a 2022.

Jastik lek yi'oj:
 Janek' yi'oj jujuntik: 1 tasa (240 ml).
 Janek' yi'oj ja ye'tali: mojanfik 4.

Yip wa xya'a jujuntik:
 Sk'ixnal (kkal): 140 sk'ixnal (kkal).

Janek'tik yi'oj	% yip ja k'a'u*
Skojlal	8 g 12%
Ek'el skojlal	7 g 35%
Kolesterol	25 mg 8%
Karbo'idrato spetsanil	10 g 3%
Pibra sb'a wa'el	0 g 0%
Schi'il	10 g 15%
Jastik slekil yi'oj	8 g 12%
Bitamina A	90%
Yip b'akel	6%
Asido poliko	60%
Bitamina B6	30%
Bitamina B12	25%
Bitamina Se	30%
Yerro	6%
Sink	50%
Bitamina D	10%

* Janek' Alub'al oj makunuk ja k'ak'u ti' elei b'a jun yab'jel b'a 2,000 sk'ixnal.

Jastik yi'oj: Lech ja'ch ja', ja'ch sts'ub'il, sakal askal, yip lech sok ats'am sok me'y jas sokan sok

K'u'lub'al yuj: TSome K'elo Wakax b'a CHo'anil K'inol S.A. b'a C.V. Yajk'achil b'e'j b'a Monterrey, yajtab'il 3512, luwar Alamo b'a Monterrey Nwebo Le'on.

Ayk'a jas oj awale: (800) 1122 3344.

A sta' sb'aj sok jun jisan ja jasunkil t'ilan oj k'umaxuk ja b'a jun sje'ulab'ili.

Yaljel

Ja CHusi wa sk'ana oj
sna' ta jun jas wa x-ab'xi
me'y yi'oj nolob', yuj ja
wa xjomji yuji.

Ja Pancho wa sk'ana oj
sman 2 kilo arros pe wa
xyila tuktukil ya'ayil.

Ja CHinta wa sk'ana ay
yal ke jun jas wa x-ab'xi
mi' ts'ikanuk.

Ja Karmeni wa sk'ana oj
sna' janek' sk'ixnal yi'oj
jun jas wa x-ab'xi.

T'ilan oj sk'umuk

Ja wa xyala jastik lek
yi'oj b'a oj na'xuk
jasunuk-a sok janek'tik
yi'oj ja jas wa x-ab'xi.

B'a oj na'xuk jastik
tojb'el sok ja jas wa
x-ab'xi'i.

Ja b'a oj taxuk ja ma' oj
alxuk yab' ja ta wa
x-ilxi jas mi' lekuki.

Ja sb'a'ali b'a oj na'xuk
janek' yi'oj ja jas wa
x-ab'xi.

A skoltaya waje'uman sk'umajel sok lo'iltan ja jas wa'n ek'el ja b'a jujuntik letawa.

Wa xle'a ja wats Doloresi, aljikab' ke ti' sb'aj ili', jun ixuk kusan sb'akel, jelb'i lek smodo, k'oloch ja yolomi sok ayb'i oxe yuntikil; june sb'i'il Pelipe.

Ja ye'ni ja' kak'ix mas ch'in, sb'i'il Anjela. Ti'to ay jmok-a; wa'nto neb'uj ju'un. Ja ye'ni yi'oj yi sat ja jnani, ja schakal yolomi sok ja schay satili.

Ja Manweli jun kerem ajyi axa snup sok sakxa ja yolomi, ch'inik ja sati' sok k'ik' sb'ak'tel, jel slapa sk'u' ajyi sok kwagro. Jel tsamal x-ajyi ja yaltsili sok wa xts'eb'ani, jel x-och lo'il tse'ej.

A skoltaya waje'uman slo'iltajel ja jujuntik sjak'jeli.

¿Jasun wa'ne sk'u'ljel ja jmojtiki? ¿B'a' ye'a? ¿Jas wa xyalawe?
¿Ayma b'a awab'ta'a ma oj awal jastal tuk jmojtik ma jastal
awe'na? ¿B'a'a sok jas yuj ja wa xk'u'lantiki?

**TS'ijb'an ak'ujol ma' wa xana'a sb'aj ma cham xawila sok
alyab'ye wa moj jastal ja jmojtik jawi.**

Maklan cho lo'iltan sok waje'uman ja jas wa x-alxi.

Na'a ja iti'...

Ja jasunkil ak'u'lanta sok amaklani ja'ni ja **yaljel jastal jun jmojtik**.
Yajni xawala jastal jun jmojtik oj awal jastik wa xawila sok wa xana'a
ay yi'oj.

Ja b'a jsak'aniltiki wa xkalatik jastalotik ja ke'ntiki ma jastal tuk jmojtik
b'a oj:

- Kaltik jastal.
- Kaltik ma'chunuk-a.
- K'umanan lek b'a jun jmojtik, oj jta'tik ma oj jle'tik jmojtik.
- Kaltik yab' jun jmojtik jas wa xyala ja kaltsiltiki.

Maklan cho lo'iltan sok waje'umani ja jasun oj b'ob' a'xuk ochuk ja b'a yaljel jastal jun jmojtiki.

1. Jastal wa x-ilxi.

Ja sati: sb'ak' sat, stso'otsil yolom, smatsub', sni', sti', spatan, schoj, schikin sok yelow sb'ak'tel. Jastal ja skotanali: yokel, kojlel, kusan. Tuk jas wa x-ilxi: ta ay slunar, ta jisel, ta jisub'al sb'ak'tel ma tuk.

2. B'a oj na'xuk sb'aj.

Sjab'il, luwar b'a jul schonjel-a, b'a' kulan-a, jasunk'a ya'teli, nupanel ma miyuk.

3. Jastal smodo.

Jastal wa xk'umani, jasun lek xyila, jasun lek wa sk'u'lan.

4. Sjas sb'aj.

Jastal ja sk'u'i, jas yelow, jastal tojb'el, jasun tojb'el sok, jas tik'e ja sxanab'i.

5. Jas wa'n-a ma jastal ay.

Kulan ek'e, wa'n tajnel, wa'n wayel, wa'n jalulej.

6. Luwar b'ay-a.

B'a alaj, b'a chonab', b'a yoj karro, b'a snajts'il ajnanel.

Koltan ab'aj sok ja jas alxita b'a oj ats'iktes ja yaljel jastal ak'u'lani.

- Jas tuk oj awa ochuk ja b'a jas oj awali?
- CHolo sok ala pilan ek'ele jastal ja jmojtiki.

Maklan cho lo'iltan sok waje'uman ja jas wa x-alxi.

Na'a ja iti'...

B'a oj awal jastal jun mojtik t' ilan oj **ak'el** lek b'ajtan, b'a oj b'ob':

- Awal **ma'chunuk** ja jmojtiki. Sje'jel: Ja **Rosa jun** jmojtik, jun wats ixuk, jun yal ak'ix, jun me'jun, jun je'uman ju'un ma tuk. Ta mik'a xana'a ja sb'i'ili oj b'ob' awal: **ye'n ja jmojtik, jun b'an winik ma jun wats ixuk, jun yal ak'ix ma jun yal kerem ma tuk.** Oj cho b'ob' awal: **Ja wats ixuki ye'n...**
- Oj alxuk ma'chunuk ja jmojtiki.
- Oj alxuk jastal **jel st'ilanil** xawila yi'oj ja jmojtiki, ja' chikan jastik junuk wa xak'ana oj awale jastal ja ye'ni, jastal smodo, jastik wa sk'ana ma tuk ma ja' chikan jasunuk wa xk'anxi.

B'a jun yaljel jastal jun jmojtik oj b'ob' awal tuktukil jastal iti':

1. B'a ek'ta. Sje'jel: ja ye'ni jun mojtik wa x-a'tiji **ajyi.**
2. B'a wa'n ek'el. Sje'jel: ja ye'ni jun jmojtik **wa** x-a'tiji.
3. B'a ojto ek'uk. Sje'jel: ja ye'ni jun jmojtik **oj** a'tijuk.

**Maklan ja yaljel jastal jmojtik oj yal
waje'umani cho jisa sok jun **x** ja ma' wa'n
taxel ti'i.**

¿Ma'chunkil ja wa'n taxel ti'i?

() Elisa

() Elena

() Pablo

() Teresa

() Milo

() Jo'el

() Estela

() Migue

Lo'iltan sok ts'ijb'an ak'ujol jasunkil aneb'a ja b'a yaljel jastal mojtiki.

¿Tojb'ima ja jastal wa xawala jastal jun jmojtiki?

¿Jas yuj ja wa x-ek' ak'ujol ke tojb'i ja wa xawala jastali? ¿B'a' tojb'i'a?

¿Wantoma sk'ana oj amaklan lek ja yajni wa cholji awi jastal jun mojtiki?

K'ela ja jujuntik letawa sok maklan jastal wa sk'uman
waje'umani ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.

Ja ke'ni oj ka'
majan 2 pala.

éMa'chun wa xya'a majan
ja pala sok ja piko?

Oj jk'u'ltik jun scholulab'il.

Ke'n oj jts'ijb'an ja sb'i'ile
sok ja a'tijub' oj ya'e majani.

Jmojtik ma'tik ya'oje majan a'tijub'

B'i'ilal	A'tijub'
1. Jwana Gómez Ayala	2 pala
2. Maryano Espinosa López	2 piko
3. Pegro Tejeda Agueda	1 karretiya
4. Julya Pérez Pérez	1 martiyo

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas yuj ja t'ilan oj sts'ijb'aye ja jmojtiki'?

¿Jas sb'i'il ja lo'il sts'ijb'an ja ixuki'?

¿Ayxama b'a awilata jun ts'ijb'anub'al oj slaje? ¿B'a'a?

¿Jas wa scholan ja ts'ijb'unub'al iti'?

K'ela ja jujuntik scholulab'il iti'.

Scholulab'il Schonjel		
JASUNK'A	JANEK' CHONXI	STS'AKOL
Sakal askal	2 kilo	\$ 24.00
Nolob'	24 k'ole'	\$ 48.00
Lech	1 litro	\$ 15.00
Yuka	Nalan kilo	\$ 12.00
Arros	2 kilo sok snalan	\$ 45.00
CHenek'	5 kilo	\$ 100.00
Lob'al	2 kilo	\$ 16.00
Ich sok binagre	3 lata ch'in 2 lata niwan	\$ 42.00
Sjabonil k'u'uts	1 bolsa	\$ 18.00
Keso	100 gramo	\$ 14.00
Janek' chonxi		\$334.00

Scholulab'il a'tijub'

Jun eskalera.
Oxe pala.
Oxe piko.
Jun karretiya.
Jun balde.
Jun martiyo.
Jun pinsa b'a oj
k'utxuk alambre.
Jun syerra.
Jun metro.
CHab' bote tak'in.
Jun sigueta b'a oj
k'utxuk bariya.

Scholulab'il manuj jastik

2 kilo waj.
1 kilo tso'yol.
1 kilo b'ak'tel mut.
2 litro lech.
1 kwarto ich.
Nalan kilo pix.
1 olom axux.
1 b'ome kulantu'.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jastik jun wa x-alxi ja b'a scholulab'ili?

¿Jastal cholub'al ja jas wa x-alxi ja b'a jujuntik scholulab'ili?

¿Jasma yuj ja wa xts'ijb'axi ja scholulab'ili?

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja lo'ili chikan janek' ek'ele.

Na'a ja iti'...

Ja **scholulab'ili** jun lo'il b'a wa xts'ijb'axi cholan tuktukil jastik. Ja iti' t'ilan oj ts'ijb'axuk:

- Kechan oj ochuk ja jasunkil oj cholxuki.
- Kechan ja jastik t'ilan b'a oj tojb'esxuk ja jas oj alxuki.

Ja jujuntik **scholulab'ili** wa xtojb'esxi ja' chikan jas oj scholuk b'a oj je'xuk ja jas t'ilan wa xk'anxi oj na'xuki; la kaltik, jastal jun sju'unil scholulab'il sb'i'ile jun tsome jmojtik oj b'ob' ts'ijb'axuk sok cholan sat ts'ijb'anel ma ja' chikan jastal wa'ne k'otel ja b'a oj yi' ja tsomjeli.

TSa'a jun jas wa xk'anxi b'a oj ts'ijb'axuk jun scholulab'il.

B'a oj na'xuk jastik
junuk oj manxuk.

B'a oj na'xuk ma'tik
junuk oj lokxuk b'a
jun k'in.

B'a oj ts'ijb'axuk
sb'i'ile ma'tik
wa xk'ot b'a jun
tsomjel.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Ja scholulab'il wa xak'ana oj ak'u'luk?

¿Jastik jun yaljel oj ts'ijb'axuk?

**Alyab' waje'uman jastik oj alxuk ja b'a scholulab'ili b'a ye'n oj
sts'ijb'uk sok tsa'an oj ats'ijb'an ja we'n b'a ili':**

- Tojb'es il ja scholulab'il ja ta ay st'ilanili.**

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins or other markings on the paper.

CHolo ja jujuntik sat k'umali b'a oj ak'u'l soke xe'n lo'il. K'ela jastal k'u'lanxa june.

cholowiniki	cholwanel	wa'n	Ja
--------------------	------------------	-------------	-----------

Ja cholowiniki wa'n cholwanwel.

wa'n	Ja	b'olmanel	jme'xepi
-------------	-----------	------------------	-----------------

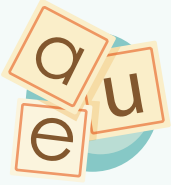
sk'eljel	wa'n	Ja	jtati	jelal
-----------------	-------------	-----------	--------------	--------------

wab'i'ili	Te'y	b'a	scholulab'il
------------------	-------------	------------	---------------------

Laja sok ja jujuntik sjak'jeli.

1. Ja cholowinik wa'n cholwanel.
2. Ja jme'xepi wa'n b'olmanel.
3. Ja jtati wa'n sk'eljek jelal.
4. Te'y wab'i'il b'a scholulab'il.

K'uman yi jun amoj ja xe'ntik yaman lo'ili.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

K'uman ja lo'il sok waje'umani cho lutu sok jun setan ja sat k'umal wa xts'ijb'axi sok w, b', d.

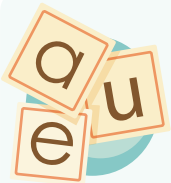
Ja jujuntik **scholulab'ili** wa scholowe jastik wa x-alxi (sb'i'il jmojtik, chante'altik, jastik, ajtab' ma tuk) ja' chikan jas wa xk'anxi. Sje'jel:

Ja scholulab'il jastik oj manxuki, ay yi'oj jastik oj manxuk sok janek'tik:

- **2 kilo sakal askal.**
- **1 bolsa ats'am.**
- **1 kwartiya kajpey.**
- **1 kilo kamotiyo.**
- **1 kilo chakal pix.**

Ja scholulab'il b'a snajtsil sneb'jeli wa xb'ob' k'u'lxuk sok cholan sat ts'ijb'anel ma ja' chikan jastal wa'ne k'otel:

1. **Basilya Álvarez Lara**
2. **Bruno Aponte Allende.**
3. **Danyel Morales Uribe.**

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

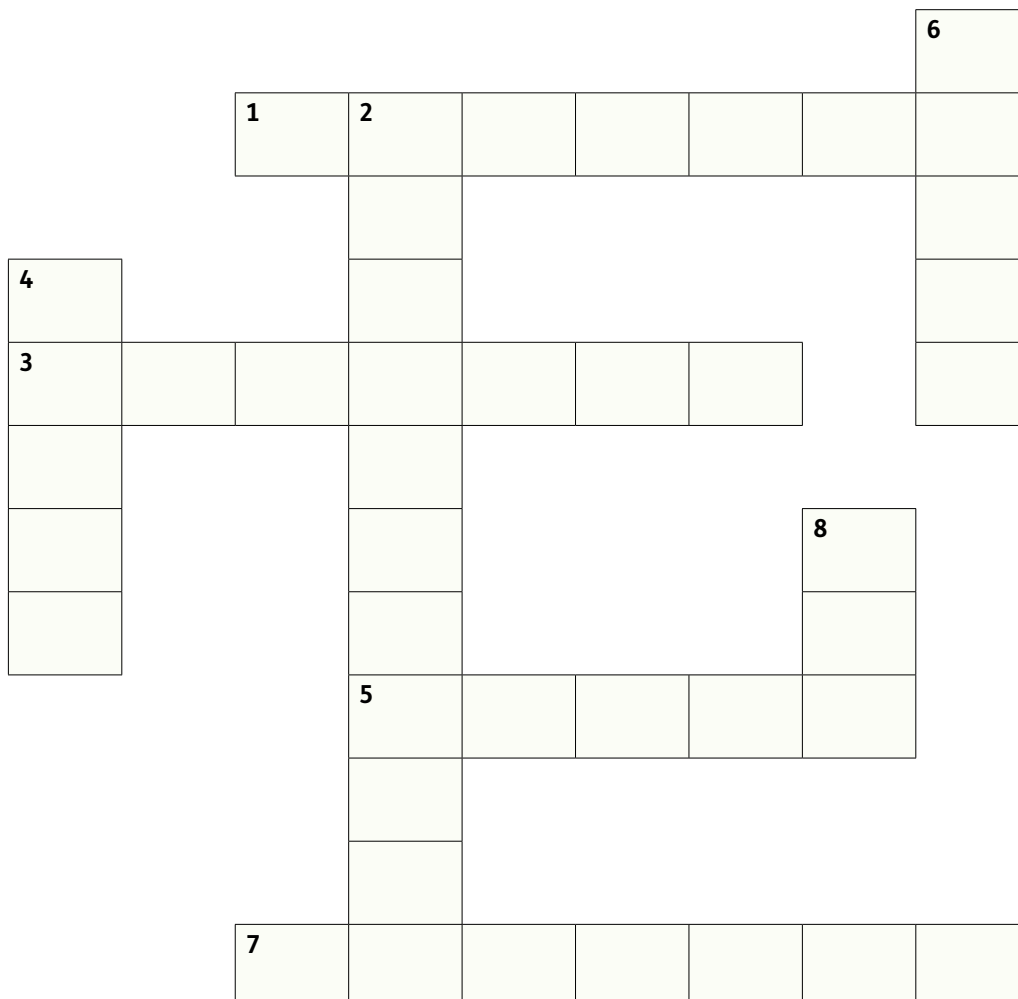

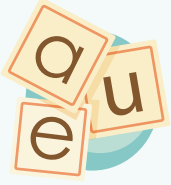
A skoltaya waje'uman oj ak'umuk ja jujuntik sat k'umali.

K'atan
1. smodo'i
3. baldiyo
5. nukub'
7. bigulin

Tek'an
2. mandaranumi
4. abena
6. yib'el
8. ch'ub'

TS'ijb'an ja jujuntik sat k'umal b'a ili'. Talnan kechan oj kan jun sat ts'ijb'anel b'a jun yal lutan.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

Maklan lek oj sk'umuk ja jujuntik yaljel waje'umani cho jisa sok jun ~~x~~ b'a schojlal Ojo/Miyuk, b'a oj ts'ijb'axuk jun scholulab'il.

Yaljel	Ojma ts'ijb'axuk jun scholulab'il	
	<i>Ojo</i>	<i>Miyuk</i>
Ta wank'a xak'ana oj ana' jastik k'ak'u'il oj a'xuk och ju'un b'a snajtsil sneb'jel.		
Ta wa xak'ana oj ana' jastik ju'unil oj awi' b'a oj waj atojb'es jun ju'un.		
Ta wank'a xk'anji awi oj aje' ma'chunuka'a b'a jun snajtsil wa x-ajyi tak'in.		
Ta wank'a xak'ana oj ana' jastik oj aman yi wawunin ja b'a sneb'jel ju'uni.		
Ta wank'a xak'ana oj ana' jastik yajnal oj och sb'aj jun wa'el.		

Lo'iltan sok waje'umani pilan b'a' wa xts'ijb'axi jun scholulab'il.

Wa xk'e jtul sk'umajel sok sts'ijb'ajel ja jk'umal. Tojol-ab'al

Laja ja chab' lo'ili.

Ja yal wakaxi

Lakil slech wakax

Tojb'el sok jastal yerro, jastal sink, jastal asido poliko sok bitamina

Ay y'oj sb'a'al: 1 litro.

Yajtab'il wa xjomil: 19 ja olubre b'a 2022.

Jastik lek y'oj:
Janek' y'oj junjuntik: 1 tasa (240 ml).
Janek' y'oj ja ye'tali: mojanjik 4.

Yip wa xya'a junjuntik:
Sk'ixnal (kikal): 140 sk'ixnal (kikal).

Janek'tik y'oj	% yip ja k'a'u*
Skajlelal	8 g 12%
Ek'el skajlelal	7 g 35%
Kolesterol	25 mg 8%
Karbohidrato	10 g 3%
spetsanil	0 g 0%
Pibra sb'a w'al	10 g 15%
Schi'il	8 g 12%
Jastik slekil y'oj	90%
Bitamina A	6%
Yip b'akel	60%
Asido poliko	30%
Bitamina B6	25%
Bitamina B12	30%
Bitamina Se	6%
Yerro	50%
Sink	10%
Bitamina D	

* Janek' Alub'al oj makunuk ja k'ak'u t' eliel b'a jun yab'el b'a 2,000 sk'ixnal.

Jastik y'oj: Lech ja'ch ja', ja'ch sts'u'b'il, sakal askal, yip lech sok sts'om sok me'y jas sokan sok

K'utub'al yuj: TSome K'elo Wakax b'a Ch'el'ani K'inal S.A. b'a C.V. Yajk'achil b'ej b'a Monterrey, yajtab'il 3512, lumar Alamo b'a Monterrey Nuebo Le'on.

Ayk'a jas oj awale: (800) 1122 3344.

Scholulab'il Schonjel		
JASUNK'A	JANEK' CHONXI	STS'AKOL
Sakal askal	2 kilo	\$ 24.00
Nolab'	24 k'ole'	\$ 48.00
Lech	1 litro	\$ 15.00
Yuka	Nalan kilo	\$ 12.00
Arros	2 kilo sok snalan	\$ 45.00
CHenek'	5 kilo	\$ 100.00
Lob'al	2 kilo	\$ 16.00
Ich sok binagre	3 lata ch'in 2 lata niwan	\$ 42.00
Sjabonil k'u'uts	1 bolsa	\$ 18.00
Keso	100 gramo	\$ 14.00
chonxi		\$334.00

Scholulab'il a'tijub'

Jun eskalera.
Oxe pala.
Oxe piko.
Jun karretiya.
Jun balde.
Jun martiyo.
Jun pinsa b'a oj
k'utxuk alambre.
Jun syerra.
Jun metro.
CHab' bote tak'in.
Jun sigueta b'a oj
k'utxuk bariya.

Scholulab'il manuj jastik

2 kilo waj.
1 kilo tso'yal.
1 kilo b'ak'tel mut.
2 litro lech.
1 kwarto ich.
Nalan kilo pix.
1 olom axux.
1 b'ome kulantu'.

Sje'ulab'il

Scholulab'il

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jastik tik'e lo'ililuk?

¿Jastik sb'i'il?

¿Jastik stukil wa xawila ja ts'ijb'anub'ali?

¿Jas wa scholan kujtik ja jujuntik lo'ili?

Sneb'jel

3

Yajni xch'ak ja sneb'jeli, ja untik ma niwan neb'umani:

- Oj sna' b'a' k'u'laxi ja **yaljeli** sok jasunuk ja oj yali ja' chikan ja jastal tojb'eli.
- Oj sk'umuk sok oj sta' k'eljel ja jastik t'ilan te'y ja b'a **yaljeli**.
- Oj yal jasunkil oj a'xuk ochuk ja b'a **yal ju'un ya'jel kan** oj ts'ijb'axuk jnolanaltiki.
- Oj yal jastal oj b'ob' ts'ijb'axuk, oj tojb'esxuk sok oj tukb'esxuk ja **yal ju'un ya'jel kan** oj sts'ijb'axuk b'a sts'ijb'ajel pilan ek'ele'i.
- Oj sta' k'eljel ja sb'i'il, jastal tojb'el sok b'a' wa xyamxi ja **yaljel** sok ja **yal ju'un ya'jel kan** oj sk'umuk sok oj sts'ijb'an ja b'a sneb'jeli.
- Oj sta' k'eljel jastal syamjel ja niwak sat ts'ijb'anel **ch, ch', g**.
- Oj sna' sb'aj sok oj sts'ijb'an ja sat ts'ijb'anel **ch, ch', g**, sb'a sju'unil sat ts'ijb'anel ja sk'umali.
- Oj yal jastal jun jastik wa xmakuni b'a jsak'aniltik.
- Oj sta' k'eljel jas wa x-alxi ja' chikan jastal wa x-alxi jastal tuktukil jastik.

Sk'umal ja k'umuj ju'uni

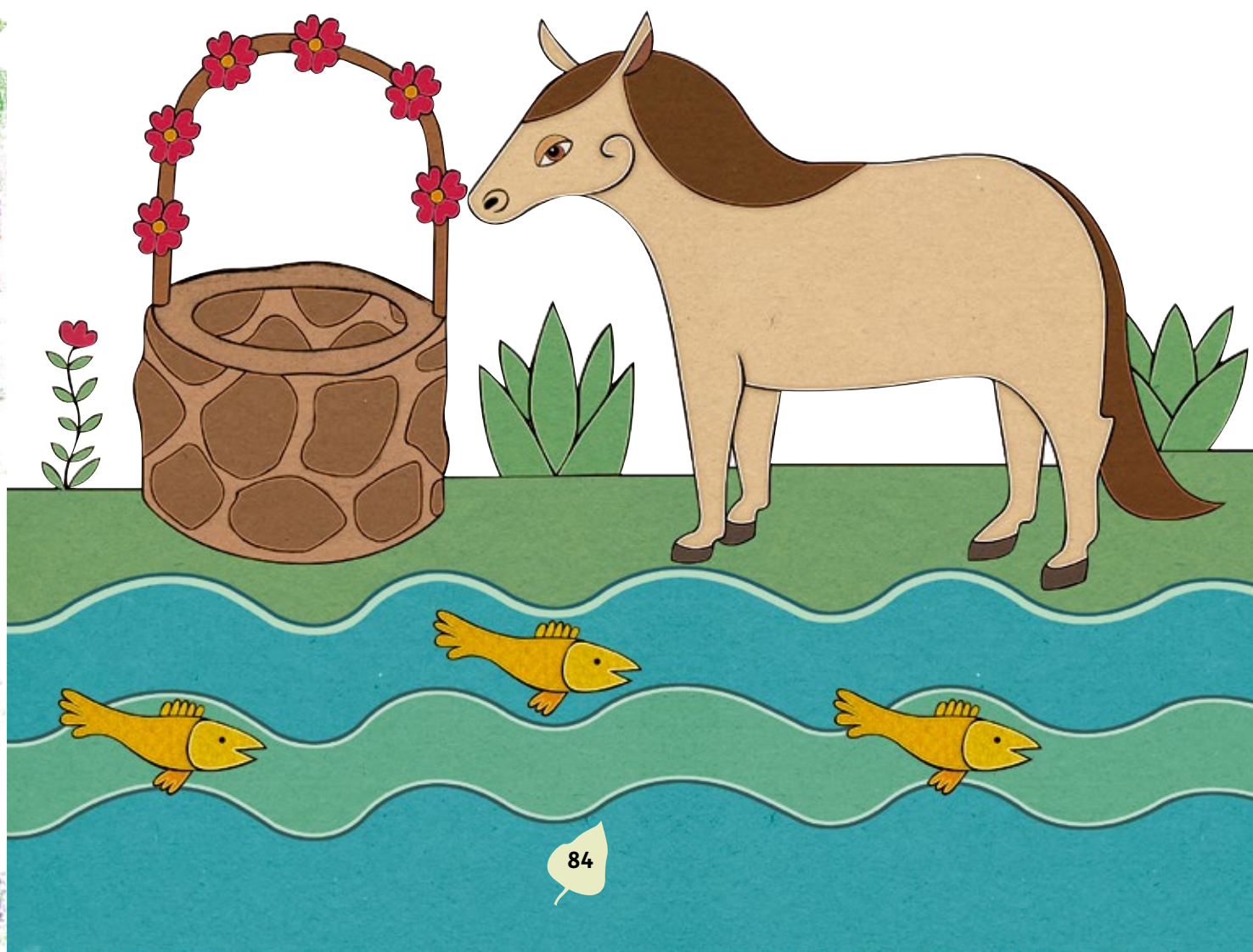

Le'a b'a waju'un b'a sk'umajel ja lo'il 7, "Skawu'il ja",
cho tsa'an lo'iltanik sok wamoji sok waje'uman
ja iti':

¿Jastal ek' ak'ujol ja luwari?

¿Ayma jun jas wa stalnan ja wakomoni?

Alawil ja lo'ili.

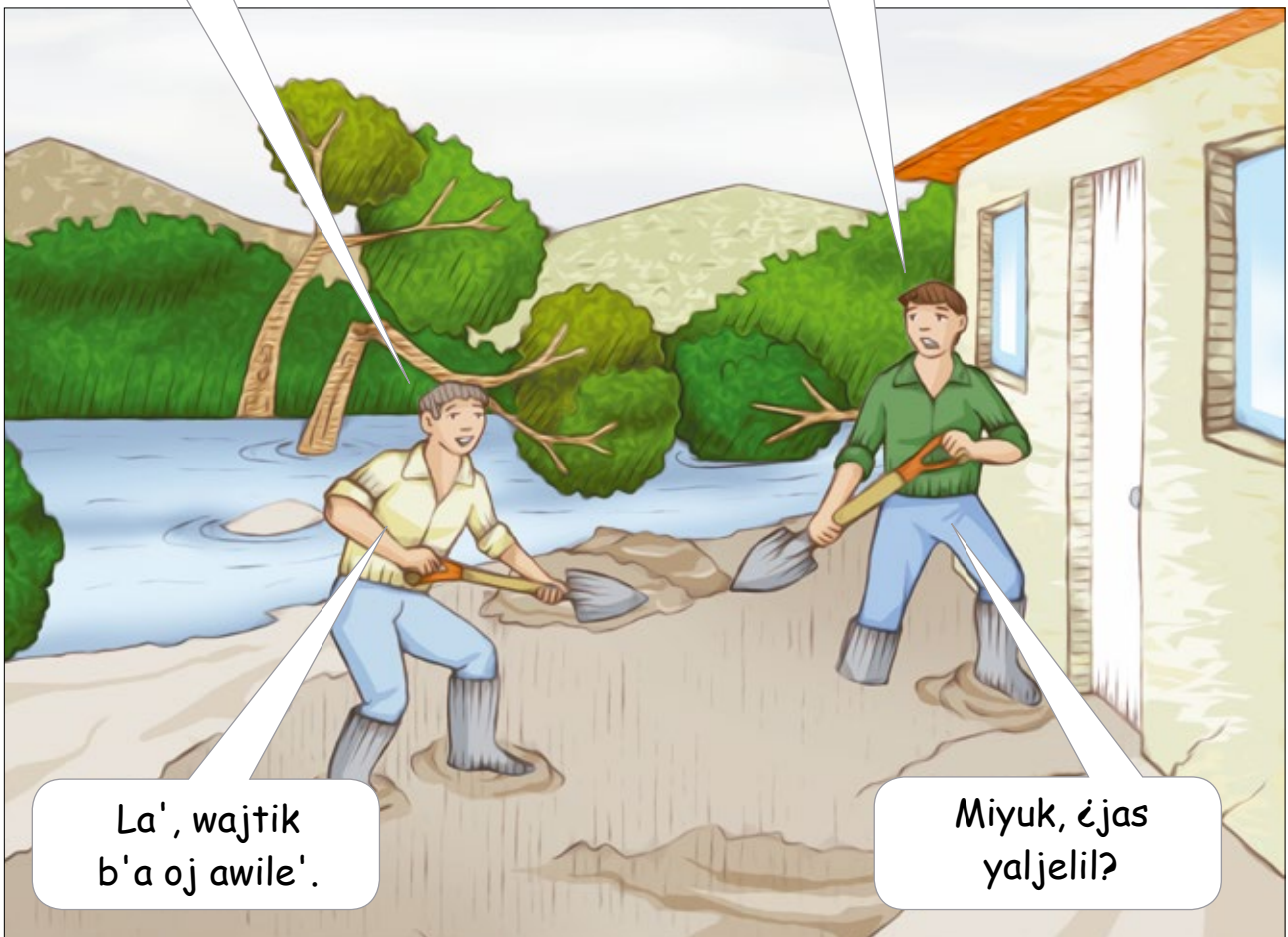

K'ela ja jujuntik letawa cho a skoltaya waje'uman sk'umajel ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.

¿Mi'ma awila ja
yaljelb'a?

Man il jul ja slokokil ja niwan ja'i, ja'
yuj ch'ak slut sb'aj ja b'eji. Mi xna'a jas oj
jk'u'luk b'a oj k'otkon ja jechel ja b'a
jchonab'illtiki, kechanxta ja ya'n k'a'u
oj b'ob' jtojb'es ja ju'uni.

La', wajtik
b'a oj awile'.

Miyuk, ¿jas
yaljelil?

iK'ela awilta!
Lekxtama jk'uman, mi'
oj jna' ajyi.

T'ILAN YALJEL

Ja Presidensya b'a
Jchonab'iltiki wa
xyalyab' spetsanil ja
komoni ke wa xtukb'i ja
sk'ak'ujil oj b'ob' tojb'uk
ja ju'uni yuj ja b'ut' ja'i.

**Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok
waje'umani.**

¿Jas yuj ja jel t'ilan oj sk'umuk ja
ju'un ja winiki?

¿Jas sb'i'il ja ju'un sk'umani?

¿Ayxama b'a awilata jun ts'ijb'anub'al oj slaje? ¿B'a'a?

¿Jas wa scholan ja ts'ijb'unub'al iti'?

Kela ja yaljeli cho lo'iltan sok waje'uman ja jastik wa xyala.

T'ILAN YALJEL

Ja Ma'tik ay sCHole b'a Jtalnajeltik sok ja Ma'tik ay sCHole b'a Sje'jel ju'un sb'a Mandaranum b'a Niwan jCHonab'iltik, wa xyalwe yab' ja jmojtiki yuj ja mi' oj ajyuk snab'jel ju'un ja b'a komonaltik b'a CHaktajal, b'a Xajkalaltik, b'a CHikinib'altik sok b'a Naj Lem yuj ja jastal jel wa'n ek'el b'ut' ja' sok wa'n kanel makan jujuntik b'ej.

Wa xmajlantik ke ja iti' mi' oj alb'uk sok ti' oj cho kaltikon-a, ja' yuj wa xk'anxi yi'le ja jmojtik iti' oj smaklaye pilan yaljel. Ja Ma'tik ay sCHole b'a Jtalnajeltik sok ja Ma'tik ay sCHole b'a Sje'jel ju'un sb'a Mandaranum b'a Niwan jCHonab'iltik, ye'n oj cho yal-e jastal oj k'u'laxuk.

sCHonab'il Belisario Domínguez, CHyapas, 10 ja agosto b'a 2022.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

- ¿Ma'tik snajtsil sts'ijb'an ja yaljeli?
- ¿Ma' wa xjekxi yi?
- ¿Jasun oj b'ob' yal ja snajtsil jawi?
- ¿Ja jas wa x-alxi'i t'ilanma b'a spetsanil swinkil ja komoni?
- ¿Jasma junuk yi'oj ja yaljeli?

K'uman sok waje'uman ja yaljeli chikan janek' ek'ele.

Jak'a ja jujuntik sjob'jeli ja' chikan jas wa xyala ja yaljeli cho tsa'an lo'iltan sok waje'umani:

¿Jas k'ak'u'il oj ch'akuk ja mi' oj ajyuk sneb'jeli?

¿Jas yuj ja mi' oj ajyuk sneb'jeli?

¿B'a'tik luwaril ja mi' oj ajyuk sneb'jeli?

¿Ma'chtik sk'u'lan ja yaljeli?

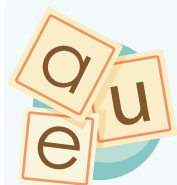
A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili cho a'a senya sok jun X ja' chikan ta meran ma miyuk.

Xe'n lo'il	Meran	Miyuk
Mi' oj ajoyuk sneb'jel yuj ja ch'ak ja yixawili sok wa stuluyi ja jijleli.		
Ja sneb'jeli oj k'e stul yi b'a 11 agosto b'a 2022.		
Ja Ma'tik ay sCHole b'a Jtalnajeltik sok ja Ma'tik ay sCHole b'a Sje'jel ju'un sb'a Mandaranum b'a Niwan jCHonab'iltik oj yal-e ja jas oj na'xuki.		
Ja sch'ayjel sneb'jeli ti' b'a spetsanil snajtsil ja b'a Niwan Jchonab'iltiki.		
Spetsanil ja ma'tik t'ilan oj yab'i oj smaklaye pilan yaljel.		

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili.

- Mi' oj ajoyuk sneb'jel ju'un yuj ja b'ut ja'i.
- Mi' oj ajoyuk sneb'jel ju'un ja b'a komonaltik b'a CHaktajal, b'a Xajkalaltik, b'a CHikinib'altik sok b'a Naj Lem.
- Ja Ma'tik ay sCHole b'a Jtalnajeltik sok ja Ma'tik ay sCHole b'a Sje'jel ju'un sb'a Mandaranum b'a Niwan jCHonab'iltik yalawe.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja jujuntik sat k'umali.

ch

poch'

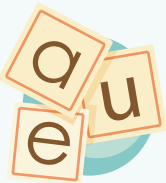
ujchum

gradyola

xoch'

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

**A skoltaya sk'umajel waje'uman ja jujuntik sat k'umali
cho lutu sok jun setan ja sat ts'ijb'anel ch, ch', g.**

chich

bigre

ch'ixkirin

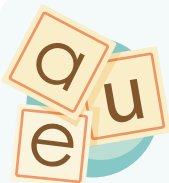
chulchul

guitarra

jach'ub'

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili sok k'ela
lek jastal wa xyamxi ja niwak sat ts'ijb'aneli.

CH

Ch

CHolo jan ab'ajex b'a oj tupxanik.

Jel tsats xtse'ni ja wats **CH**ayo.

CH'

Ch'

Ja tan Tono ti' sb'aj b'a komon sb'i'il **CH'**ixtontik.

Aktanik ab'al k'umal. **CH'**ab'ananikxa.

G

g

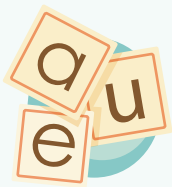
Wajtanike ajyi. **G**anaxtani kumxijan-a.

Jel sk'at k'ujolan ja sju'un ja **G**abi.

Ja b'a jk'umaltiki, ja niwan sat ts'ijb'anel **ch'** sok **g** wa xyamxi b'a wa stulu yi jun xe'n lo'il sok b'a spatik jun yal sts'ijtulil. Mi' tax ja syamjel ja niwan sat ts'ijb'anel **ch'** ja b'a sb'i'il jmojtik pe wani xtax ja b'a sb'i'il jujuntik luwar.

Ja niwan sat ts'ijb'anel **g** wa xtax b'a sb'i'il jmojtik sok luwar, jakel b'a pilan k'umal.

Ja b'a jk'umaltiki, ja yal skajyub'ili b'a spatik jun sat ts'ijb'anel wa xk'umani stuch'il sok jujuntik ek'ele' oj ts'ijb'axuk ja yal sjisanil b'a sti' sat jun sat ts'ijb'anel wa xk'umani stuch'il (-) b'a mi' oj sjom j-olomtik sok ja jujuntik sat ts'ijb'anel wa xk'umani stuch'il ay yi'oj yal skajyub'il sok ja b'a me'y yi'oji.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jastik wa xyalawe ja yaljeli?

¿Ma'tik wa x-alxi yab'ye?

¿Ma' wa spuktes?

¿Jasma yuj ja ja'ch wa x-alxi ja lo'ili sok mi' tukuk?

A skoltaya sts'ijb'ajel waje'umani, zjasun wa xyala ja yaljeli?

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja jas wa x-alxi sok lo'iltan.

Na'a ja iti'...

Ja **yaljeli** jun lo'il ts'ijb'ub'al b'a oj alxuk sok b'a oj a'xuk sna' ja jmojtik jun jas jel t'ilan.

Sok ja **yaljeli** wa x-alxi yab' jitsan jmotik sok ti' wa x-och ja sb'i'il ja ma' wa sjeka sok wa spuktesi.

Ja **yaljeli** t'ilan ay yi'oj jastal iti':

- **Skajnub'il.** Sb'i'il sok sletawa'il ja snajtsil ma jmojtik ma' spuktes ja yaljeli.
- **Lo'il ma jas oj alxuk.** Jun jas oj alxuk yab' jmojtik t'ilan oj yab ye'.
- **Yajtab'il.** Sk'ak'u'il ja k'u'lxi ja yaljeli. Ja yajtab'ili t'ilan oj yi' luwar, sk'ak'ujil, yixawil sok sjab'ilil.

Skajnob'il

T'ILAN YALJEL

Ja Ma'tik ay sCHole b'a Jtalnajeltik sok ja Ma'tik ay sCHole b'a Sje'jel ju'un sb'a Mandaranum b'a Niwan jCHonab'iltik, wa xyalwe yab' ja jmojtiki yuj ja mi' oj ajyuk sneb'jel ju'un ja b'a komonaltik b'a CHaktajal, b'a Xajkalaltik, b'a CHikinib'altik sok b'a Naj Lem yuj ja jastal jel wa'n ek'el b'ut' ja' sok wa'n kanel makan jujuntik b'ej.

Wa xmajlantik ke ja iti' mi' oj alb'uk sok ti' oj cho kaltikon-a, ja' yuj wa xk'anxi yi'le ja jmojtik iti' oj smaklaye pilan yaljel. Ja Ma'tik ay sCHole b'a Jtalnajeltik sok ja Ma'tik ay sCHole b'a Sje'jel ju'un sb'a Mandaranum b'a Niwan jCHonab'iltik, ye'n oj cho yal-e jastal oj k'u'laxuk.

sCHonab'il Belisario Domínguez, CHyapas, 10 ja agosto b'a 2022.

Lo'il ma
jas oj
alxuk

Yajtab'il

A skoltaya sk'umajel waje'umani cho jisa b'a yib'el ja b'a oj makunuk jun yaljeli.

- Ja snajtsil sneb'jel b'a primarya wa xyal yab' spetsanile ja tatali ke ja ya'teltajel sjamjeli oj yi' b'a semana jakum.
- Ja Mandaranum b'a Schonab'il Trinidad wa sk'ana oj ya jul sk'ujol ja yak'ixi ojb'i ek' b'a wa x-a'tiji ja yajni x-el ja b'a sneb'uj ju'uni.
- Ja Snajtsil b'a Jlekilaltiki wa sk'ana oj yalyab' spetsanil ja jmotiki ke ja Sk'ak'u'il Yi'jel TS'istak'ini tib'i oj ajyuk b'a jk'achinub'tik.

- Ja Amanda wa sk'ana oj ya och ju'un spetsanil ja ma'tik wa sje'a yi ju'uni b'a oj sna' janek' ju'un oj sk'ane.
- Ja Ma'tik ay schole ja b'a Sk'inil ja Jwawtiki wa sk'ana oj yal yib'anal jastal oj talnaxuk b'a lek oj ek'uk ja k'ini.

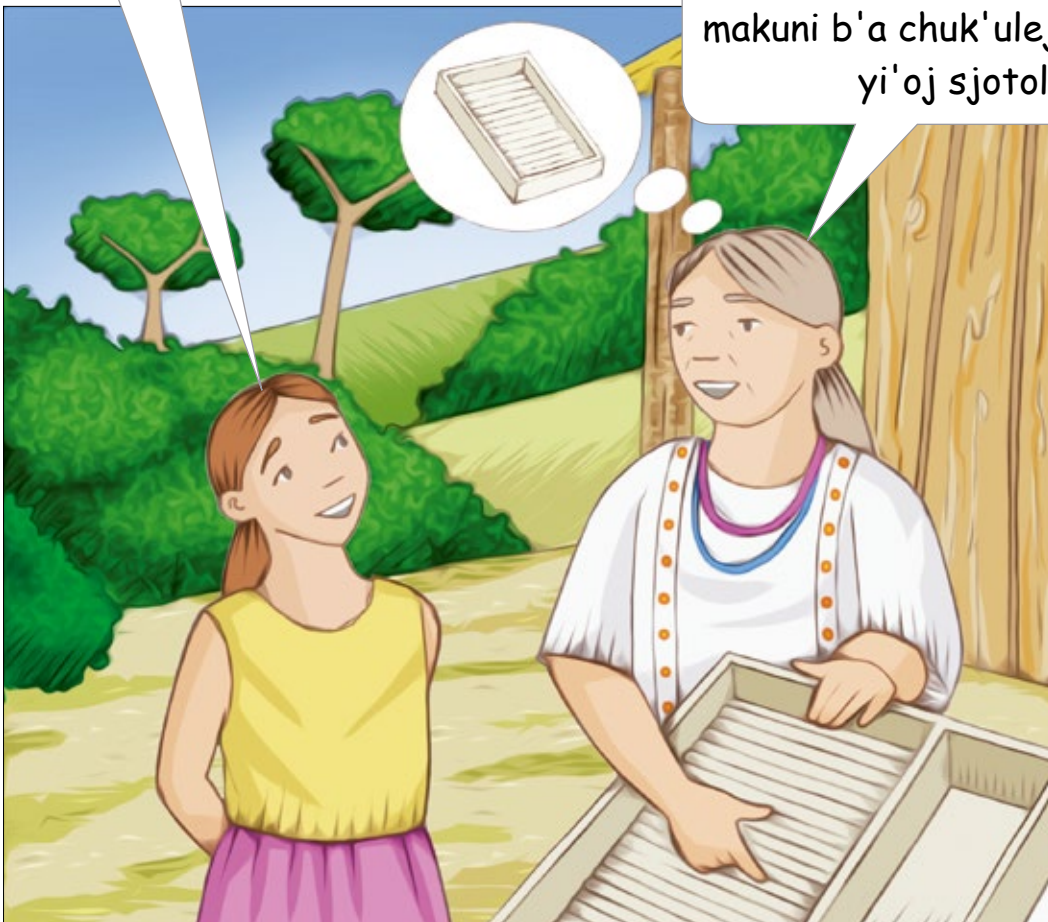
Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

A skoltaya waje'uman sk'umajel sok lo'iltan ja jas wa'n ek'el ja b'a jujuntik letawa.

¿Jasunkil ja bateyab'a nan?

Ja'ch jastal chuk'ulub' ki'otikta, ayni k'u'lub'al sok semento ma te' wa xcho makuni b'a chuk'ulej, pe me'y yi'oj sjotol.

Ja jun k'ak'u'ili kila kan jun
k'u'al jel tsamal. Yal sak sok
najtik sk'ab'il, ay yi'oj snichmal
k'an ja b'a yib'eli.

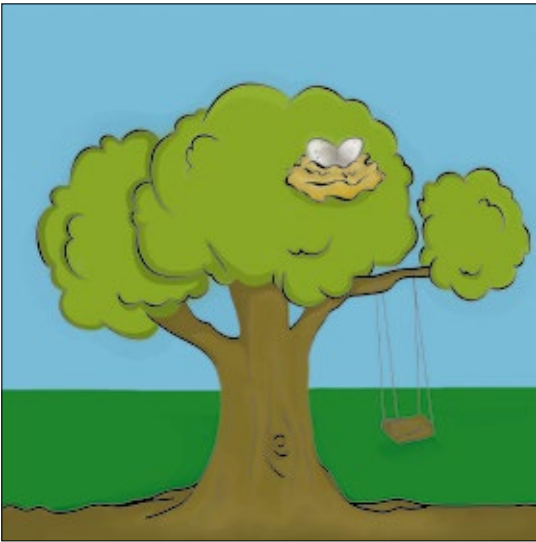

¿Aymab'a awilawexta ki' ja jts'i'i?
Tan putskin yelaw chab'. Ay yi'oj
jun senya k'ik' ja b'a stojol sati.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jasun wa'ne sk'u'ljel ja jmojtiki? ¿B'a' ye'a? ¿Jas wa xyalawe?
 ¿Jas yuj ja t'ilan oj sta'e ti' ja jastiki'?
 ¿ B'a' t'ilan awalata jastal jun jastik ma jun chante'?

K'ela, ts'a'a sok lo'iltan ja jujuntik jastik iti'.

Maklan cho lo'iltan sok waje'uman ja jas wa x-alxi.

Na'a ja iti'...

Wanto xch'ak ak'u'luk sok a makla jun **yaljel jastal jun jastik**. B'a oj awal jastal jun jastik t'ilan oj ak'ele b'a oj awal lek jastal tojb'el.

Yajni xawala jastal, oj b'ob' achol jastal iti':

- ¿**Jas** jasunukil ma jas sb'i'il?
- ¿Jas wa **scholan**?
- ¿Jastik jun **yi'oj**?
- ¿Jasun **slekil**? Jastal yiljel, janek' sniwanil, jas yelaw, jastal sb'ob'elal, jastal yik'il, jastal yajb'al ma tuk.
- ¿Jasun **tojb'el sok**?
- ¿Jastal wa **xmakuni**?
- ¿Jastal **ay** ma jas mojan yi'oj?

Ja yaljel jastal jun jastik wa xmakuni b'a jujuntik jastal iti': b'a oj amak jun jas oj k'u'ljuk awi'; b'a oj awal jastal jun wa'na sle'jel; b'a oj awal jastal jun jastik a'nima mi xna'atik jas sb'i'il; b'a oj kaltik sb'ej ma oj kaltik yab' jun ma' mi sna'a sb'aj, b'a oj jtojb'estik sk'intajel ma tuk.

Maklan ja yaljel jastal oj yal waje'umani.

Ja jas t' ilan ja b'a yal tsamal luwari ja' poso. Ay yi'oj yaxal ton sok jun kotan tak'in k'u'lub'al b'a jas wa xseteti.

Ja wa xseteti' tojb'el sok te' sok wa x-ok' jastal b'ujlich'.

Ja skubo'ili cho te' sok yaman yuj setan tak'in jastal kuba sok jel al. Ja poso jel cha'an sok jel sak ja ya'leli.

TSa'a sok k'ela jitsan jastik, a skoltaya waje'uman schapjel ja yaljel jastali sok lo'iltan.

Wa xk'e jtul sk'umajel sok sts'ijb'ajel ja jk'umal. Tojol-ab'al

CHolo ja walo'ili b'a oj awal jastal ja jastiki.

B'ono il ja wajastiki:

Ala jastal ja chante'altik iti'.

Maklan cho lo'iltan sok waje'uman ja jas wa x-alxi.

Na'a ja iti'...

Ja b'a **yaljel jastal jun chante'** awala ja iti':

- ¿Jas chante'il ma jas sb'i'il?
- ¿Jastal?
- ¿Jastal ja skotanali?
- ¿Jasun wa xyab'i?
- ¿Jastal wa xb'ejyi?
- ¿B'a' wa x-ajyi'a?

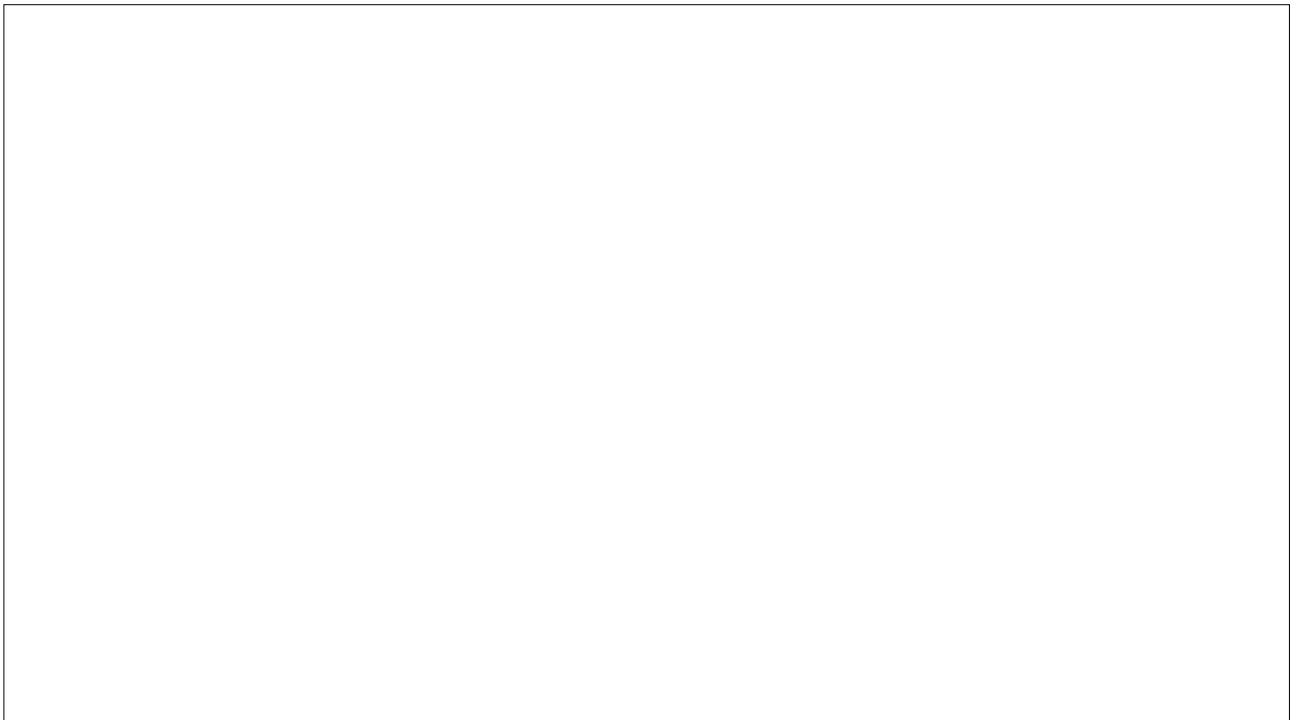
Maklan ja yaljel jastal jun chente' oj slo'iltan waje'umani.

Jun ts'i' jel niwan wa
sb'i' ilan Oso. Ja stso'otsili
k'ik' sok jel putskin. Ja yoki
jel najtik sok jel niwakik.
Ja schikini jel najtik ja'xa
ja sini' i jel ts'ipan. Ja b'a
s-olomi ay yi'oj jun senya
sak. Ay yi'oj jun yuj yelaw
asul. Jel lek sk'uxu ja muti.

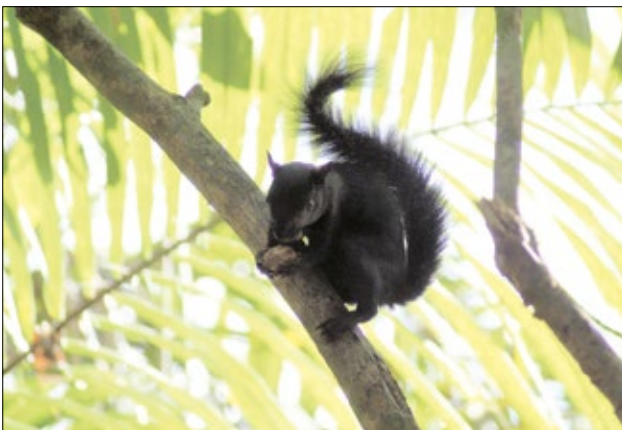
CHapa sok maklan ja yaljel jastal jastik sok chante'altiki.

B'ono b'a ili'.

K'ela ja jujuntik letawa sok k'u'lan sk'intajel b'a oj
awal jastal jun jmojtik, jun jastik sok chante'altik.

A skoltaya waje'uman slo'iltajel jastal wa x-alxi jastal jastik sok chante'.

Lo'iltan sok ts'ijb'an ak'ujol jas aneb'a ja b'a yaljel jastik sok chante'i.

¿Tojb'ima ja jastal wa xawala jastal jastik sok chante'i?

¿Jas yuj ja wa x-ek' ak'ujol ke tojb'i ja wa xawala jastali? ¿B'a' tojb'i'a?

¿Jasma junkil oj ak'u'luk b'a oj amaklan lek ja yajni wa x-alji awab' jastal jun jastik ma chante'?

K'ela ja jujuntik letawa sok maklan jastal wa sk'uman waje'umani ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas yuj ja wats ixuk t'ilan sts'ijb'an ja lo'ili?

¿Jas sb'il ja lo'il sts'ijb'an ja ye'ni?

¿Ayxama b'a awilata jun ts'ijb'anub'al oj slaje? ¿B'a'a?

¿Jas wa scholan ja ts'ijb'unub'al iti'?

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja yal ju'un ya'jel kani.

15 ja agosto b'a 2022.

Nana:

Jel t'ilan wajyon b'a wa sneb'a ju'un ja Jabyeri,
b'a jun tsomjel sb'a sjsjel yal sju'unil janek' wa'n
sneb'jel. Ti' ka'oj kan b'a sat mesa ja wa wa'ani,
mokje ch'ay ak'ujol oj ab'uk'e ja'xtaje stsa'anil.
Mok ch'ayuk ak'ujol ke ja ajnanumi ja'ch yala
jastal iti':

1. B'a 09:00 ora, uk'an jun yal kuchara'uk ja
wajarabe yelow chak sb'a ojob'i.
2. B'a 11:00 ora, ako' wapastiya yelow k'an b'a
nalan baso ja', majlan oj ch'ak ja'axuk sok ti'
xch'ak awu'ko'a.

Mok jelxan yu'jel wa wa'ani. Oj k'otkon kulan
k'a'u sok oj ki'och t'un jas oj kab'tik b'a oj
wa'kotikik kib'analtikik.

Ke'n ja wawij Nikoli.

A skoltaya waje'uman sjak'jel ja jujuntik sjob'jeli.

¿Jasunkil wa xyala ja ilo'ili?

¿B'a'tik ay ja jas yi'oji?

¿Jastal ja jas wa xyala'i?

Jisa sok jun **x** ja jas t'ilan oj ajoyuk b'a jun yal ju'un ya'jel kani.

yajtab'il

sjab'il

jasunuk ja ya'teli

spatulab'il k'ujol

sjisulab'il sb'i'il

sb'i'il ja ma'
wa x-alxi yab'i

julb'esnel

sch'akulab'il

sb'i'il ja ma' wa
sts'ijb'ani

jas wa x-alxi

Lo'iltan ja jastik ajak'a sok waje'umani.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja lo'ili chikan janek' ek'ele.

Na'a ja iti'...

Ja **yal ju'un ya'jel kani** wa xts'ijb'axi b'a oj alxuk yab' jun jas jel t'ilan jun jmojtik ma yuj ay jas oj yab'ye tuk jmojtik.

Ja **yal ju'un ya'jel kani** t'ilan oj ch'ak yi' jastal iti':

- **Ma' sk'u'lan.** Sb'i'il ja ma' wa stsijb'an ja yal ju'un ya'jel kani.
- **Ma' oj k'ot sb'aj.** Sb'i'il ja ma' wa x-a'xi kan yi' ja yal ju'un ya'jel kani.
- **Jas wa x-alxi.** Lo'il wa x-alxi ja b'a yal ju'uni.
- **Yajtab'il.** Sk'ak'u'il wa x-a'xi kan ja yal ju'uni.

Ayni cho jel t'ilan oj ts'ijb'axuk kan jas ora wa x-a'xikan ja yal ju'uni.

Ja jujuntik yal ju'un ya'jel kani wa xmakuni ja yajni jun jmojtik wa sk'ana ay jas oj yal yab' ma' wa sna'a mi' oj b'ob' yile'; ma mi xk'anatik oj ch'ay jk'ujoltik jun jas oj alxuk; ma yajni wa xk'anatik jitsan jmojtik oj yab'ye.

A skoltaya waje'uman sts'ijb'ajel ja sb'i'il ja jujuntik spilulab'il ja yal ju'un ya'jel kani, ja b'a'y ja yaljel jawi.

Ma' oj k'ot
sb'aj

Jas wa
x-alxi

Ma' sk'u'lan

Yajtab'il

15 ja agosto b'a 2022.

→ **Nana:**

Jel t'ilan wajyon b'a wa sneb'a ju'un ja Jabyeri, b'a jun tsomjel sb'a sjisjel yal sju'unil janek' wa'n sneb'jel. Ti' ka'oj kan b'a sat mesa ja wa wa'ani, mokje ch'ay ak'ujol oj ab'uk'e ja'xtaje stsa'anil. Mok ch'ayuk ak'ujol ke ja ajnanumi ja'ch yala jastal iti':

1. B'a 09:00 ora, uk'an jun yal kuchara'uk ja wajarabe yelow chak sb'a ojob'i.
2. B'a 11:00 ora, ako' wapastiya yelow k'an b'a nalan baso ja', majlan oj ch'ak ja'axuk sok ti' xch'ak awu'ko'a.

Mok jelxan yu'jel wa wa'ani. Oj k'otkon kulan k'a'u sok oj ki'och t'un jas oj kab'tik b'a oj wa'kotikik kib'analtikik.

→ Ke'n ja wawij Nikoli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja yaljel iti'.

Jel t'ilan oj wajan wego b'a Margarita sok mok ch'ay ak'ujol ke oj awi'ex och jun samet sok ajk'al b'a snaj ja wats ixuk mojan ita ayi. Oj awa'kan yi jun yal ju'un jun amoj alijel b'a oj yi' och ja jas k'anub'al awi'i.

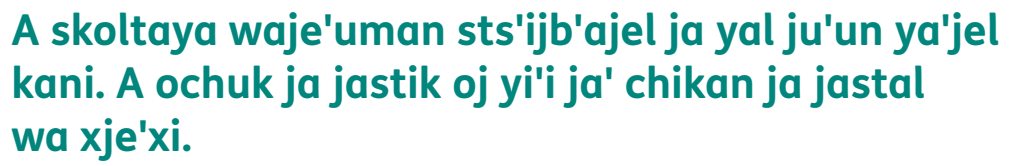
A skoltaya waje'uman sts'ijb'ajel ja jastik oj ochuk ja b'a yal ju'un ya'jel kani.

Ma' oj k'ot sb'aj: _____

Yajtab'il: _____

Jastik oj alxuk: _____

Ma' sk'u'lan: _____

This image shows a single page from a notebook. It features a series of horizontal light blue lines spaced evenly down the page. A vertical red line runs parallel to the left edge, creating a narrow margin. The top right corner of the page is rounded. There are no markings or text on the page.

- Tojb'es ja wayal ju'un ya'jel kan ja ta ay st'ilanili.**

[illegible]

115

K'uman ja jujuntik sat k'umali sok ts'ijb'an jun xe'n lo'il. K'ela ja jun tojb'elxa.

wa'el

na'its

Ja jecheli oj ajyuk wa'el b'a jun na'its.

snajtsil sneb'jel

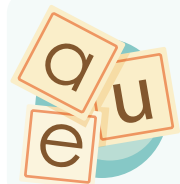
yajnal

a'tel

watiyo

a'tijub'

mi' ti ajyiya'a

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

TS'iktes ja jujuntik sat k'umali sok ja sat ts'ijb'anel me'yuki.

mo'o_____

ch

purpurwi_____

_____o'oj

ch'

g

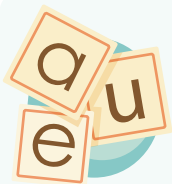

ma_____it

_____asolina

Laja sok jun amoj sok k'elawik ta te'y ja sat ts'ijb'anel ja b'a'yi.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

**K'uman ja jujuntik sat k'umali sok ts'ijb'an pilan ek'ele
ja sb'i'ile ja jujuntik letawa wa sta'a.**

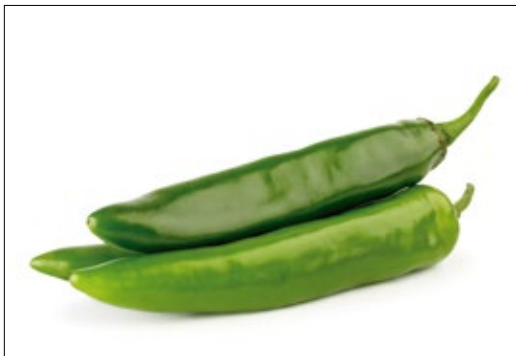
xoch

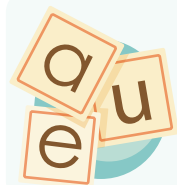
ch'ixkirin

ich

buganbilya

**Laja ja jastik ats'ijb'ani sok ja sat kumal te'ye b'a jujuntik
kwagro.**

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

A sta' sb'aj sok jun jisan ja yaljel wa sta'a stojol sok ja yal ju'un ya'jel kani.

Yaljel

Yal ju'un ya'jel
kani

Ja Jayro kumxi och
b'a snaj ja yajni el
ja sneb'jel ju'uni, pe
mi' te'yuke ja snan
stati.

11 ja agosto b'a 2022.

Pegro:

Ƨakyon b'a wanaš b'a oš ki' ša
a'tišub'i pe mi' te'yuka'a. Ti' oš cho
šakon šechel.

Ja Jose.

Ja Jose waj b'a sna
ja pegro, b'a oj waj
yi' jan a'tijub' oj
a'juk yi majan, pe
mi' sta'a.

10 ja abrili b'a 2022.

Jayro:

Wajtikon b'a snaj watiyo yu j
slokunejotik jun wa'el, ti'
xwaj ja ta'otikon-a.

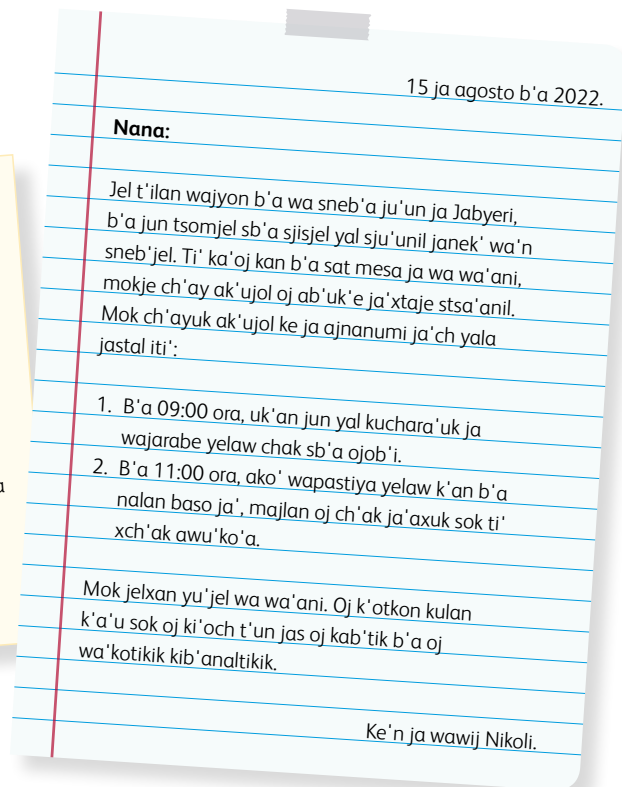
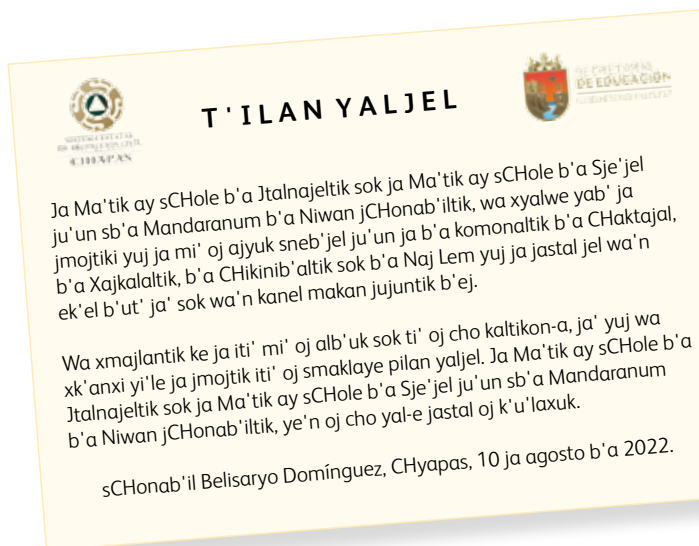
Ja wanan atati.

Lo'iltan ja sjak'jel sok waje'umani.

¿B'a' pilan ek'ele t'ilan oj ats'ijb'an jun yal ju'un ya'jel kan-a?

Laja ja chab' lo'ili.

Yaljel

Yal ju'un ya'jel kani

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jastik tik'e lo'ililuk?

¿Jastik sb'i'il?

¿Jastik stukil wa xawila ja ts'ijb'anub'ali?

¿Jas wa scholan kujtik ja jujuntik lo'ili?

Sk'eljel jb'ajtik janek'neb'xi

K'uman lek ja jastik wa xk'anxi'i sok jak'a ja jastik wa xjob'ji awi'i.

1. TS'ijb'an ts'ikan wab'i'ili.

2. TS'ijb'an sb'i'il oxe jmojtik wa xana'a sb'aje.

3. TS'ijb'an sb'i'il oxe luwar jel tsamal xawila ma yuj ay b'a wajyata'a.

4. Ala jastal junuk wamoji.

5. Jisa sok jun yal **x** ja xe'ntik yaman lo'il wa xyalawe jasunuk wa xak'u'lan ja yajni ojxta ak'umuk jun lo'ili.

Wa xk'uman takal takal yib'anal ja lo'ili.

Wa xk'ela ja sb'i'ili, ja letawa ma jastik
b'onub'al.

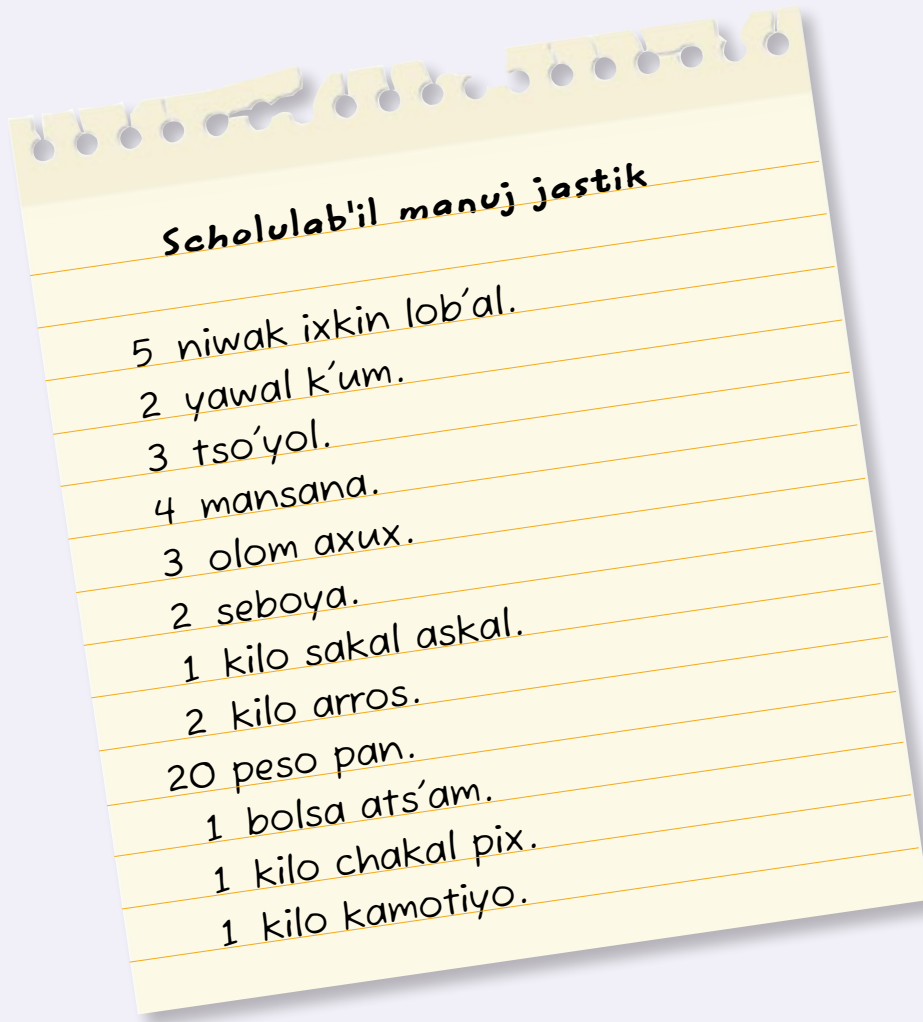
Wa xle'a ma' oj job' yi jas wa xyala ja lo'ili.

Wa xk'ela spakaxil sok b'a spatik ja lo'ili.

Wa xk'ela jastal tojb'el ja jas wa xyala'i.

Wa xk'uman tsats masan wa xta'a jun yal
sts'ijtulil cho wa xlo'iltan sok ja je'umani ja
jas wa xyala'i.

6. K'ela ja scholulab'ili sok jak'a ja sjob'jeli.

Jisa b'a yib'el ja b'a wa xyala janek' spilulab'il ja lo'il ilxita.

- a) Sb'i'il sok sjisulab'il sb'i'il.
- b) Sb'i'il janek'tik sok jastik junuk.
- b') Sb'i'il sok janek'tik sts'akol.

Lekb'i me'y sb'i'il ja scholulab'ili, ¿jas sb'i'il oj awa' yi?
Scholulab'il sb'a:

¿Jas yuj ja ay st'ilanil oj ts'ijb'axuk ja sb'i'ili?

¿Jas yuj ja wa xk'u'lxix jun scholulab'ili?

7. K'uman lek ja yaljel.

T'ILAN YALJEL

Ja Ma'tik ay sCHole b'a Jtalnajeltik sok ja Ma'tik ay sCHole b'a Sje'jel ju'un sb'a Mandaranum b'a Niwan jCHonab'iltik, wa xyalwe yab' ja jmojtiki yuj ja mi' oj ajoyuk sneb'jel ju'un ja b'a komonaltik b'a CHaktajal, b'a Xajkalaltik, b'a CHikinib'altik sok b'a Naj Lem yuj ja jastal jel wa'n ek'el b'ut' ja' sok wa'n kanel makan jujuntik b'ej.

Wa xmajlantik ke ja iti' mi' oj alb'uk sok ti' oj cho kaltikon-a, ja' yuj wa xk'anxi yi'le ja jmojtik iti' oj smaklaye pilan yaljel. Ja Ma'tik ay sCHole b'a Jtalnajeltik sok ja Ma'tik ay sCHole b'a Sje'jel ju'un sb'a Mandaranum b'a Niwan jCHonab'iltik, ye'n oj cho yal-e jastal oj k'u'laxuk.

sCHonab'il Belisario Domínguez, CHyapas, 10 ja agosto b'a 2022.

TS'ijb'an ja jas wa xk'anxi awi'i.

¿B'a' luwaril sok jas k'ak'u'il wa xpuktesxi ja yaljeli?

¿Jas k'ak'u'il oj ch'akuk ja mi' oj ajoyuk snab'jeli?

8. A sta' sb'aj sok jun jisan ja sb'i'il ja lo'ili sok ja schol wa x-a'xiyi'i.

Scholulab'il

Jun komil lo'il b'a ay jas wa x-alxi yab' jun jmojtik. Ja spilulab'ili ja iti': ma' sk'u'lan, ma' wa sk'uman, jas wa x-alxi sok yajtab'il.

Sje'ulab'il

Jun lo'il b'a wa xcholxi tuktukil jastik. Ja lo'il iti' wa xtojb'i ja' chikan jas wa xk'anxi b'a oj je'xuk ja jas wa x-alxi'i.

Yal ju'un ya'jel kani

Jun lo'il wa xtax b'a spotsb'al ma ye'tal jastik junuk wa xmanxi. B'a ay jas t'ilan oj alxuk yab' ja ma' wa smana.

9. K'uman ja lo'ili sok ts'ijb'an ja jas wa xk'anxi awi'i.

Jun tatal t'ilan oj yalyab' ja yunin ak'ixi ke oj waj b'a Snajtsil Jlekilaltik b'a
oj waj yi' jujuntik a'an mi' a'ji yi'. Wa sk'ana yi ja yunini ta oj b'ob' ya
wa'uk ja tantik chitami.

TS'ijb'an ja jas jel t'ilan oj wajuk ja b'a yal ju'un ya'jel kani.

TS'ijb'an ja yal ju'un ya'jel kani.

10. TS'ijb'an ja sat ts'ijb'anel wan xana'a sb'aji.

11. TS'ijb'an chab' xe'ntik yaman lo'il sok ja chab' sat k'umal te'y b'a ko'eli.

na'its

ts'i'

12. TS'ijb'an cha'tike sat k'umal ay yi'oj ja sat ts'ijb'anel iti'.

a	e	i
o	u	b'
ch	ch'	d

Sneb'jel

4

Yajni xch'ak ja sneb'jeli, ja untik ma niwan neb'umani:

- Oj sna' jas oj yal jun **lib'an ju'un** ja' chikan ja sletawa'ili sok ja sk'umajel ja sb'i'ili.
- Oj sk'umuk sok oj yal sb'ej ja jastik t'ilan te'y b'a **lib'an ju'uni**.
- Oj sta' k'eljel b'a' ay st'ilanil oj tojb'uk jun **lechan ju'un**.
- Oj sts'ijb'an, oj sk'ele' sok oj stojb'es **lechan ju'un** sok tuktukil jastik wa xk'anxi.
- Oj sta' k'eljel ja sb'i'ili, ja jastal tojb'el sok b'a' wa xyamxi ja **lib'an ju'un** sok ja **lechan ju'uni** oj sk'umuk sok oj sts'ijb'an ja b'a sneb'jeli.
- Oj sna' syamjel ja niwak sat ts'ijb'anel **j, k, k'**.
- Oj sna' sb'aj sok oj sts'ijb'an ja sat ts'ijb'anel **j, k, k'** sb'a sju'unil sat ts'ijb'anel ja sk'umali.
- Oj yal jastal jun luwar b'a kulan sok tsamalik luwar wa xje'xi yi.
- Oj sta' k'eljel jun luwar kechan sok oj yab' wa'n ta'jel ti'.

Sk'umal ja k'umuj ju'uni

Le'a b'a waju'un b'a sk'umajel ja lo'il 16, "CH'inik sts'okob'il b'a tuktukil smochb'al", tsa'an lo'iltanik sok wamoji sok waje'uman ja iti':

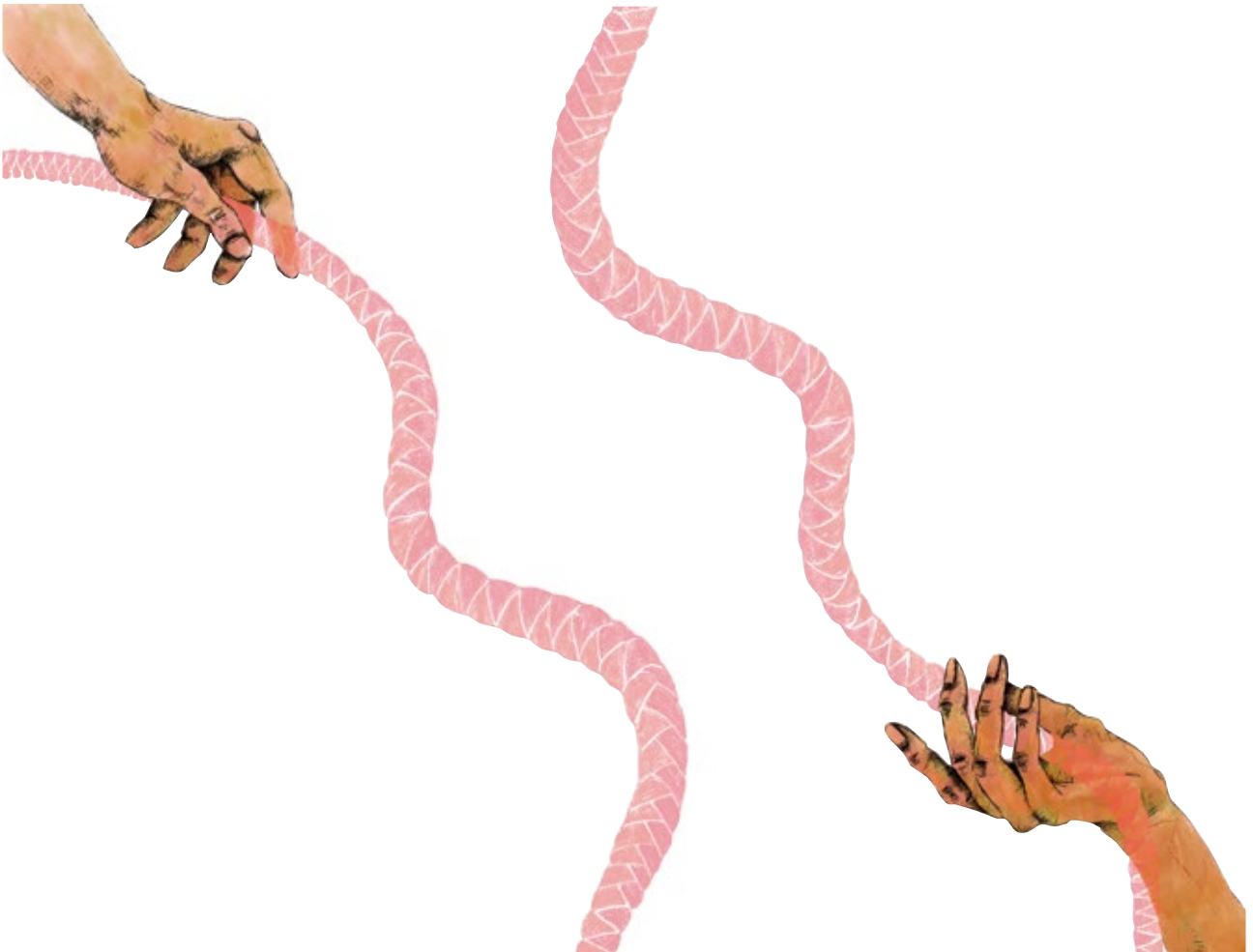
¿Jastal wa x-alxi ja jastal wa xyi'aj sb'aje ja tatal sok ja yuntikili?

¿Jastal ja ts'okob' wa xya jta' jb'ajtik sok ja jme'xep tat aweltiki?

¿Jastik ts'okob'il wa xya jta' jb'ajtik sok ja kamigotiki?

¿Wanma xana'a sb'aj tuk?, ¿jastik sb'i'il?

Ala, ¿jastal wa xawab' sb'ejlal ja ts'okob' wa xtax ti' ja b'a lo'ili?

**K'ela ja jujuntik letawa cho a skoltaya waje'uman
sk'umajel ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.**

Wa latse'ni, ¿wanma
xana'a jasunk'a?

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

- ¿Jas sb'i'il ja ju'un nok'an ek' ja b'a ib'e te'i?
- ¿Ayxama b'a awilata jun ts'ijb'anub'al oj slaje? ¿B'a'a?
- ¿Jasun wa xyalawe ja ts'ijb'anub'al awiluneji?
- ¿Jastik wa scholan ja jujuntik ts'ijb'anub'al jawi?

**Le'a ja lib'an Ju'un
¿CHikun jastalb'i...?
¡CHikungunya! b'a
Pakub'al slam ju'un, k'ela
ja letawa cho k'uman
sok waje'umani ja
sb'i'ili sok ja schab'il
sb'i'ili.**

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas letawa'il yi'oj sok jasun wa xyala awab' ja jas yi'oji?

¿Jasma junuk ja wa xyala'i?

¿Jastal wa x-ek' ak'ujol cholub'al ja jas wa x-alxi?

¿Jasma junuk ja wa'n alxel ja b'a lib'an ju'un iti'?

**A skoltaya waje'uman sk'umajel ja lechan ju'uni chikan janek'
ek'ele.**

A sta' sb'aj sok jun jisan ja xe'ntik yaman lo'il wa sts'iktes ja lib'an ju'uni, k'ela ja jun k'u'lanxa'i.

Jun chamel jel...

tsatsal k'ak'.

Ja b'a mi' jel oj
ya'kitik ja chamel
CHikungunya:

ja wa sk'uxuwotik ja
yal us yi'ojxa ja
schajnuli.

Ja yal ch'in chan
wa xya'a ja chamel
iti' kechan wa x-ek'
yuj...

juts'in x-ek'
yuj jb'ajtik.

Jun schamelil jel
na'ub'al sb'aj wa
xya'a:

oj jmaktik jk'abtik
sok koktik b'a mi' oj
sk'ux-otik yal us.

Jak'a ja jujuntik sjob'jeli sok ja jas wa xyala ja lib'an ju'uni.

TS'ijb'an ja jas wa x-ek' yuj jun jmojtik wa xk'uxji yuj jun yal us ayxa yi'oj yal schajnuli.

TS'ijb'an chab' jas oj k'u'laxuk b'a oj awal jastal oj jtalan jb'ajtik yuj ja CHikungunya.

TS'ijb'an jastal oj na'xuk ta ay ki'ojtik ja CHikungunya.

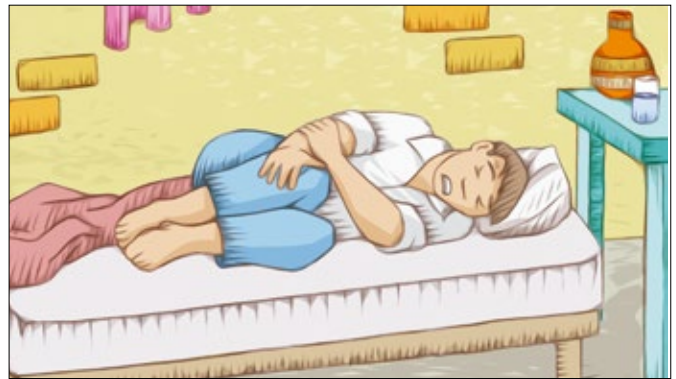

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili.

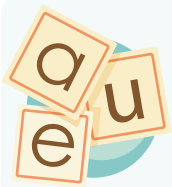
B'a mixa oj ajjuk mas ja
chamel iti' t'ilan oj makxuk
ja b'a wa snolo ja'i.

Jun schamelil wa xya'a sok
jel na'ub'al sb'aj ja'ni ja yaj
b'akeli.

B'a oj na'xuk ta ay ki'ojtik ja
chamel iti', jel t'ilan oj ajjuk
wajel b'a Snajtsil Jlekilaltik.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

**K'uman ja xe'ntik yaman lo'il sok ja jujuntik
sat k'umali cho askoltaya waje'uman sts'ijb'ajel
b'a jisan ja sat k'umal wa slaja sb'aj sok ja jas
wa'n alxeli.**

bakona

chamel

Ja sk'ajk'al ja CHikungunya jun _____.

yajtikili

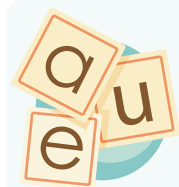
yi'jel a'ani

Ja _____ ja' wa sje'a ke ay ki'ojtik ja chamel iti'.

wa x-ek'i

sk'uxuwa

Ja chamel iti' wa xjul ab'aj yuj ja wa _____ jun yal us.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili
cho lutu sok jun setan ja jujuntik sat ts'ijb'aneli.

J

j

Ja eke' sajto jel lo'lantikon sok ja
jmoj alijel Julyo.

K

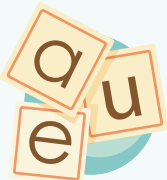
k

Ja wats Katalina wa sts'unu
kanchenek' b'a kalaj.

K'

k'

K'ak'u k'ak'u wa'nnon k'ajyel oj
k'umanukon b'a jun tsomjel.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili sok k'ela lek jastal wa xyamxi ja niwak sat ts'ijb'aneli.

K'

k'

K'ixinb'i ja ya'al wa x-atni soki.

Ja wats ixuk wa x-aljiyab' **K'**intumi jel x-ajyi yuj ja muti.

J

J

Mi' kilunejuk ja schonab'il ja **J**akaltenango.

Lekxab'i nan. **J**ulyonta ek'e.

K

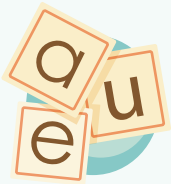
k

Wa sk'u'lan wa'el ja **K**aro.

Nab'en ta mi' tsamaluk ja schonab'il ja **K**ankuki.

Ja b'a jk'umaltiki, ja niwak sat ts'ijb'anel **k'** sok **k** wa xyamxi b'a wa stulu yi jun xe'n lo'il sok b'a spatik jun yal sts'ijtulil. Mi' tax ja syamjel ja niwan sat ts'ijb'anel **k'** b'a sb'i'il jmojtik pe ay ja b'a sb'i'il luwari.

Ja niwan sat ts'ijb'anel **k** mi xyamxi ja b'a sb'i'i luwari, pe wa xtaxi ja b'a sb'i'il jmojtik jakel b'a pilan k'umal.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sts'ijb'ajel ja janek' wa xana'a sb'aj jun lib'an ju'un.

¿Jastal tik?

¿Jasunk'a wa xyala?

¿Jastal wa xcholxi ja jas wa x-alxi ja b'a lib'an ju'uni?

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja jas wa x-alxi sok lo'iltan.

Na'a ja iti'...

Ja **lib'an ju'uni** jun lo'il wa skoltan sb'aj sok letawa sok sat k'umal b'a oj yal jas jel t'ilan ma oj alxuk sb'ej jas wan sna'a ja jmojtiki.

Ja **lib'an ju'uni** wa x-a'xi k'otyi jitsan jmojtik jas wa xk'anxi sok ti' wa x-a'xi b'a jujuntik luwar b'a wa x-ek' lek jmojtik sok oj yil-e.

Ja lib'an ju'uni:

- Kechan wa xyala jun jasunuk.
- Ay yi'oj jun sb'i'il.
- Ay yi'oj ja jas st'ilanil oj alxuki.
- Ay yi'oj letawa wa slaja sb'aj sok ja jas wa'n alxel ja b'a lib'an ju'uni sok ay jas wa xyalawe.
- Wa x-a'xi och tuktukil sniwakil sat ts'ijb'anel b'a oj je'xuk tsamal ja jas t'ilan wa xk'anxi oj alxuki.
- Me'y scholulab'il wa xts'ijb'axi ja jas wa x-alxi'i.
- Jitsan jas wa xyala ja jas ts'ijb'anub'ali.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili cho a'a senya sok jun **x** ja' chikan ta meran ma miyuk.

Xe'n lo'il	Meran	Miyuk
Ja lib'an ju'uni me'y yi'oj letawa.		
Ja b'a lib'an ju'uni wa xyamxi jitsan tik'e sat ts'ijb'anel b'a oj ilxuk stukil ja jastik wa x-alxi.		
Ja letawa ay jas wa xya jna'tik.		
Wa xyala jitsan jastik.		
Ay yi'oj jun sb'i'il.		
Ja yelaw sok ja sniwakil ja sat ts'ijb'aneli ja' sb'a oj kan sk'el ja jmojtiki.		

Lutu sok jun setan ja luwar sok ja b'a wa xyamxi ja lib'an ju'uni.

B'a yoj na'its

B'a Snajtsil Jlekilaltik

B'a snajtsil sneb'jel
b'a kulanotik

B'a sk'achinub'il ja b'a
kulanotiki

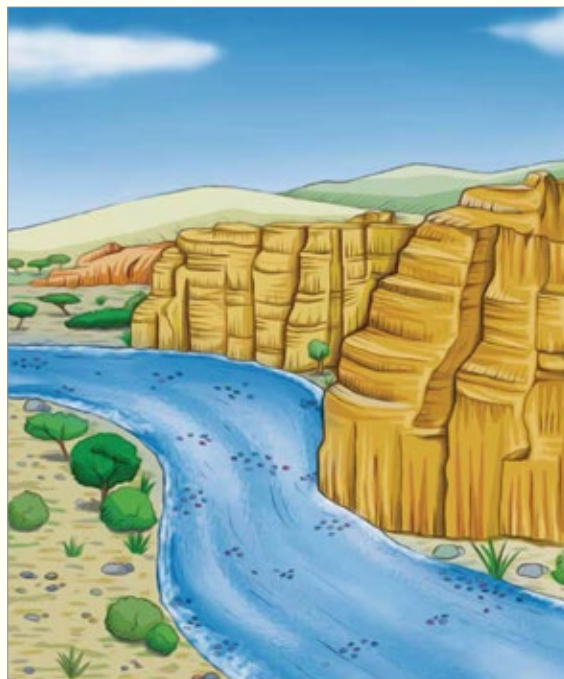
Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

A skoltaya sk'umajel waje'umani sok lo'iltan ja letawa.

Jun yax ch'on ch'onxta yok ja' xb'ech'ech'i wa stsajlan ja b'a skumanal ja Kapayate¹. Yuj ja yelawi wa x-ilxi tsamal ja yal ton te'y b'a yib'el ja scha'anili. Ja b'a sts'e'eli ay niwak ton sok yal te'altik, wa smojtaye wa x-ek'i. Ja yax k'uli wa smusu sok ja'chuk jel tsamal x-ilxi ja luwar jawi [...]

Ja yasulil ja sat k'inali wa smojtan b'a oj ya' yi jun stsamalil b'a oj majlaxuk wa x-och ja k'a'u'i.*

¹ **Ja Skumanal ja Kapayate.** Ti' wa xtax b'a k'e'el k'inál b'a Argentina.

A skoltaya waje'uman slo'iltajel ja jujuntik sjak'jeli.

¿Jasun ay ja b'a luwar jawi?

¿Jastal ja yok ja'i, ja toni, ja yax k'uli sok ja sat k'inali?

¿B'a'tik ay ja niwak ton sok ja yal te'altiki?

¿Ja lo'ili lajanma sok ya'a wil ja luwari?

¿B'a' wa xts'ijb'axi ja lo'il jastal iti'?

* "Descripción y retrato" (fragmento). Recuperado de <https://bit.ly/36Mqzjn>

Alyab' tuk amoj jastal jun luwar jel tsamal xawila.

B'ono ja luwar oj awal jastali:

A skoltaya waje'uman slo'iltajel ja jujuntik sjak'jeli.

¿Jastik junuk awala ja b'a walo'ili?

¿Jastal acholo ja jastik awala?

¿Ayma jas tuk oj b'ob' awale'? ¿Jasun-a?

Maklan ja jas oj schol sb'ej waje'uman ja jas wa x-alxi sok lo'iltanik.

Na'a ja iti'...

Yajni wa xkalatik jastal jun luwar wa'ntik sk'u'ljel **yaljel jastal jun luwar**.

Ja b'a **yaljel jastal jun luwar** wa x-alxi ma wa xcholxi jastik t'ilan oj alxuk ay yi'oj, oj alxuk jastalik sok b'a'tik ay ja jastik wa xtax ti'i.

Sok ja tik'e **yaljel** jastal iti' oj b'ob' jna'tik ma oj kaltik yab' tuk jmojtik jastal jun luwar.

Wa xts'ijb'antik ja **yaljel jastal jun luwari** b'a oj alxuk b'a ek' jun jastik-a, ma jastal b'a oj k'u'axuk, ma yuj b'a cham oj ilxuk jastal wa xcholxi jun lo'il:

- **Meran.** Sje'jel: yaljel jun jas ek' kujtik, jastal kujlaji jun luwar, ma oj choltik jastal kilatik jun luwar b'a wajtik, ma sb'a oj makunuk kujtik b'a oj jta'tik jun luwar ma tuk schol.
- **Mi' meranuk.** Sje'jel: jastal scholjel, jastal sneb'jel sok chante' ma slo'iltajel.

CHo ja'chni oj b'ob' yaljel jastal jujuntik luwar sok retrato ma sb'onjel sok ja ma'tik wa smaklani oj och b'a yolome a'nima mi' wa'nuk yiljel.

Ja yaljel jastal jun luwari wa xb'ob' ka'tik yil ja jmojtik jas mi' wa'nuk sk'eljel.

Maklan ja jas oj schol sb'ej waje'umani sok lo'iltan, ¿jasunk'a oj b'ob' awal ja yajni xawala jastal jun luwari?

1. **¿Jas luwaril oj awal jastal?** Jun chonab', jun niwan chonab', jun yal luwar, jun sat b'alan, jun job', jun ch'in luwar, jun witsaltik ma tuk.
2. **¿B'a' wa xkan-a?** B'a Mejiko, b'a Pwebela, b'a CHyapas, b'a mojan, b'a najat ma tuk.
3. **¿Jastal ja luwari?** Ta niwan, ta ch'in, ta tsamal, ta leman, ta ch'aba'n, ta jel xya'a cham k'ujol, ma jel tsamal sk'eljel, ta jel lajan sok jas ay ma tuk.

4. **¿Jastik junuk ay?** Yok ja', niwan ja', wa xko' ja', yax k'ulaltik, witsaltik, te'altik, jastik ts'unan, niwakil ton, na'itsaltik, chante'altik, nichimaltik ma tuk.
5. **¿B'a' wa xtax ja tuktukil jastik ayi?** B'a k'e'el, b'a ko'el, b'a spakaxil jk'ab'tik, b'a stojol jk'ab'tik, b'a sts'e'el, b'a scha'anil, b'a spatik, b'a sti' sat ma tuk.
6. **¿Jastal ja jastik ayi?** CH'inik, niwak, lajan sok me'y yelaw, tsamalik, ya'axik, saktik, kuxik, me'y skuxil, lamanik, jitsanik, takin, po'xel ma tuk.

K'ana yi waje'uman ayal jastal jun luwar wa sna'a sb'aj. Lo'iltan:

- ¿Jastik junuk awab' sta'a ti' ja b'a yaljeli?
- ¿Jastik junuk ja b'a yaljeli wa xak'ana oj ana' mas?
- ¿Jastik junuk alxi wa xya ek' b'a wa'olom jastal ja luwari?

Ala jastal jun luwar tsamal xawila. K'ana yi waje'uman a skoltaya.

CHolo ja jastik oj awali ja' chikan ja sjob'jelic iti':

¿Jas luwaril sok b'a'y-a? Jun chonab', jun k'achinub', jun sti' na'its ma tuk.

¿Jastal? TSamal, niwan, tsamal sk'eljel, me'y ts'i'lel ma tuk.

Ala jastik yi'oj: ¿jastalik sok b'a'tik ay-a?

Neb'a jastal oj ak'u'luk ja yaljeli sok je'a yi'le wamoji.

Alyab'ye wamoj wayaljel jastali sok maklan ja tuki.

Maklan ja wa xyala jastal jun luwar waje'umani sok k'ela jastik luwaril wa sta'a ti'.

K'u'lan ja yaljel jastal jun luwar sok pilan amoj ayal jas luwaril.

Lo'iltan sok ts'ijb'an ak'ujol ja jastik aneb'a ja b'a yaljel jastal luwari.

¿Tojb'ima ja jastal wa xawala jastal junjuntik luwari?

¿Jas yuj ja wa x-ek' ak'ujol ke tojb'i ja wa xawala jastali? ¿B'a' tojb'i'a?

¿Aytoma sk'ana oj amaklan lek ja yajni ma' wa xyala jastal jun luwari?

K'ela ja jujuntik letawa sok maklan jastal wa sk'uman waje'umani ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.

Sok yib'anal ja a'tijum b'a ya'jel k'e' na'its wa xch'ak ek'uke ja ili', jelma xachono ye'n.

Wani'a, jel lek waj ja jpensaran oj jchon yi'le wa'eli.

¿Wanxama sna'awe ke
wa xachono wa'el?

Kalyab'ye cha oxo.

Lekb'i xats'ijb'ani oj sna'e
yib'anale ja ma'tik wa x-ek'i.

**iWa xchonxi x-ajb'ani
wa'el k'u'lub'al
b'a na'its!
Ab'an ja lekilal yajb'ali.**

iJa ja'chuki oj jak
mas ma' oj jak wa'uk!

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas yuj ja sts'ijb'ane ja lo'il ja ixuke'?

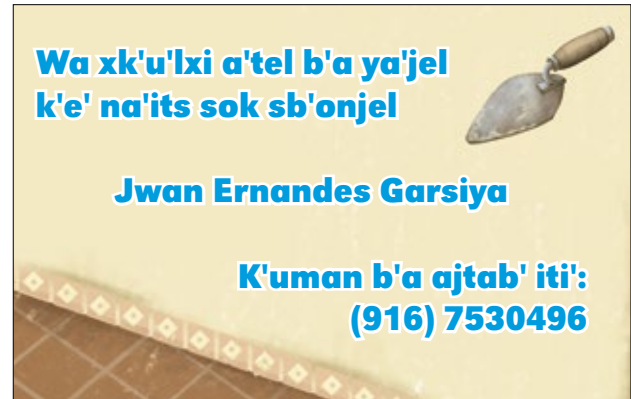
¿Jas sb'i'il ja lo'il sts'ijb'ane'?

¿Ayxama b'a awilata jun ts'ijb'anub'al oj slaje'? ¿B'a'a?

¿Jas wa scholan ja ts'ijb'unub'al iti'?

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja jujuntik lechan ju'uni.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

- ¿Jastal wa x-alxi ja b'a jujuntik lechan ju'uni?
- ¿Jastik xe'n lo'ilil wa syamawe ja b'a ay ma' oj sk'umuki?
- ¿Jasunuk wa sk'apawe' sok jastal wa stoyowe ja jas wa schonowe'i?
- ¿Jasunuk ja t'ilan oj ochuk ja b'a jun lechan ju'un ja b'a oj b'ob' chonxuk masi?

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja lo'ili chikan janek' ek'ele.

Na'a ja iti'...

Ja **lechan ju'uni** jun komil lo'il b'a wa xlo'iltaxi jun luwar, jun a'tel ma jun jas wa xchonxi.

Ja **lechan ju'uni** wa xts'ijb'axi b'a yib'anal jmojtik sok wa sloko oj ajoyuk ochel ja b'a tiwi, b'a oj k'u'lxuk jun a'tel ma oj manxuk jun jasunuk.

Jun **lechan ju'un** t'ilani ay yi'oj:

- **Jas wa x-alxi.** B'a wa x-alxi ja luwari, ja a'tel ma ja jas wa xk'apxi.
- **Luwar b'a wa xk'apxi ja a'teli ma jas wa xchonxi.** Jujuntik ek'ele', jel t'ilan oj alxuk yab' b'a' oj b'ob' k'otuk ja ma' wa sk'ana.
- **Xe'n lo'il ma sat k'umal b'a oj lokwanuk.** Wa xmakuni b'a oj yal jasunuk ja slekil ja luwari, ja a'teli ma ja jas wa xchonxi'i sok cho ayni te'y-ita b'a jas wa x-alxi.

CHo ay pilan tik'e **lechan ju'un** wa xmakuni b'a ay jas oj alxuk sb'ej ma sb'a yuj juts'in oj ta'xuk k'eljel jun luwar, jastal oj na'xuk ta oj b'ob' ab'xuk may ma miyuk b'a jun yoj na'its wa x-ajyi wa'el, ma b'a oj na'xuk b'a'y ja wa x-ajyi wajel paxyal b'a jun snajtsil sneb'jel.

TS'a'a junuk ja jas wa xk'anxi b'a oj ats'ijb'an jun lechan ju'un.

**B'a oj k'apxuk
jun jasunuk**

**B'a oj k'apxuk
jun a'tel ma jun
ya'teltajel**

**B'a oj k'apxuk
jun luwar**

A skoltaya waje'uman sts'ijb'ajel ja jas oj alxuk ja b'a lechan ju'uni.

¿Jasunuk, jas ya'teltajel ma jas luwaril oj ak'ape'?

¿Jasunk'a stukil ma slekil yi'oj ja jas wa xachono, ja jas ya'teltajeli ma ja luwari?

¿Jasunuk ja mas wa skisa ja jmojtiki ja jas wa xchonxi'i, ja luwari ma ja ya'teltajel atsa'a'i?

This image shows a single page from a notebook. It features a white background with horizontal light blue lines spaced evenly apart. A vertical red line runs down the left side of the page, creating a margin. The top right corner of the page is rounded. There are no markings or text on the page.

- Yujk'a julb'esjiya jastal oj atobj'es walechan ju'uni, ts'ib'an ili' sok a ochuk.**

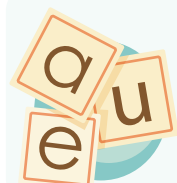
TS'ijb'an xe'n lo'il b'a oj awa ok' sk'ujol jmojtik jun jas wa xchonxi.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

TS'ijb'an ja sb'i'il ja jas wa xk'apxi ja b'a jujuntik lechan ju'uni.

I'aj wapan ay schi'ili
wa'ntoxa tojb'i
iCho ay kasuleja!

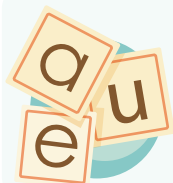

Wa xts'isxi bestido
b'a chikan jastal
xak'ana

Wa xchonxi mut
sok ajtso tuktukil
sniwakil

iWa xchonxi
takin lek si'
sb'a jwelon!

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

TS'iktes ja sat k'umal sok ja sat ts'ijb'anel mito ayuki.

a_____

k

a_____tso

j

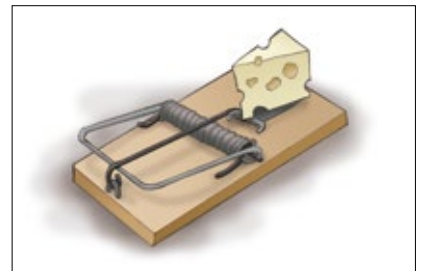
i_____a

k'

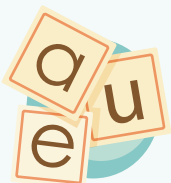
o_____il

k

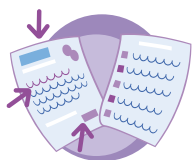

i_____axub'chan

k'

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja jujuntik yaljeli cho a'yi senya sok jun **X** ja b'a ay st'ilanil oj ts'ijb'axuk jun lechan ju'uni

Yaljel	Oj ts'ijb'axuk jun lechan ju'un	
	<i>Ojo</i>	<i>Miyuk</i>
Yujk'a wa xak'ana oj jul sk'ujol watatam ja jas ajeka yi yi'jel ja b'a chonab'i.		
Yujk'a wa xak'ana oj sna'e ja jmojtik ke ay yib'anal ja jastik wa sk'ana ja b'a watyenda.		
Yujk'a wa xak'ana oj sna' ja wawak'ix ke wajya chonuj jastik sok awa' kan yi swa'el.		
Yujk'a wa xak'ana oj sna'e ja jmojtik ke wa xats'isa sok wa xatojb'es yib'anal k'u'al.		
Yujk'a wa xak'ana oj sna'e ja jmojtik ke wa xachono mut sak'anto ja b'a wanaji.		

Laja ja chab' lo'ili.

¿CHikun jastab'...?
¡CHikungunya!

1 ¿Jasunk'a sk'ajk'al CHikungunya?

Jun chamel jakel b'a Aprika jel juts'in x-ek' jib'ajtik. Ja sb'ili CHikungunya wa xyala ja ma' wa xk'okoi, yuj ja syajal b'a jts'ajk'antik wa xyala.

2 ¿Jastal wa x-ek' jib'ajtik?

Jun yal ch'in chan wa xyala ja chamel it' ja yajni wa sk'uxuwotik ja yal us ayxa y'oji. Ja jmojtik ma' wa xk'uxi', wa sje'a sb'aj ja chemel b'a 4 ma 8 k'ak'u.

3 ¿Jastik junuk ja wa xyala?

- Tsatsal k'ak'.
- Tsatsal yaj ts'ajk'anil.
- Yaj kwepo'li.
- Yaj alomil.
- Ininel k'ujal.
- Yajtikil.
- Yaj ts'ujmilil.

4 ¿Jastal oj jna'tik ta ay k'ojtik?

Jel t'lan oj wajon b'a Snajtsil Jlekalatik b'a oj iljuk ta me'yuk aw'oj schamel sok oj k'eljuk wachik'eli b'a oj iljuk jastal oj tainajanan.

5 ¿Jas oj b'ob' jk'u'itik b'a mi' oj ya'kitik?

- Oj makuuk ja b'a wa xnob' ja' wa xmakuni ja b'a yaj na'itsi.
- Oj a'xuk och jas wa snutsu us.
- Oj yamxuk makub' us sok tu'il an b'a st' na'its sok jatal na'its.
- Oj jmaktik jk'abtik sok kaktik b'a mi' oj sk'ux-otik.

Spetsanil ja iti', oj makunuk b'a mi' oj ya'kitik ja dengue sok ja sika, yuj ja chamelik jawi wa xyala ja ta sk'uxuwotik ja yal usi

Tsime ma' wa Sk'ela mi' oj Ka'otik CHamel 800 00 44 800

* Jun yal t'lan k'u'uts pasatik enub' ay st'it wa x'aj' och b'a st' ma' spet na'its b'a mi' oj achuk ja yal us ja b'a na'its.

iMana slech wakak b'a rancho!

\$ 12.00 ja litro

K'OJTSIN ILI'

Wa xk'u'ixi a'tel b'a ya'jel k'e' na'its sok sb'onjel

Jwan Ernandes Garsiya

K'uman b'a ajtab' iti': (916) 7530496

Snajtsil wa xchonxi jastik Sxojob' k'a'u

¡Ja b'a jel y'oj jastik sok mas ko'el sts'akol ja b'a jlujmaltiki!

Snajtsil 59

Lib'an ju'un

Lechan ju'un

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jastik tik'e lo'ililuk?

¿Jastik sb'i'il?

¿Jastik stukil wa xawila ja ts'ijb'anub'ali?

¿Jas wa scholan kujtik ja jujuntik lo'ili?

TSome 2

Yajni xch'ak ja tsome sneb'jeli, ja untik ma niwan neb'umani:

- ✿ Oj sk'umuk lo'il b'a tuktukil jas wa xk'anxi, b'a oj syam tuktukil jastal oj sna' jasun oj alxuk b'a oj yab' sb'ej ja sk'umajeli.
- ✿ Oj sna' sb'aj jujuntik jastal ts'ijb'ub'al tuktukil lo'il b'a oj sle' jastik wa x-alxi ma' oj sts'ijb'an lo'il oj makunuk.
- ✿ Oj k'e stul yi sts'ib'ajel stuch'il ch'in lo'il b'a oj sta' k'eljel jas yuj, jastal oj ts'ijb'axuk sok jas lo'ilil wa sta'a ja jas wa sk'ana.
- ✿ Oj yale' sok oj yab' sb'ejlal jas wa x-alxi b'a jun scholjel lo'il.

Sneb'jel

1

Yajni xch'ak ja sneb'jeli, ja untik ma niwan neb'umani:

- Oj sk'umuk jununtik jas yi'oj ja **yal sju'un ajnanumi** b'a oj sna' ja jas wa xyala.
- Oj sle' jas oj na'xuk ja b'a **yal sju'un ajnanumi**.
- Oj sts'ijb'an ja jastik oj alxuk b'a jun **ju'un sjekjel**.
- Oj sts'ijb'an, oj sk'ele' sok oj stojb'es jun **ju'un sjekjel**.
- Oj sta' k'eljel jastal tojb'el sok b'a' wa xmakuni ja lo'il oj sk'umuki sok oj sts'ijb'ani.
- Oj sna' syamjel ja niwak sat ts'ijb'anel **l, m, n**.
- Oj sta' k'eljel sok oj sts'ijb'an b'a tuktukil sat k'umal ja sat ts'ijb'anel **l, m, n, ts, ts'** wa'n ilxeli.
- Oj schol jastik ek'el b'a jun lo'il.
- Oj sta' k'eljel jastal cholxel jun lo'il wa x-alxi (ma jun lo'il ts'ijb'anub'al wa xyab'i).

Sk'umal ja k'umuj ju'uni

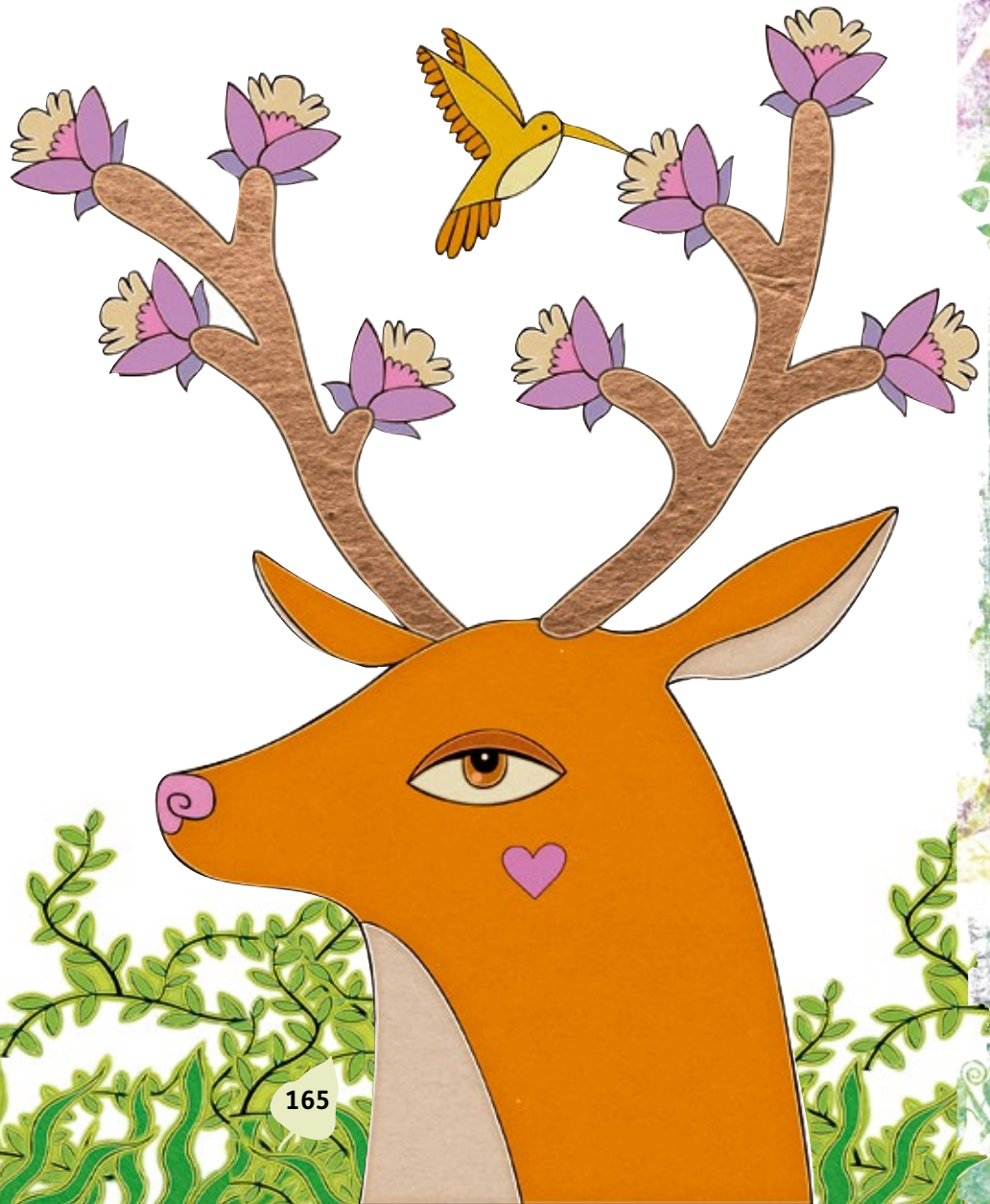

Le'a b'a waju'un b'a sk'umajel ja lo'il 13, "Jas yuj ja chiwan ja sxulub' ja k'ujlalcheji", tsa'an lo'iltanik sok wamoji sok waje'uman ja iti':

¿Jas wa xyala kab'tik ja jas k'umaxi?

¿Jastik lekil modo'il yi'oje ja k'ujlalchej sok ja ts'unuli?

¿Ayma b'a ek'ta awuj ja'chuk ja we'n ja jastal ek' yuj ja ts'unuli?

K'ela ja jujuntik letawa cho a skoltaya waje'uman sk'umajel ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas sb'i'il ja ju'un a'ji yi ja wats ixuki?

¿Jas yuj ja wats ixuk ja t'ilan oj sk'umuk ja lo'ili sok oj sk'u'l yib'anal ja jastik wa xyala?

¿Ayxama b'a awilata jun ts'ijb'anub'al oj slaje? ¿B'a'a?

¿Jas wa scholan ja ts'ijb'unub'al iti'?

K'uman sok waje'umani ja yelaw asul te'y b'a yal sju'un ajnanumi.

Ajnanum Nichim Abarca Jiménez
Ajnanum wa Xkupwani sok wa xyila Niwan CHamel
Yajtab'il ja jas wa sna'a'i: 0810347

Universidad Veracruzana

Sb'i'il ja ma' k'elji'i: Jwan Jose Díaz González.	Sk'a'ul ajyi k'otel: 15 ja <i>mayo</i> b'a 2021.
Sjab'il: 23	Ixuk ma winik: Winik.
Jastal ilxi: Ay schamel yojol ja' yuj wa x-a'ji yi xejnel sok ek' lukum. Jas tuk yaljel: Oj jijluk 3 k'a'u cho mi' jel oj wa'uk sok oj yu' lek ja'.	Yi'jel a'an: — <i>Amoksisilina</i> sb'a 500 mg., oj sb'uk' june yajni x-ek' 8 ora b'a 5 k'a'u. — <i>Ibuprofeno</i> b'a 400 mg., oj sb'uk' june ja yajni x-ek' 12 ora b'a 3 k'a'u. — <i>Elektrolitos</i> wa x-u'xi b'a 500 ml., oj yu' jun ek'ele ja k'a'u'i b'a 3 k'a'u.

Ajnanum Nichim Abarca Jiménez
Sb'i'il ja ajnanum ma' yila

Nichim Abarca J.
Sjisulab'il sb'i'il

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jastikma jun wa xyala ja b'a jel chikan sk'eljeli?

¿Ma' jel t'ilan oj yil ja jas wa x-alxi ja b'a jujuntik spilulab'ili?

¿Ma'chunuk ma ma'tik junuk wa xya'we ja jastik jaw oj na'xuki? ¿Jas yuj?

A skoltaya sk'umajel waje'uman ja yal sju'un ajnanumi chikan janek' ek'ele.

Le'a b'a yal sju'un ajnanum ja jas wa xk'anxi sok jak'a ja jujuntik sjob'jeli.

¿Ma' sb'aj ja yal sju'un ajnanumi?

¿Jas chamelil yi'oj ja jmojtik jawi?

¿Jasun oj sk'u'luk ja b'a oj tojb'uki?

¿Jasun oj yu' ja b'a oj tojb'uki?

Kuman ja xe'n lo'il sok waj'e'umani cho jisa b'a yib'el wa sts'iktes ja jujuntik xe'n lo'ili.

1. T'ilan oj ajyuk jijlel:

5 k'a'u	3 k'a'u
---------	---------

2. Ja sjab'il yi'oj ja chamumi:

32 jab'il	23 jab'il
-----------	-----------

3. 5 k'a'u t'ilan oj b'uk'xuk jun amoksisilina ja yajni x-ek':

8 ora	12 ora
-------	--------

4. Ja chamumi t'ilan:

oj yu' lek ja'	mi' jel oj wa'uk
----------------	------------------

5. Ja jmojtiki ay schamel yojol ja' yuj wa x-ajiyi:

xejnel sok ek' lukum	xejnel sok k'ak'
----------------------	------------------

K'ela ja jujuntik letawa sok a skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili.

Ja chamumi t'ilan oj yu' jitsan ja' b'a oj liknajuk.

Ja ajnanum Nichim Abarca Jiménez ye'n sts'ijb'an ja yal sju'un ajnanumi.

Ja chamumi jun winik ay yi'oj 23 jab'il.

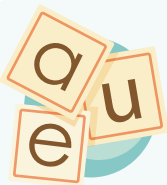

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja sat k'umali sok le'a b'a latub'al sat ts'ijb'anel.

majtan
ok'el
chenek'
k'anal

lechub'
kotanel
xujlem
xenen

a	n	s	I	'	t	o	k'	e	l	e	r	ch	a
ch	e	a	B	l	i	b	a	b'	m	b	d	x	g
e	w	m	a	j	t	a	n	e	d	e	l	u	i
n	k'	r	a	n	i	a	a	p	a	y	b'	j	e
e	x	x	e	n	e	n	l	e	ch	u	b'	l	x
k'	e	d	j	i	o	u	w	b'	t	a	k'	e	i
a	a	k	o	t	a	n	e	l	a	r	d	m	p
r	n	l	x	y	a	'	k	w	b	a	j	g	a
e	n	t	u	m	b	i	o	l	i	n	w	u	k

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

A skoltaya sk'umajel waje'uman ja jujuntik sat k'umali cho lutu sok jun setan ja sat ts'ijb'anel l, m, n.

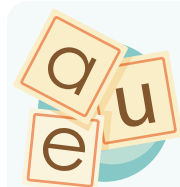
l
yalawe
yak'il
lo'il
stulu

m
chami
mixa
ma'tik
jmojtik

n
june
niwan
snaj
junxta

ts
tsamalil
jitsan
tsamal
spetsanil

ts'
sts'akol
amuts'
ts'akatal
juts'in

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili sok k'ela
lek jastal wa xyamxi ja niwak sat ts'ijb'aneli.

L

l

La kaltik jun ts'eb'oj jcha'waniltik.

Ja b'a **L**omantani aji t'usan ab'al k'umal.

M

m

La' b'an **M**artin, oj lo'lanukotik.

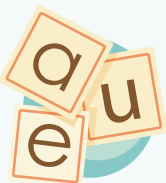
Mokto wajan. **M**ajlan oj eluk ja k'a'u.

N

n

Najat jakel ja jche'umi.

Ja b'an Roberto ti' sb'aj **N**ikarawa.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja lo'ili chikan janek' ek'ele.

Na'a ja iti'...

Ja **yal sju'un ajnanumi** jun lo'il b'a wa x-alxi jas oj k'u'laxuk sok wa xjulb'esni ja ajnanumi, b'a ja'chuk oj liknajuk ja ma' ko'el chameli. Ja b'a lo'il iti', wa xtax lek k'eljel ja jastik t'ilan oj k'u'laxuki ja b'a stalnajel jb'ajtiki.

Ja yal sju'un ajnanumi wa xts'ijb'axi yi ja ma' oj makunuk yuji sok ay spilulab'il jastal iti':

- **Jastik b'a oj na'xuk sb'aj ja chamumi:** Ay yi'oj ja jas t'ilan b'a oj na'xuk sb'aj ja ma' wa'n iljeli: sb'i'il, sjab'il, sok ta ixuk ma winik.
- **Jastal ilxi:** Wa xts'ijb'axi ja chamel yi'oj ja jmojtiki.
- **Yi'jel a'an sok stalnajel jb'ajtik:** Wa xts'ijb'axi ja jastik a'ani, janek'tik sok jastik yora'il oj tsajlaxuk cha oxe k'a'u alub'ali.
- **Jas tuk yaljel:** Wa x-alxi yab' ja chamum jasunuk ja oj sk'u'luk ja b'a oj liknajuki sok b'a oj a'tijuk lek ja a'ani.
- **Jastik oj na'xuk sb'aj ja ajnanum ma' wa'n yiljeli:** Ay yi'oj ja jastik jel st'ilanil oj na'xuk ja ma' wa'n yajnajel ma wa'n yiljeli: ts'ikan sb'i'il, sjisulab'il sb'i'il sok yal sju'unil schol (Ju'un wa x-a'xi b'a oj b'ob' sk'u'luk ja a'tel sneb'uneji. Ay yi'oj jun yajtab'il kechan june ma' sb'aj sok mi' b'a oj slaj-a).
- **Sk'a'u'il ajyi k'otel:** Wa x-a'xi ochuk ja k'ak'u, ja ixawi sok ja jab'il ilji jastal ay ja jmojtiki.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja jujuntik xe'n lo'ili cho jisa sok jun **x** ja' chikan ta meran ma miyuk.

Xe'n lo'il	Meran	Miyuk
Ja yal sju'un ajnanumi ay yi'oj letawa.		
Ay yi'oj jas oj na'xuk sb'a ma' yila ja chamumi.		
Ay yi'oj b'a' kulan ja chamumi.		
Ay yi'oj ja a'ani sok jastal oj i'xuk.		
Ay yi'oj jastik oj na'xuk sb'a jmojtik ma' wa'n iljel.		

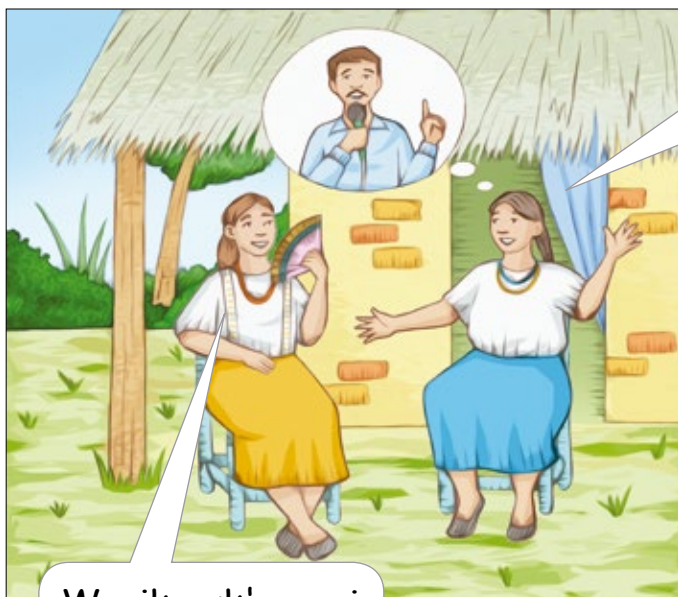
A skoltaya waje'uman sk'umajel ja jujuntik yaljeli cho a ochuk b'a skol T'ilan/Miyuk ja' chikan ta ay st'ilanil ma miyuk ja yal sju'un ajnanumi.

Yaljel	T'ilan oj jk'umuk jun yal sju'un ajnanum	
	<i>T'ilan</i>	<i>Miyuk</i>
Yujk'a wa xk'ana oj jna' jastik Sk'ak'u'il Jlekilaltik b'a Niwan lek jchonab'iltik.		
Yujk'a wa xk'ana oj jna' janek'tik a'an oj jb'uk'e ma oj ku'e.		
Yujk'a wa xk'ana janek'tik k'ak'u oj ki' ja a'ani.		
Yujk'a te'yon b'a Snajtsil Jlekilaltik sok wa xk'ana oj jna' jastik ts'istak'inil mito xyi'aj ja kunini.		
Yujk'a te'yon b'a snajtsil a'an sok wa xk'ana jastik a'an oj jmane.		

Lo'iltan sok waje'umani pilan ek'ele b'a t'ilan k'umaxel jun yal sju'un ajnanum.

**K'ela ja jujuntik letawa cho a skoltaya waje'uman
sk'umajel ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.**

Ja b'a elkan sneb'jel ju'un
ja kak'ix Julya jel tsamal
ek'i. B'ajtan k'umani ja ma'
ay schol ja b'a komoni, b'a
oj sk'at k'ujoluke ja
sneb'jel ja yal untiki.

Wanike xk'ana oj
wajkon ajyi,
čajyima cha'nel?

iAjyi! Ja ma'tik mas ch'ini
sje'awe scha'nele', pe
tsa'anxa, yuj ja yajni ch'ak
k'umanuk ja ma' ay scholi,
k'umani ja je'umani b'a oj
stoy ja yal untik ma'tik
ts'ikwi yujle ja sneb'jeli.

Yajni ch'ak k'umanuk, ja
Je'umani sok ja
padrino'al sb'a yal untiki,
spila ja ju'uni. Spaya
jujun jujun ja yal untiki.

Yajni ch'akumxa
yib'anal, yib'anale ja yal
untiki sok ja sje'umane'i
stsomo sb'aje b'a oj
ya'we el jun sretrato'e.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jasunk'a scholo ja wats ixuki?

¿Ektama ma ojto ek'uk?

¿Ayxama b'a acholota jun jas ek'el awuj-a?

¿Jas yuj ja jel st'ilanil cholan oj kaltik jun jas ek'eli?

¿Jastik junuk t'ilan oj kaltik ja yajni xcholotik jun jas eke'li?

Maklan lek ja jastal wa xyala sb'ej ja lo'il waje'umani sok lo'iltanik.

Na'a ja iti'...

Jitsan ek'ele ja b'a jsak'aniltiki, ay st'ilanil oj **jcholtik** ma oj kaltik jas ek'el kujtik sok b'a tsamal oj kaltik, ay st'ilanil oj ka'tik yi' schojlal yib'anal ja jastik oj alxuki, b'a ja'chuk ja ma' wa smaklayotiki oj yab' sb'ejlal ja jas mi' ye'n ek'eluk pe sok ja jlo'iltiki oj yab' sb'ejlal sok oj sta' k'eljel.

Yajni ay jas wa xcholotik, wa la lo'lanitik sok jun jmojtik, b'a wa xkaltik yab' b'a ke ja ye'ni oj ek' b'a yolom ja jajstik wa xkalatiki.

Ja b'a **scholjeli** oj b'ob' jkoltan jb'ajtik sok yaljel jastal jmojtik sok jastal luwar cho jastal wa xyala ja kaltsiltiki jasun wa xpensarantik ja ma'tik ti' ajiyi' sok jastik jun sk'u'lane.

Ja scholjeli ja'ch jastal stojb'esjel yajk'achil ek'ele' sok sat k'umal jun jas ek'el kujtik.

K'ela ja jujuntik letawa cho lo'iltan sok waje'uman jastal oj achol ja jas ek'el jawi.

Koltan ab'aj sok ja jujuntik sjob'jel iti':

¿Jasunuk ja wa'n ek'eli?

¿Ma'tik junuk ja te' ye'i sok jas wa'ne'a?

¿B'a'ye'a?

¿Jastikma junuk ja ek'talani?

¿Jastal oj cholxuk ja jastik ek'i ja b'a oj sta' stojolili?

A juluk ak'ujol jun jas ek'el awuj sok jisa b'a ili' wake jastik wa'n ek'el. Yama jun yal lutan sb'a jujune.

Koltan ab'aj sok ja jastik ajisa b'a oj awal yab'ye wamoji cho maklane ja ye'nle'i.

Jeltes sok jun amoj ja jastik ajisa sok cholowik ja jas ek'i, yujk'a ay june ma' ch'ay sk'ujol, oj b'ob' sjob'e b'a oj sts'iktes ja jas oj alxuki.

Maklan lek ja jastal wa xyala sb'ej ja lo'il waje'umani sok lo'iltanik.

Na'a ja iti'...

Ja **scholjeli** jun sk'u'ljel wa x-ek' b'a j-olomtik jastik ek'el sok ja slo'iltajel ja jastik ek'i.

T'ilan oj na'xuk ja schojlal ja jas oj alxuki, ja'chni ja ma'tik oj tax ti'i sok jastik wa sk'u'lane', b'a ja'chuk juts'in oj ab'xuk sb'elal ja scholjeli.

Yujk'a ay st'ilanil oj alxuk jastal ja luwar b'a wa'n cholxeli, jel st'ilanil oj ch'ak alxuk ja jastik ayi, mi' jel cho tuk oj alxuk, b'a ke pilan jmojtik oj yab' sb'ej smaklajel ja jastik wa x-alxi'i.

Jel st'ilanil kechan oj alxuk ja jastik ay st'ilanili, yuj ja jas wa xk'anxi ja'ni oj yab' sb'ejlal jun pilan jmojtik ja' yuj t'ilan oj cholxuk sok oj alxuk tsamal ja jas ek'el kujtiki.

Ala pilan ek'ele ja jas ek' yuj wamoji koltan ab'aj sok ja letawa sok ja jas wa xyala ja b'a lutan kanta.

Lo'iltan ja jas aneb'a jastal yaljel jastik ek'el awuj.

¿Jastal oj cholxuj jun jas ek'el kujtik?

¿Ja ya'ni oxama b'ob alo'iltan mas lekxa? ¿Jas yuj?

¿Jasunk'a jel t'ilan oj amaklan ja yajni ay ma' wa scholo jun jas ek'el yujili?

¿Jastal wa skoltaya ja iti' b'a owab' lek sb'ejlal ja ma' wa scholo jas ek'el yujili?

K'ela ja jujuntik letawa sok maklan oj sk'umuk waje'umani ja jas wa spensaran ja wats ixuki.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas yuj ja wa sk'ana oj sts'ijb'an jun ju'un ja ixuki?

¿Jas sb'i'l ja lo'il sts'ijb'an ja ye'ni?

¿Ayma b'a a'jita awi' jun ju'un jastal iti'? ¿Jas yuj?

¿Jas wa scholan ja ts'ijb'unub'al iti'?

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja ju'un sjekjeli chikan janek' ek'ele.

CHikinib'altik, schonab'il Xochaltik, 8 ja julyo b'a 2022.

Margarita:

Kala ak'ix, wa xmajlan ke lek-aya.

Wa xts'ijb'an awi b'a oj job' jastal aya sok b'a oj awal kab' jastal wa'n ek'el awuj ja b'a wawa'teli. Cho ja'chni, b'a oj kal awab' jastal jel tsamal ay ja kaltsil yuj ja jastal wa sje'awe ja cho'tik keremi, wa xjakyé man ili' sok jel leke ja ta wa sk'at k'ujolani. Sok ja ye'nle'i wa'nnon sneb'jel sts'ijb'ajel ju'un jastal iti' sok jneb'ata sjisjel ja jb'i'ili.

Ja wamadrina, cho mi sna'a sts'ijb'ajel sok sk'umajel ju'un ayyi, ye'n slokowon oj wajkotikon ja b'a wa xneb'xi ju'un te'y mojan il b'a Snajtsil Jlekilaltiki. Aytikon waxake ja ma'tik wa la wajtikon sneb'jel ja och k'ak'u'i sok kib'analtikon wa xkoltan jb'ajtikon b'a oj b'ob' jk'u'ltikon ja jastik wa sje'a ki'tikon ja keremtik ma'tik wa xcho k'umaniye ja jk'umaltik Tojol-ab'ali.

Wa xmajlan jel lek oj awab' ja oj kal awab' ke takal takal wa'non
 sneb'jel ja sk'umajel sok ja sts'ijb'ajel ja ju'uni, b'a ja'chuk oj
 jts'ijb'an jb'ajtik mas tik'an sok ja'chuk mas mojan oj kab' jb'ajtik.
 Yajni la jak ja b'a na'itsi, oj jk'umuk awi' jun Yajjel b'a sneb'jel. Ja lo'il
 jawi ti' wa xjak b'a ju'un ak'ub'al ki'tikon kib'analtikon. Wa xna'a ke
 jel lek oj awab' jastal cho kab' ja ke'ni.

Talnan ab'aj sok mok elan atuch'il ja b'a wa wa'teli yuj ja wa ts'ijb'an
 ki jun ek'ele'il ke ja b'a Estados Unidosi jel niwakik ja b'ej sok me'y
 lek ma'ch ay. Elanik lajan sok wamoji, ja'chuk wa xatalnan ab'ajex
 awib'analex.

Wa xjeka jun spatulab'il ak'ujol sok stsamalil ja kaltsili.

Esperansa Rojas Balam.

JAS MI' NA'XI: Jelb'i sna'awa ja watati.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

- ¿Jasun wa xyala ja ju'un sjekjeli?
- ¿Jastal tojb'el awila ja ju'un sjekjeli?
- ¿Jasun wa xyala ja jujuntik spilulab'ili?
- ¿Jastik spilulab'il jel t'ilanik oj wajuk ja b'a ju'un sjekjeli?

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja lo'ili chikan janek' ek'ele.

Na'a ja iti'...

Ja **ju'un sjejkeli** jun lo'il wa xts'ijb'axi b'a ay jas oj alxuk yab' jun jmojtik. Ja lo'il iti' wa xts'ijb'axi yi jmojtik ma' wa xna'atik sb'aj pe mi xb'ob' k'umaxuk yuj ja najat-ayi.

Yuj ja mi' chikan ma' sk'umuki, ja ju'uni wa xjekxi b'a jun lutan yal ju'un.

Ja jastik wa xyala jun **ju'un sjejkeli** wa xcholxi jastal iti':

- **Luwar sok yajtab'il.** Wa xyala ja k'a'u sok ja luwar b'a ts'ijb'axi ja ju'un sjejkeli.
- **Ma' oj k'ot sb'aj.** Ja' sb'i'il ja ma' ts'ijb'axel yi ja ju'un sjejkeli.
- **Spatulab'il k'ujol.** Jun jas wa x-alxi yab' ja ma' oj sk'umuk ja ju'un sjejkeli jastal jun sjob'jel janek' wa x-ek' yuj.
- **Yaljel ja lo'ili.** Ja' jas wa xk'anxi oj alxuk yab' ja ma' oj k'ot sb'aji. Yib'anal ja jastik oj alxuki t'ilan oj slaj sb'aj sok ja sb'ejlal wa'n ts'ijb'axeli.
- **Sch'akulab'il.** Sat k'umal ma xe'n lo'il wa xts'ijb'axi b'a sch'akjel kani ja yaljel b'a oj alxuk yab' ja ma' oj k'ot sb'aji ke ti' ch'ak ja ju'un sjejkeli.
- **Ma' sk'u'lan.** Ja' sb'i'il ja ma' wa sts'ijb'an ja ju'un sjejkeli.
- **Jas mi' na'xi.** Jun sts'ijb'ajel wa a'xikan b'a sch'akulab'il ja ju'un sjejkeli, ja yajni ch'akta ts'ijb'axuki sok jisxita'i, b'a oj alxuk jun pilan jasun mi' alxi ma ch'ay jk'ujoltik ja yajni wa'n ts'ijb'axeli.

A skoltaya waje'uman sts'ijb'ajel ja sb'i'il ja jujuntik spilulab'il ja ju'un sjekjeli ja b'a mito jas ts'ijb'anub'ali.

CHikinib'altik, schonab'il Xochaltik, 8 ja julyo b'a 2022.

Margarita:

Kala ak'ix, wa xmajlan ke lek-aya.

Wa xts'ijb'an awi b'a oj job' jastal aya sok b'a oj awal kab' jastal wa'n ek'el awuj ja b'a wawa'teli. CHO ja'chni, b'a oj kal awab' jastal jel tsamal ay ja kaltsil yuj ja jastal wa sje'awe ja cho'tik keremi, wa xjaky man ili' sok jel leke ja ta wa sk'at k'ujolani. Sok ja ye'nle'i wa'non sneb'jel sts'ijb'ajel ju'un jastal iti' sok jneb'ata sjisjel ja jb'i'ili.

Ja wamadrina, cho mi sna'a sts'ijb'ajel sok sk'umajel ju'un ajyi, ye'n slokowon oj wajkotikon ja b'a wa xneb'xi ju'un te'y mojan il b'a Snajtsil Jlekilaltiki. Aytikon waxake ja ma'tik wa la wajtikon sneb'jel ja och k'ak'u'i sok kib'analtikon wa xkoltan jb'ajtikon b'a oj b'ob' jk'u'ltikon ja jastik wa sje'a ki'tikon ja keremtik ma'tik wa xcho k'umaniye ja jk'umaltik Tojol-ab'ali.

Wa xmajlan jel lek oj awab' ja oj kal awab' ke takal takal wa'non sneb'jel ja sk'umajel sok ja sts'ijb'ajel ja ju'uni, b'a ja'chuk oj jts'ijb'an jb'ajtik mas tik'an sok ja'chuk mas mojan oj kab' jb'ajtik. Yajni la jak ja b'a na'itsi, oj jk'umuk awin jun Yaljel b'a sneb'jel. Ja lo'il jawi ti' wa xjak b'a ju'un ak'ubal ki'tikon kib'analtikon. Wa xna'a ke jel lek oj awab' jastal cho kab' ja ke'ni.

Talnan ab'aj sok mok elan atuch'il ja b'a wa wa'teli yuj ja wa ts'ijb'an ki jun ek'ele'il ke ja b'a Estados Unidosi jel niwakik ja b'oji sok me'y lek ma'ch ay. Elanik lajan sok wamoji, ja'chuk wa xatalnan ab'ajex awib'analex.

Wa xjeka jun spatulab'il ak'ujol sok stsamalil ja kaltsili.

Esperansa Rojas Balam.

JAS MI' NA'XI: Jelb'i sna'awa ja watati.

Laja ja jastik ajak'a sok tojb'es ja ta ay st'ilanili.

CHikinib'altik, schonab'il Xochaltik, 8 ja julyo b'a 2022.

Margarita:

Kala ak'ix, wa xmajlan ke lek-aya.

Wa xts'ijb'an awi b'a oj job' jastal aya sok b'a oj awal kab' jastal wa'n ek'el awuj ja b'a wawa'teli. CHo ja'chni, b'a oj kal awab' jastal jel tsamal ay ja kaltsil yuj ja jastal wa sje'awe ja cho'tik keremi, wa xjakye man ili' sok jel leke ja ta wa sk'at k'ujolani. Sok ja ye'nle'i wa'non sneb'jel sts'ijb'ajel ju'un jastal iti' sok jneb'ata sjsjel ja jb'i'ili.

Ja wamadrina, cho mi sna'a sts'ijb'ajel sok sk'umajel ju'un ajyi, ye'n slokowon oj wajkotikon ja b'a wa xneb'xi ju'un te'y mojan il b'a Snajtsil Jlekilaltiki. Aytikon waxake ja ma'tik wa la wajtikon sneb'jel ja och k'ak'u'i sok kib'analtikon wa xkoltan jb'ajtikon b'a oj b'ob' jk'u'ltikon ja jastik wa sje'a ki'tikon ja keremtik ma'tik wa xcho k'umaniye ja jk'umaltik Tojol-ab'ali.

Wa xmajlan jel lek oj awab' ja oj kal awab' ke takal takal wa'non sneb'jel ja sk'umajel sok ja sts'ijb'ajel ja ju'uni, b'a ja'chuk oj jts'ijb'an jb'ajtik mas tik'an sok ja'chuk mas mojan oj kab' jb'ajtik. Yajni la jak ja b'a na'itsi, oj jk'umuk awin jun Yaljel b'a sneb'jel. Ja lo'il jawi ti' wa xjak b'a ju'un ak'ubal ki'tikon kib'analtikon. Wa xna'a ke jel lek oj awab' jastal cho kab' ja ke'ni.

Talnan ab'aj sok mok elan atuch'il ja b'a wa wa'teli yuj ja wa ts'ijb'an ki jun ek'ele'il ke ja b'a Estados Unidosi jel niwakik ja b'ejj sok me'y lek ma'ch ay. Elanik lajan sok wamoji, ja'chuk wa xatalnan ab'ajex awib'analex.

Wa xjeka jun spatulab'il ak'ujol sok stsamalil ja kaltsili.

Esperansa Rojas Balam.

JAS MI' NA'XI: Jelb'i sna'awa ja watati.

Luwar sok yajtab'il

Spatulab'il k'ujol

Ma' oj k'ot sb'aj

Yaljel ja lo'ili

Sch'akulab'il

Ma' sk'u'lan

Jas mi' na'xi

K'uman ja jas wa x-alxi.

TS'ijb'an ak'ujol jun ma' wa xana'a sb'aj sok jelxa jitsan jab'il me' xawila yuj ja jel najat ayi. K'u'lan jun ju'un sjekjel b'a oj awal yab' jas t'ilan xak'ana sok jas wa xak'ana oj yal awab'i, na'a ke jelxa jitsan jab'il ek'ta sok ja ju'un sjekjeli oj b'ob' cho ak'umuk pilan ek'ele'.

K'u'lan jun scholulab'il oj b'ob' yi' ja waju'un sjekjeli.

Ma' oj k'ot sb'aj:

Luwar sok yajtab'il:

Yaljel spatulab'il k'ujol:

-

-

Jastik oj alxuk:

-

-

-

Jastal ja sch'akulab'ili:

-

Ma' sk'u'lan:

Jas mi' na'xi:

**Jisa sok jun X ja jastik oj alxuk ja b'a waju'un sjekjeli
ja' chikan ta te'y-a ma me'yuk.**

Spilulab'il	Te'y-a	Miyuk
Luwar sok yajtab'il.		
Sb'i'il ja ma' oj k'ot sb'aji.		
Spatulab'il k'ujol.		
Jastik oj alxuk.		
Sch'akulab'il.		
Ma' sk'u'lan.		
Jas mi' na'xi.		

TS'ijb'an ja ju'un sjekjeli.

TS'ijb'an ja jastik wa xjak ak'ujol oj achap ja b'a chole yal jisan iti'.

**K'ela ja ju'un sjekjeli sok ja scholulab'il iti' cho jisa sok
jun ~~x~~ ja jas mito ayuki:**

Jastik yi'oj ja ju'un sjekjeli	Mito ayuk
Ay yi'oj luwar sok yajtab'il.	
Ay yi'oj ma' oj k'ot sb'aj.	
Ay yi'oj ma' sk'u'lan.	
Wa stulu yi sok jun spatulab'il sk'ujol ja ma' oj k'ot sb'aji.	
Ay yi'oj jun jas oj alxuk.	
Ay yi'oj jun sch'akulab'il.	
Yujk'a ayama niwak sat ts'ijb'anel k'ela:	
• B'a sb'i'il jujuntik jmojtik.	
• B'a sb'i'il jujuntik luwar.	
• B'a wa stulu yi spilulab'il jun lo'il.	
• B'a spatik jun yal sts'ijtulil.	

[illegible]

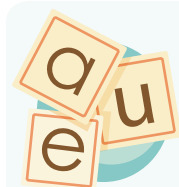

Le'a b'a waju'un b'a sk'umajel ja lo'il 33,
"CH'in Mandaranumi", sok ts'ijb'an oxo xe'ntik
yaman lo'il b'a wa x-alxi jasunk'a lekil kiljel
jb'ajtiki.

1.

2.

3.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

TS'ijb'an ak'ujol cho ts'ijb'an sb'i'il jastik junuk sok chante' wa stulu yi sok sat ts'ijb'anel l, m, n, ts, ts'.

l

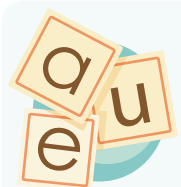
m

n

ts

ts'

K'uman yi'le wamoji ja wasat k'umali sok maklan ja sb'aje'i.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

**TSa'a wake sat k'umal ja b'a a'tel ak'u'lani sok ts'ijb'an
jun xe'n lo'il sok jujune ja ye'nle'i.**

1.

2.

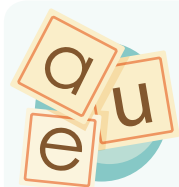
3.

4.

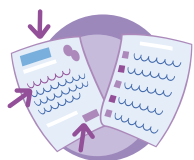
5.

6.

K'uman yi'le wamoj ja xe'ntik yaman lo'il ak'u'lani.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel sok jisa ja yaljel b'a ay st'ilanil oj ts'ijb'axuk jun ju'un sjekjeli.

1. Ja Mariya wa sk'ana ke yib'anale ja swinkil ja komoni oj sna'e ke wa schono ixim sok si' ja b'a snaji cho wa sk'u'lan wa'el sb'a jun k'in.
2. Ja CHusi wa sk'ana oj sna' jastal ay ja skumpare Jwani, yuj ja ja'to sk'uman ja yajni waj ja b'a niwan chonab'i.
3. Ja CHayo wa sk'ana oj yal yab' ja yak'ix waj sneb' ju'un b'a pilan chonab'i, ke jel tsamal el ja jastik sb'aje ja b'a yalaje'i sok xmojoji ja k'a'u oj waj sk'eli.
4. Ja Bisente wa sk'ana oj ya och ju'un ja sb'i'ile ja jmojtik ma' oj k'otuk ja b'a stsomjele tatali b'a oj sk'an-e kujlayub'.
5. Ja Lu'isi wa sk'ana oj yalyab' ja smoj alijeli ke wa stalna yi lek ja slu'um sok ja schante'i yuj ja te'y najat ja ye'ni sok mok cham sk'ujol.

Lo'iltan ja sjak'jel sok waje'umani.

¿B'a' pilan ek'ele t'ilan oj ats'ijb'an jun ju'un sjekjel?

Laja ja chab' lo'ili.

 <p align="center">Ajnanum Nichim Abarca Jiménez Ajnanum wa Xkupwani sok wa xyila Niwan CHamel Yajtab'il ja jas wa sna'a'i: 0810347</p>	
Sb'i'il ja ma' k'elji'i: Jwan Jose Díaz González.	Sk'a'ul aji k'otel: 15 ja mayo b'a 2021.
Sjab'il: 23	Ixuk ma winik: Winik.
Jastal ilxi: Ay schamel yajol ja' yuj wa x-a ji yi xejnel sok ek' lukum.	Yi'jel a'an: —Amoksisilina sb'a 500 mg., oj sb'uk' june yajni x-ek' 8 ora b'a 5 k'a'u. —Ibuprofeno b'a 400 mg., oj sb'uk' june ja yajni x-ek' 12 ora b'a 3 k'a'u. —Elektrolitos wa x-u'xi b'a 500 ml., oj yu' jun ek'ele ja k'a'u'i b'a 3 k'a'u.
Jas tuk yajjel: Oj jijluk 3 k'a'u cho mi' jel oj wa'uk sok oj yu' lek ja'.	
Ajnanum Nichim Abarca Jiménez Sb'i'il ja ajnanum ma' yila	 Sjisulab'il sb'i'il

CHikinib'altik, schonab'il Xochaltik, 8 ja julio b'a 2022.

Margarita:

Kala ak'ix, wa xmajlan ke lek-aya.

Wa xts'ijb'an awi b'a oj job' jastal aya sok b'a oj awal kab' jastal wa'n ek'el awuj ja b'a wawa'teli. Cho ja'chni, b'a oj kal awab' jastal jel tsamal ay ja kaltsil yuj ja jastal wa sje'awe ja cho'tik keremi, wa xjaky man ili' sok jel leke ja ta wa sk'at k'ujolani. Sok ja ye'nle'i wa'nnon sneb'jel sts'ijb'ajel ju'un jastal iti' sok jneb'ata sjisjel ja jb'i'ili.

Ja wamadrina, cho mi sna'a sts'ijb'ajel sok sk'umajel ju'un aji, ye'n slokowon oj wajkotikon ja b'a wa xneb'xi ju'un te'y mojan il b'a Snajtsil Jlekilaltiki. Aytikon waxake ja ma'tik wa la wajtikon sneb'jel ja och k'ak'u'i sok kib'analitikon wa xkoltan jb'ajtikon b'a oj b'ob' jk'u'ltikon ja jastik wa sje'a ki'tikon ja keremtik ma'tik wa xcho k'umaniye ja jk'umaltik Tojol-ab'ali.

Yal sju'un ajnanum

Ju'un sjekjel

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jastik tik'e lo'ililuk?

¿Jastik sb'i'il?

¿Jastik stukil wa xawila ja ts'ijb'anub'ali?

¿Jas wa scholan kujtik ja jujuntik lo'ili?

Sneb'jel

2

Yajni xch'ak ja sneb'jeli, ja untik ma niwan neb'umani:

- Oj sk'umuk sb'i'il sok schab'il sb'i'il ja **oxe spakulab'il** wa xyala **Ja yu'jeli... ¿Junma chamel?** b'a oj na'xuk ja jas wa xyala'i.
- Oj sta' k'eljel ja jastik t'ilan wa x-alxi ja b'a **oxe spakulab'il** wa xyala **Ja yu'jeli... ¿Junma chamel?** sok oj schol sb'ejlal.
- Oj sts'ijb'an jastik oj ochuk b'a jun **sju'unil jastik lajxi**.
- Oj sts'ijb'an, oj sk'ele sok oj stojb'es jun **sju'unil jastik lajxi**.
- Oj sta' k'eljel jastal tojb'el sok b'a' wa xmakuni ja lo'il oj sk'umuk sok oj sts'ijb'ani.
- Oj sna' syamjel ja niwak sat ts'ijb'aneli **p, r, s, x**.
- Oj sta' k'eljel sok oj sts'ijb'an b'a tuktukil sat k'umal ja sat ts'ijb'anel **p, r, s, x** wa'n ilxeli.
- Oj schol jastik ek'el yujile tuk jmojtik b'a oj sta' ti' tyempo.
- Oj sta' k'eljel jas wa x-alxi b'a lo'il pilan ma' wa scholo.

Sk'umal ja k'umuj ju'uni

Le'a b'a waju'un b'a sk'umajel ja lo'il 34, "Ja ministro sok ja a'tijumi", tsa'an lo'iltanik sok wamoji sok waje'uman ja iti':

¿Jas wa xyala kab'tik ja jas k'umaxi?

¿Jas yuj ja Tatal Ton ja mi sk'ana oj a'tijuk sok ja ministro?

¿Ayma b'a ek'yata ja we'n jastal utji ja Tatal Ton yuj ja ministro?, ¿jastal oj ak'u'luk ja we'n ja jastal iti'?

K'ela ja letawa sok a skoltaya waje'uman sk'umajel ja jas wa xyala ja jmojtiki.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas sb'i'il ja lo'il a'ji yi'le ja ixuke'i?

¿Ayxama b'a awilata jun ts'ijb'anub'al oj slaje'? ¿B'a'a?

¿Jasun wa xyalawe ja ts'ijb'anub'al awiluneji?

¿Jastik wa scholan ja jujuntik ts'ijb'anub'al jawi?

¿Ma'tik junuk wa sk'u'laye?

**Le'a ja oxe spakulab'il Ja yu'jeli...
¿Junma chamel? b'a Pakub'al slam
ju'un, k'ela ja letawa cho k'uman
ja sb'i'li sok ja schab'il sb'i'il sok
waje'umani.**

**Alawik sok waje'uman jasunkil oj b'ob' yal ja oxe spakulab'ili,
tsajlan sok ja sjob'jeli.**

1. ¿Jasunkil wa x-ek' ak'ujol oj yal ja oxe spakulab'ili ja kechan oj ak'el ja sb'i'ili?
2. Jastik wa alxi ja b'a jujuntik spilulab'il iti':

- ¿Jasunk'a?
- ¿B'a' wa xjak-a?
- Jas wa xyutaj ja kojoltik ja yu'jeli.
- ¿Jastal wa sjomo ja jsak'aniltik sok ja jmojtiki?
- B'a' oj na'xuk t'un smoj.

**K'uman jujun jujun ja spilulab'il ja oxe spakulab'ili cho alawik sok
waje'umani jastal wa xawab' sb'ejlal. K'uman jitsan ek'ele.**

Jak'a ja' chikan jastal wa xyala ja oxe spakulab'ili.

¿Jasunkil ja yu'jeli?

¿B'a' wa xjak-a?

¿Jas wa xyutajotik?

TS'iktes ja xe'ntik yaman lo'ili cho a sta' sb'aj sok jun jisan b'a oj ts'iktesxuk ja jas wa'n alxeli.

Ja yu'jeli...

ja' jasunkil wa xya
k'e' ja chamel iti'.

Ja smalo'il wa
xya'a ja chamel
iti'...

oj b'ob' a'juk yi
tuktukil chamel.

Ja mi xk'ana jb'ajtik
leki ...

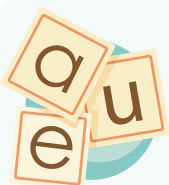
jun chamel wa
x-ipaxi.

Jun jmojtik ma' wa
xyu'aj...

wa x-a'ji yi'le
winike sok ixuke.

Ja chamel iti'...

takal takal wa
sch'akawotik.

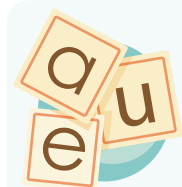

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajle ja jujuntik sat k'umali.

pop		chompa
	p	
pumpu		pejpen
meran		kerem
	r	
k'uruch		luwar
san		t'asan
	s	
b'usan		us
axux		ma'ax
	x	
k'ax		t'ent'ex

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

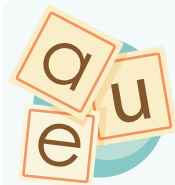

K'uman ja jujuntik sat k'umali sok a ochuk b'a slumar wa xwaji.

ayxa	chupu	jastik	xka'tik
ixuk	nupe'	sb'aj	wakax
rawruni	ora	b'uruj	lagriyo
smis	sok	jpil'e'	pilan

p	r	s	x

Laja wa scholulab'il sat k'umali sok ja sb'aje wamoji.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili sok k'ela lek jastal wa xyamxi ja niwak sat ts'ijb'aneli.

P

p

Pakanxa ek' ja me'n snan muti.

Ja **P**ablo k'ajyel a'tel b'a alaj.

R

r

Ja luwar b'a wajyoni sb'i'il **R**iso de Oro

Ja ya'ni axa telebisyon. **R**adyo ita wa xmaklaxi aji.

S

s

Sak'anotik yuj ja ay kixim jchenek'tiki.

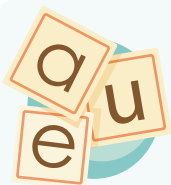
Ja sb'ejlal ja **S**ina'i jelxa yi'oj.

X

x

Mi xk'umani lek ja yal **X**ojob'i.

Wajtik chonuj b'ak'um. **X**ajanb'i ay ja wewo.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

K'uman lek ja lo'ili chikan janek' ek'ele.

Na'a ja iti'...

Ja **oxe spakulab'ili** jun lo'il wa xpuktesxi sok jas wa xk'anxi oj alxuk yab'ye jitsan jmojtik, jun jas wanxa sna'awe sb'ejlal.

Ja b'a oxe spakulab'ili ja jas wa x-alxi wa xts'ijb'axi b'a jun slam ju'un ay oxe spakulab'il sok wa x-a'xi makunuk chab' sat ja ju'uni; ja' yuj ja b'a oj k'umaxuki sok oj na'xuk lek jasunkil wa xyala ja oxe spakulab'ili t'ilan oj pakxuk b'a oj tulxuk yi sk'umajel b'a b'ajtan yal slam ti'xa oj k'umaxuk b'a yojol sok tsa'an oj k'umaxuk ja b'a spatikili.

Ja b'a oxe spakulab'ili ojni ata' ja iti':

- Jun **spatik**. Ja' sb'ajtanil yal slami oj b'ob' yi' sletawa'il sok ja sb'i'il wa sta'a ti' ja jas wa xyala. Yujk'a wa sk'u'lan jun snajtsil wa xya'we och yi ja sletawa'e'i.
- **Tuktukil spilulab'il ma schab'il sb'i'il**. Wa xcholxi ja jasunkil wa x-alxi b'a tuktukil spilulab'il, b'a wa x-och junjuntik jas wa x-alxi.
- Ja **schab'il spatiki**. Ja' b'a spatikil ja ju'uni b'a ay yi'oj julb'esnel ma wa xyala b'a' oj b'ob' ata' ma'chunkil oj skoltaya ma jas tuk xak'ana oj ana'e.

A skoltaya waje'uman sts'ijb'ajel ja sb'i'il ja jujuntik spilulab'il ja oxe spakulab'ili.

Spatik

**Tuktukil spilulab'il
ma schab'il sb'i'il**

Schab'il spatik

Častal wa sjomo ja jsak'aniltik sok ja jmojtiki?

Pilan ja jastal wa sjomo kojoltiki, ja yu'jeli wa sjomo ja jsak'aniltik wa xka'tik ek'uk sok ja ma'tik te'yotike sok b'a voj na'itsi sok ja jastal wa la iljitik ja b'a jkomontiki.

Ja b'a vojol ja jnajtiki wa x-ajyi ab'al k'umal sok wa xcham sk'ujole ja ma'tik te'y sok ja ma' wa xyu'aji, cho ja'chni mi x-ajyi lek tak'in b'a oj wa'uke tsamal ja ma'tik te'y soki.

B'a vojol ja jkomontiki sok ja b'a a'teli ja ma' jel xyu'aji wa xch'ay sk'ujol ja jasunkil oj sk'u'luki sok ja' yuj mixa xkisji.

**Ja b'a Mejiko yuj ja yu'jeli wa
chamye 10,000 jmojtik sok jun
25,000 ma'tik kanel yajb'el yuj
syamjel Karro.**

A ek' wasak'anil mok awab' ja jastik mi' lekuki
Ja yu'jeli...
Čunma chamel?

TSoman b'a CHonab'altik b'a
Stalnajel Jsak'aniltik

B'a oj na'xuk t'un smoj:

Wank'a xak'ana oj ana' mas ka'ax b'a:

- SNAJTSIL B'A WA STSOMO SB'AJE
KEREMTIK A. Se. (SIJ)
☎ 52121212 ☑ <https://bit.ly/2TSU9jM>
- SNAJTSIL B'A TUKTUKIL SK'APIEL B'A
MEJIKO B'A MA' WA XYA' KAN YU'JEL
ME'Y SBTILE A. Se.
☎ 800 2169 231 ☑ <https://bit.ly/360lkjs/>
- TSOME B'A MEJIKO WA SK'ANAWWE OJ
A'XUK KAN JA JASTIK MI' LEKUKI (CONADIC)
☎ 800 911 2000 ☑ <https://bit.ly/30d6ORB>

A skoltaya waje'umani sts'ijb'ajel oxo jastik b'a oj makunuk awuj jun oxo spakulab'il.

1.

2.

3.

¿Ma'tik junuk oj ats'ijb'an yi?

**K'ela ja jujuntik letawa cho a skoltaya waje'uman
sk'umajel ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.**

Ja ixuke'i ti'xa ajiye ja **eke**
a'kwali b'a oj stsa'e ja yajnal
sok sk'u'ljel wa'el b'a kib'analtik.

Sajto yi'awejan ja sib'aki
sok ja tuk xlipluni b'a ermita.

Ja chona jastiki ti'xa
ajyiye b'a k'achinub' ja
lunesili, jel jitsan jakele
ja jmojtiki.

Ja k'inanum b'a **ya'ni** oj
juluke yoj **a'kwat** ja'xa
b'a oj ajyuke'i tojb'esxi
chab'aje.

Mixa ay jas sk'ana, la'xa
waj jchap jb'ajtikik
ojxta stul yi ja jk'intik
sok ja koltanumi.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

- ¿Jasun wa'ne slo'iltajel ja jmojtiki?
- ¿Jastik sat k'umalil wa syamawe ja b'a oj sta'e ti' ja tyempo?
- ¿Jas yuj ja t'ilan oj yal-e ja b'a slo'ile'i?
- ¿Ayxama b'a awab'ta ja sat k'umal jaw b'a jun slo'il jmojtik?
- ¿Ayma b'a ayamata b'a oj awal jas ek'el awuj?
- ¿Jastal ja sat jk'umaltik jaw wa xya sta' stojol ja jas wa xacholo?
- ¿Jastal wa skoltaya b'a oj awab' sb'ej ja jas wa scholowe tuk jmojtiki?

Maklan lek ja jastal wa xyala sb'ej ja lo'il waje'umani sok lo'iltanik.

Na'a ja iti'...

Ja **sta'jel ti' tyempo** t'ilan oj yamxuk ja yajni b'a oj chiknajuk lek sb'ejlal ja yajni wa xcholotik jas ek'el kujtiki. Jitsan ek'ele wa x-ek'kujtik tuktukil jastik b'a tuktukil juts'in; b'a oj b'ob' kaltik yab' tuk jmojtik t'ilan oj jta'tik ti' tyempo b'a oj kaltik jastal waj jun jas ek'i.

CHo ja'chni, ja sta'jel ti' tyempo ja b'a ma' jas wa scholo kab'tiki wa skoltayotik oj kab'tik jastik t'ilan sok oj jcholtik ja jas ek'i b'a oj kab'tik sb'ejlal ja jas wa'n aljel kab'tiki.

Jujuntik b'a wa xtax ti' ja tyempo ja'ni jastal iti':

- **Spilulab'il jun k'ak'u:** sakb'el, och k'ak'u, a'kwal.
- **Sk'ak'u'il ja semana:** lunes, martes, myerkules sok tuk.
- **Sta'jel ti' k'ak'u:** ya'n, eke, chab'aje, jechel, chab'ej.
- **Spilulab'il jun ixaw:** jun semana, oxe semana, nalan ixaw.
- **Yixawil jab'il:** enero, junyo, setyembre sok tuk.
- **Spilulab'il jab'il:** wa xya'a k'a'u, wa xya'a ja', wa xko' spo'wil te', wa xya'a che'e.

Maklan ja sk'umuj ju'un waje'umani cho maklan jastal wa xtax ti' ja tyempo ja b'a scholjeli.

Ja sk'inil ja San Isidro A'tijumi

Ja sk'inil ja San Isidro A'tijumi wa xk'ulxi **jab'il jab'il b'a 12 masan b'a 15 ja mayo. CHa' oxe k'ak'u b'ajtan** oj stul yi ja k'ini wa xtojb'esxi ja yojol sok ja sti' ermita sok sak waj, k'ik' waj sok ts'ijtul ixim.

Ja **k'ak'u b'a 12 ja mayo** wa xk'e' ja k'ini, ja jmojtiki wa xjakyé b'a ermita tsa'an wa xwajye b'a snaj ja ma' wa sna'a sok ja k'ini b'a oj wa'uke, ja sb'a **a'kwali** wa x-ajyi cha'nel b'a k'achinub' ja'xa ja wa **x-el ja k'ak'uji** yajni wa xya'a **7 b'a sakb'el** ja ma'tik ay schol sok ja ermita wa xwaj wa'uke b'a snaj ja ma' ay schol sok ja k'ini cho wa xya'we ok' wajab'al, wa xya'weyi yab'al Dyos sok yajni wa **x-cho ja a'kwali** wa xk'otye ja jmojtik b'a oj sk'el-e ja San Isidro. Ja'xa **ja x-och k'ak'u b'a 15 ja mayo** wa xya'we ajnuk kawu sok wa xk'otye jitsan jmojtik b'a tuktukil luwar.

**Ma' sk'u'lan: Guillermo de
Jesús Antonio.**

TS'ijb'an b'a jujune skol ja' chikan jas wa xk'u'laxi ja b'a sk'inil ja San Isidro A'tijumi.

Jab'il jab'il b'a 12 masan b'a 15 ja mayo.	CHa' oxe k'ak'u b'ajtan.	B'a sk'ak'u'il 12 ja mayo.
Ja ya'kwailil 12 ja mayo.	B'a jechel.	B'a x-och k'ak'u 15 ja mayo.

A juluk ak'ujol jun jas tsamal ek'el awuj b'a oj alo'iltan, cholo ja jastik ek' awuji ja' chikan ja jujuntik sjob'jel iti':

- ¿Jas k'ak'u'il wa stulu yi?
- ¿Ma'chtik wa x-ajyiye sok jasun wa sk'u'lane?
- ¿Jasun tsa'an wa x-ek'i?
- ¿Jaxa jawi?
- ¿Jastal wa xch'aki?
- ¿Jastik sta'jel ti' tyempo oj ayame?

TS'ijb'an walo'il b'a oj ata' ti' tyempo.

CHolo yi'le wamoji ja jas ek' awuji, koltan ab'aj sok ja jas ats'ijb'ani.

Maklan lek ja jas wa xyalawe wamoji sok ts'ijb'an b'a yoj lutan ja jas wa xjak ak'ujol jas ek'i. Yama ja sta'jel ti' tyempo'.

Sta'jel ti' tyempo	¿Jasun k'u'laxi ja juts'in jawi?

Lo'iltan yi ja jas ek' ja ma' scholo awi b'a oj ak'el ta ja'ch cholan ja jastik ek'i sok wa slaja jas awab' ek'i, yujk'a wa xawila st'ilanil, tojb'es ma ts'iktes ja lutani.

Maklan jastal oj sk'umuk ja lo'il waje'umani sok lo'iltanik.

Na'a ja iti'...

Ja **sta'jel ti' tyempo** jun jas wa xmakuni b'a **scholjel jun lo'il** b'a oj b'ob' kab'tik sb'ejlal jun jas ek'i sok tsa'an oj kaltik stojolil.

CHo ja'chni, wa xmakuni b'a oj kab'tik sb'ejlal sok schojlal ja jas wa x-alji kab'tiki sok ja'chuk kab'tik lek jastal ek'i.

Lo'iltan sok ts'ijb'an ak'ujol ja jas aneb'a ja b'a sta'jel ti' tiempo b'a acholo jas ek' yujle tuk jmojtiki.

¿Jastal wa xyamxi ja sta'jel ti' tyempo ja yajni oj cholxuk jun jas ek'el kujtik?

¿Ja ya'ni oxama b'ob' alo'iltan mas lekxa? ¿Jas yuj?

¿Jas yuj ja t'ilan oj jmaklantik jastal wa sta'a ti' tyempo ja jmojtik ja yajni wa scholo'i?

¿Jastal wa skoltaya ja sta'jel ti' tyempo b'a oj awab' sb'ejlal ja jas wa'n ek'eli?

K'ela ja jujuntik letawa sok maklan jastal wa sk'uman waje'umani ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.

¿Ma'tikxa oj stsom ja tak'in b'a sk'inil ja jwawtiki? Ja jawi t'ilan oj cho lajxuk.

Yujk'a ja' yib'anal ja jas oj lajxuk ja jawi, oj jts'ijb'an b'a oj ek' i'xuk sok oj jtalnatik b'a oj jk'u'uktik.

Mok ch'ayuk ak'ujolex oj ats'ijb'an wab'i'ilexi sok sjisjel b'a oj kan kulan ke yuj ja'ch lajxikujtikik.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas yuj ja t'ilan sts'ijb'aye ja lo'ili?

¿Jas sb'i'il ja lo'il sts'ijb'ane'i?

¿Ayxama b'a awilata jun lo'il lajan sok-a? ¿B'a'a?

¿Jas wa scholan ja ts'ijb'unub'al iti'?

Le'a ja sju'unil jastik lajxi ja b'a Pakub'al slam ju'un sok k'uman b'a oj ana' jastal.

SJU'UNIL JASTIK LAJXI

B'a Snajtsil sb'a Munisipyo b'a Marabiya Tenejapa sb'a CHyapas b'a 11 00 ora b'a sk'ak'u'il lunes 20 ja Julyo b'a 2021, tsomane ja mat'ik lokxel kulane b'a Yax Ja', ja tatjun Jwan Granada Luis, Rejedor b'a Sk'e'eljel yoj CHONAB' sok Ya'teltajel sok Sk'apjel b'a Jpjetsanaltik, k'u'lx'i jun tsomjel b'a oj lajxuk jastal oj a'teltaxuk ja ya'jel k'e'uk jun snajtsil neb'uj ju'un Ja b'a tsomjeli lajxi jastal iti'.

1. Yib'anale ja swinkil ja Yax Ja' oj koltanuke skuchjel ja jastik oj makunuki, oj kuchxuk 300 kilo yijkab', 10 bote yijkab' sok yal ton, 100 bariya, 20 bulto semento, 2 mil lagriyo sok 50 lamina.
2. Yib'anale ja swinkil ja Yax Ja' oj koltanuke oja'we jastik b'a oj k'u'lxuk swa'e'le ja mat'ik oj a'tijuke ja b'a ya'jel k'e'uk ja snajtsil ja neb'uj ju'uni.

Ja'oh wa xkan ja jastik lajxi, wa xch'akxi ja Sju'unil jastik lajxi b'a wa xk'u'lx'i cha'tike slam b'a wa sju'awe ja sb'i'ile ja mat'ik ti' ajiyeyi. B'a 14 00 ora b'a k'ak'u sok jab'il stuluyi b'a Snajtsil b'a Munisipyo b'a Marabiya Tenejapa sb'a CHyapas.

K'ENTIKON

Winik Jwan Granada Luis
MA AY SCHOL WA WA XTQJWESKI TOJ
SCHONAB'ILTIK SOK WA SK'APAWAY JAS
OJ SK'UTL'E B'A TOJ CHONAB'

Winik Jose Morales Jimenez
MA' WA SNOLOTAKIN SBA CHONAB'

SCHOLULAB'IL JMOJTIK

B'i'ilal	Sjisulab'il
Perez Maldonado	Natalya López M.
Aguilar Soriano	Antonyta Aguilar Soriano
Gómez	Jose Ramon Gómez
Alvarez Santiz	Madalupé Álvarez Santiz
Gómez	Teresa López Gómez
es Romero	Isma'el Morales Romero
González	Alberto S. González
eralta	Jorge Méndez Peralta
ernández	Jonay Alvarca Hernández
uiz	Ulises González Ruiz
lvarez	Mariya Perreya Alvarez
ómez	Emilya Espinoza G.
o	Alejandro Sosa Trejo
o	Rosa Matias Gordillo
roía	Martin Pérez Alfaro
	Reymundo Medina Garcia
	Luis Jimenez Rojas
	Pedro Mendoza Ojeda
	Dolores Rojas Miranda
	Rosario López Sosa
	Simon Santiz Hernández
	Reyna calvo Garcia
	Anita Torres Medina
	Armando Soria Jimenez

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jastik spilulab'il yi'oj ja sju'unil jastik lajxi?

¿Jastik wa xyala ja spilulab'ili?

¿Jastik wa x-alxi ja b'a jujuntik spilulab'ili?

K'uman lek ja lo'ili chikan janek' ek'ele.

Na'a ja iti'...

Ja **sju'unil jastik lajxi** jun ts'ijb'anub'al wa xk'u'lxix b'a oj na'xuk ke jun tsome jmojtik ay jas slajawe b'a wa xmakuni yuj jitsan jmojtik. Ja sju'unil jastik lajxi, mi' kechan wa xyala st'ilanil ja tsomjeli, wa xya' yi yip ja jastik lajxi'i.

Ja b'a jun **sju'unil jastik lajxi** t'ilan oj a'xuk ochuk ja jastik yaljel iti':

- Luwar sok yajtab'il ja tsomjeli, ayni wa xcho och ja ora.
- Ma'tik wa xlokwanaye ja tsomjeli.
- Jastik lajxi ja b'a tsomjeli.
- Ke'ntikon. Ja iti' ti' wa xwaj b'a yib'el jun ju'un b'a oj alxuk jastal jun kiswanel ma jastal sk'anjel ts'akatal.
- B'i'ilal sok jisulab'il sb'a ma'tik sts'ijb'aye ja ju'uni.
- Scholulab'il sb'i'ile sok sjisulab'il sb'a yib'anale ja ma'tik ti' ayiye'i sok yilawe ja jastik lajxi.

K'uman ja jas wa x-alxi.

Ja swinkile ja Limonal Altamirano stsomo sb'aje ja 20 ja abrili yuj ja ja'ch sk'ana ja winik Alejandro Morales, ti' kulan b'a komon jawi, b'a oj sk'an oj koltajuk stobj'esjel ja yolom ja snaji. Yuj ja ja'chni k'ajyele ja b'a komon jawi, jitsan jmojtik slajawe oj koltanuke, oj cho sk'u'luke wa'el ja k'ak'u oj a'tijuke'i sok kan ke yib'anale oj yi' ya'tijub'e.

CHapa jastal oj ak'u'luk jun sju'unil jastik lajxi jastal yuj ti' ek' b'a wakomon.

Luwar sok yajtab'il:

Ma'tik wa xlokwani ja b'a tsomjeli:

Jastik lajxi ja b'a tsomjeli:

Sb'i'ile ja ma'tik ti' ajyiye'i:

Sb'i'ile ja ma'tik sk'u'laye ja sju'unil jastik lajxi:

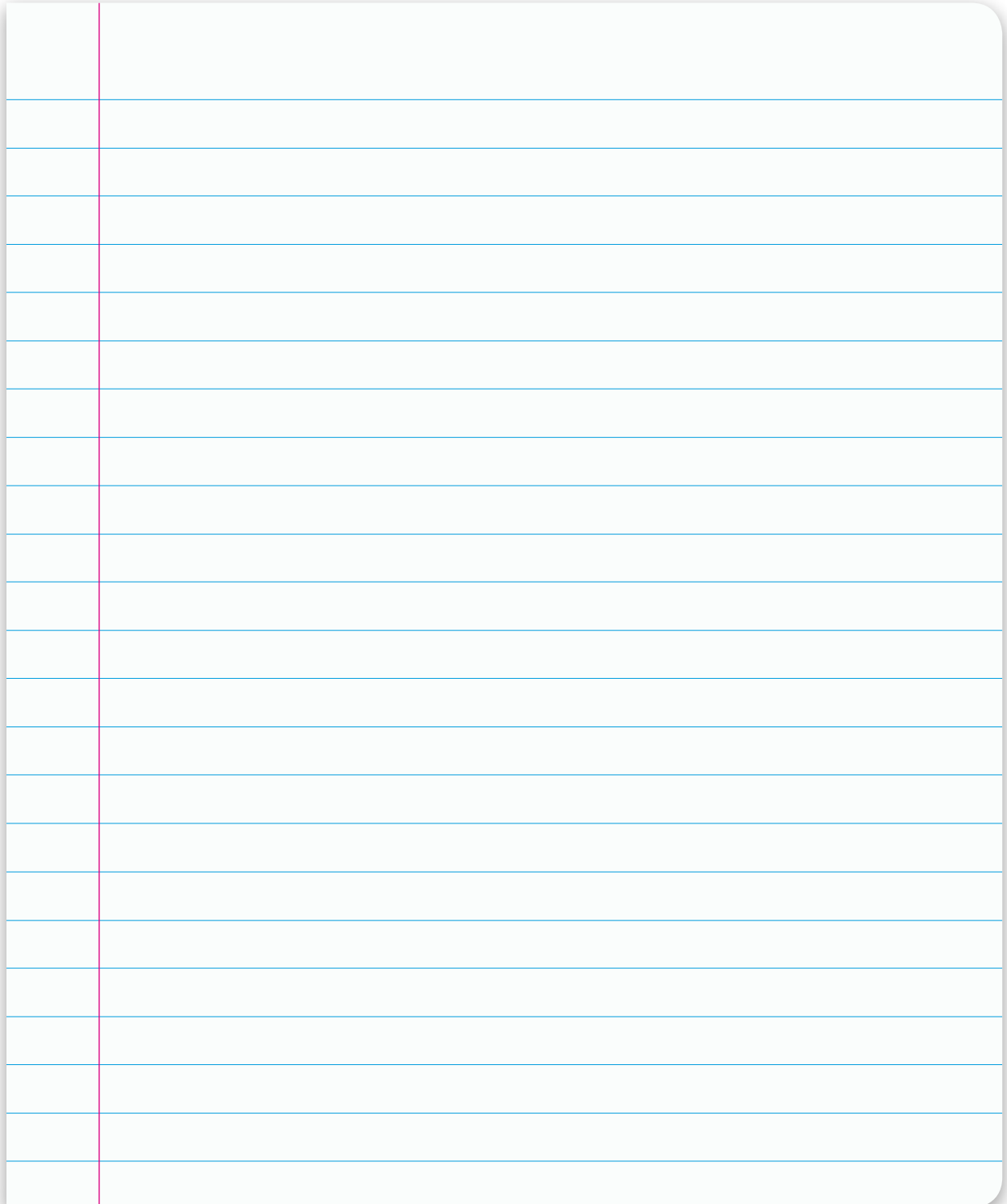
This image shows a single page of white paper designed for writing. It features a series of evenly spaced horizontal light blue lines. A single vertical red line runs down the left side of the page, creating a narrow margin. The top right corner of the paper is rounded. There are no markings, text, or drawings on the page.

K'ela ja sju'unil jastik lajxi sok ja scholulab'il iti' cho jisa sok jun **x** ja jas mito ayuki:

Jastik yi'oj ja sju'unil jastik lajxi	Mito ayuk
Ay yi'oj yajtab'il sok luwar.	
Ay yi'oj ja sb'i'il ja ma' paywani ja tsojmejeli.	
Ay yi'oj jas yuj ja stsomo sb'aje ja jmojtiki.	
Ay yi'oj ja jastik lajxi ja b'a tsomjeli.	
Ay yi'oj ja sb'i'il sok sjisulab'il sb'a ma' sk'u'lan ja ju'uni.	
Ay yi'oj ja scholulab'il sb'i'ile ja ma'tik ti' ajjiye ja b'a tsomjeli.	
Yujk'a ayama niwak sat ts'ijb'anel k'ela:	
• B'a sb'i'il jujuntik jmojtik.	
• B'a sb'i'il jujuntik luwar.	
• B'a wa stulu yi spilulab'il jun lo'il.	
• B'a spatik jun yal sts'ijtulil.	

Yujk'a wanto sk'ana stojb'esjel ja sju'unil jastik lajxi, ts'ijb'an ili' sok a ochuk.

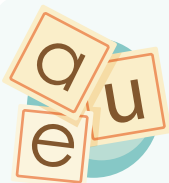

**TS'ijb'an jun jas lajxi b'a jujuntik letawa jastal
ts'ijb'ub'al b'a sju'unil jastik lajxi ak'u'lanta.**

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

TS'iktes ja xe'ntik yaman lo'il sok ja sat k'umal te'ye b'a yojol ja lutani.

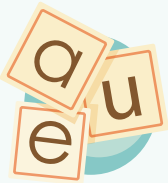
sb'i'ile'i

Sakal

mandaranum

chonab'

1. B'a _____ Lu'um ajyi jun tsomjel b'a oj slaj-e ma'chunuk oj kan schol, oj ts'ijb'axuk ja sb'i'ili sok oj k'anxuk yi jun sretrato.
2. Yib'anale ja b'a Marabiya Tenejapa oj skuch-e jastik oj makunuk b'a ya'jel k'e' na'its; ja _____ iti' jel xkoltaji yuj ja smandaranumi, b'a 3 jab'il tojb'ita lek ja chonab'i.
3. Yib'anale ja b'a Tukil Ja' oj yal-e' ja _____ b'a oj ek' yi'e ja yixime'i.
4. Ja sju'unil jastik lajxi oj ya' yi sjisulab'il sb'i'il ja _____, ja ixuke'i, ja winike'i, keremtik sok yal untik ja yajni x-ajyi tsomjeli.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

TS'ijb'an ja sat k'umal wa xtojb'i sok ja spilulab'il sat k'umali.

lu	pi	b'al

lu	nel	lip

b'al	su	ji

pil	xu	xe

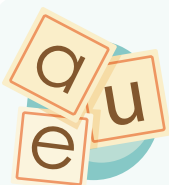
pa	nel	nu

su	me	b'al

re	pa	kum

xu	jo	b'al

Lajawik ja sat ab'al sok ja tuk amoji.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja jujuntik yaljel sok ts'ijb'an ja sb'i'il ja jujuntik ju'uni.

Yaljel
Yujk'a wa xk'ana ay jas oj kalyab' ja kunin wajel neb'u ju'un b'a niwan chonab'.
Wank'a xk'ana oj jts'ijb'an ja jastal slajawe b'a komon oj ch'ak suk'xuk ja poso.
Wank'a xk'ana oj jlok-e ja swinkil komon sb'a jun tsomjel b'a snajtsil sneb'jel.
Yujk'a wa xk'ana oj ka och ju'un ja sb'i'ile ja ma'tik k'otye ja b'a tsomjeli.

Sb'i'il ja ju'uni

Lo'iltan ja sjak'jel sok waje'umani.

¿B'a' pilan ek'ele t'ilan oj ats'ijb'an jun sju'unil jastik lajxi?

Laja ja chab' lo'ili.

¿Jastal wa sjomo ja jsak'anilitik sok ja jmojtiki?

Pilan ja jastal wa sjomo kojotiki, ja yu'jeli wa sjomo ja jsak'anilitik wa ska'tik ek'uk sok ja mat'ik te'yotike sok b'a yoj na'itsi sok ja jastal wa la ijtik ja b'a jkomontiki.

B'a yojol ja jkomontiki sok ja b'a a'teli ja ma' jel xyu'aji wa xch'ay sk'ujol ja jesunkil oj sk'u'ukil sok ja yuj mika skiji.

Ja b'a Mejiko yuj ja yu'jeli wa chamyé 10,000 jmojtik sok jun 25,000 ma'tik kanel yajb'el yuj syamjel Karro.

Ja b'a yojol ja jmojtiki wa x-ajji ab'al k'umal sok wa acham sk'ujole ja mat'ik te'y sok ja ma' wa xyu'aji, cho jachni mi x-ajji lek tak'in b'a oj wa'uke tsamal ja mat'ik te'y soki.

Ja yu'jeli...

¿Junma chamel?

B'a oj na'xuk t'un smoj:

Wank'a kuk'ane oj ana' mas k'ax b'a:

- SNAJTSIL B'A WA STSOMO SBAJE KEREMTEK A. Se. (SH)
- SNAJTSIL B'A TUKTUKIL SKAPIEL B'A MEIKO B'A MA WA XYA KAN YU'IL MEY SBTILE A. Se.
- TSOME B'A MEIKO WA SKANAWI OI AXLIK KAN JA JASTIK ME' LEXIKO (CONADIC)

TSoman b'a Chonab'altik b'a Stalnajel tsak'anilitik

SJU'UNIL JASTIK LAJXI

B'a Snajtsil sb'a Munisipyo b'a Marabiya Tenejapa sb'a CHyapas b'a 11 00 ora b'a sk'ak'u'il lunes 20 ja julio b'a 2021, tsomane ja mat'ik lokxel kulane b'a Yax Ja', ja tatjun Jwan Granada Luis, Rejidor b'a Sk'e'eljel yoj CHonab' sok Ya'teltajel sok Sk'apjel b'a Jpetsanaltik, k'u'ixi jun tsomjel b'a oj lajxuk jastal oj a'teltaxuk ja ya'el k'e'uk jun snajtsil neb'uj ju'un Ja b'a tsomjeli lajxi jastal iti'

1 Yib'anale ja swinkil ja Yax Ja' oj koltanuke skuchjel ja jastik oj makunuki, oj kuchxuk 300 kilo jukab', 10 bote jukab' sok yal ton, 100 bariya, 20 bulto semento, 2 mil lagriyo sok 50 lamina

2 Yib'anale ja swinkil ja Yax Ja' oj koltanuke oj ya'we jastik b'a oj k'u'ixuk swa'ele ja mat'ik oj atijuke ja b'a ya'el k'e'uk ja snajtsil ja neb'uj ju'uni'

Ja'oh wa xkan ja jastik lajxi, wa xch'akxi ja Sju'unil jastik lajxi b'a wa xk'u'ixi chatike slam b'a wa gusawe ja sb'i'ile ja mat'ik ti' ajyiyel. B'a 14 00 ora b'a k'ak'u sok jab'il stuluyi b'a Snajtsil b'a Munisipyo b'a Marabiya Tenejapa sb'a CHyapas

KENTIKON

Wanik Jwan Granada Luis

Wanik Jwan Granada Luis
MA AT BONG FA WA XTO'WREXI TOJ
JONOWASULTIK SOK WA SK'APAWA AT JAS
OJ SK'UL-S FA TOJ CHONAB'

Wanik Jose Morales Jiménez

Wanik Jose Morales Jiménez
MA' WA SNOLO TAKIN SFA CHONAB'

Oxe spakulab'il

Sju'unil jastik lajxi

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jastik tik'e lo'ililuk?

¿Jastik sb'i'il?

¿Jastik stukil wa xawila ja ts'ijb'anub'ali?

¿Jas wa scholan kujtik ja jujuntik lo'ili?

sk'eljel jb'ajtik janek' neb'xi

K'uman lek ja jastik wa xk'anxi'i sok jak'a ja jastik wa xjob'ji awi'i.

1. TS'ijb'an ja ajtab' b'a yal setan ja' chikan jas lo'ililuk.

1. Lib'an ju'un

2. Yal sju'un ajnanum

3. Ju'un sjekjel

CHikinib'altik, schonab'il Xochaltik, 8 ja julio b'a 2022.

Margarita:

Kala ak'ix, wa xmajlan ke lek-aya.

Wa xts'ijb'an awi b'a oj job' jastal aya sok b'a oj awal kab' jastal wa'n ek'el awuj ja b'a wawa'teli. CHO ja'ch'ni, b'a oj kal awab' jastal jel tsamal ay ja kaltsil yuj ja jastal wa sje'awe ja cho'tik keremi, wa xjakye man ili' sok jel leke ja ta wa sk'at k'ujolani. Sok ja ye'nle'i wa'non snab'el sts'ijb'ajel ju'un jastal iti' sok jne'b'ata sjsiel ja jb'i'ili.

Ja wamadrina, cho mi sna'a sts'ijb'ajel sok sk'umajel ju'un ajyi, ye'n slokowon oj wajkotikon ja b'a wa xneb'xi ju'un te'y mojan il b'a Snajtsil Jlekilaltiki. Aytikon waxake ja ma'tik wa la wajtikon snab'el ja och k'ak'u'i sok kib'analtikon wa xkoltan jb'ajtikon b'a oj b'ob' jk'u'tikon ja jastik wa sje'a ki'tikon ja keremtik ma'tik wa xcho k'umaniye ja jk'umaltik Tojol-ab'ali.

Wa xmajlan jel lek oj awab' ja oj kal awab' ke takal takal wa'non snab'el ja sk'umajel sok ja sts'ijb'ajel ja ju'uni, b'a ja'chuk oj jts'ijb'an jb'ajtik mas tik'an sok ja'chuk mas moja Yajni la jak ja b'a na'tsi, oj jk'umuk awin jun Yal lo'il jawi ti' wa xjak b'a ju'un ak'ubal ki'tikon kib' ke jel lek oj awab' jastal cho kab' ja ke'ni.

Talnan ab'aj sok mok elan atuch'il ja b'a wa w ts'ijb'an ki jun ek'ele'il ke ja b'a Estados Unidos sok me'y lek ma'ch ay. Elanik lajan sok wamoj ab'ajex awib'analex.

Wa xjeka jun spatulab'il ak'ujol sok tsamali

Esperansa Rojas

JAS MI' NA'XI: Jelb' sna'awa ja watati.

Ajanum Nichim Abarca Jiménez Ajanum wa Xkupwani sok wa xyila Niwan CHamel Yajtab'il ja jas wa sna'a'i: 0810347	
Sb'i'il ja ma' k'elji'i: Jwan Jose Díaz González. Sjab'il: 23	Sk'a'ul ajyi k'otel: 15 ja mayo b'a 2021.
Jastal ilxi: Ay schamel yojol ja' yuj wa x-a'ji yi xejnel sok ek' lukum.	Ixuk ma winik: Winik.
Jas tuk yaljel: Oj jijluk 3 k'a'u cho mi' jel oj wa'uk sok oj yu' lek ja'.	Yi'jel a'an: —Amoksisilina sb'a 500 mg., oj sb'uk' june yajni x-ek' 8 ora b'a 5 k'a'u. —Ibuprofeno b'a 400 mg., oj sb'uk' june ja yajni x-ek' 12 ora b'a 3 k'a'u. —Elektrolitos wa x-u'xi b'a 500 ml., oj yu' jun ek'ele ja k'a'u'i b'a 3 k'a'u.

Ajanum Nichim Abarca Jiménez
Sb'i'il ja ajanum ma' yila

Nichim Abarca J.
Sjisulab'il sb'i'il

2. A sta' sb'aj sok jun jisan ja sb'i'il ja lo'ili sok ja yaljel jastali.

**Yal sju'un
ajnanum**

Ju'un wa xsts'ijb'axi
b'a wa x-alxi ke jun
tsome jmojtik sta'a
sb'aje, b'a ay jastik
slajawe sok yalawe
jastik.

Oxe spakulab'il

Ju'un b'a wa x-alxi
jasun oj k'u'laxuk
sok sjulb'esnel jun
ajnanum b'a jastal
oj jtalnan jb'ajtik.

**Sju'unil
jastik lajxi**

Ju'un wa xmakuni
b'a spuktesjel jas
t'ilan wa xk'anxi oj
alxuk yab'ye jitsan
jmojtik sok oj sta'e
k'eljel najat.

3. TS'ijb'an ja sb'i'il ja jujuntik letawa b'a yal jisan.

4. TS'ijb'an oxe xe'n lo'il b'a jastik tsamal xawab'i.

1.

2.

3.

5. TS'ijb'an cha'tike sat k'umal b'a yib'el ja jujuntik sat ts'ijb'anel wa'n ilxeli.

l	m	n
r		

6. TS'ijb'an ja stukil yi'oje ja lo'ili ja' chikan jasunuk ja wa'n alxeli.

CHikinib'altik, schonab'il Xochaltik, 8 ja julyo b'a 2022.

Margarita:

Kala ak'ix, wa xmajlan ke lek-aya.

Wa xts'ijb'an awi b'a oj job' jastal aya sok b'a oj awal kab' jastal wa'n ek'el awuj ja b'a wawa'teli. Cho ja'chni, b'a oj kal awab' jastal jel tsamal ay ja kaltsil yuj ja jastal wa sje'awe ja cho'tik keremi, wa xjaky man ili' sok jel leke ja ta wa sk'at k'ujolani. Sok ja ye'nle'i wa'n non sneb'jel sts'ijb'ajel ju'un jastal iti' sok jneb'ata sjsjel ja jb'tili.

Ja wamadrina, cho mi sna'a sts'ijb'ajel sok sk'umajel ju'un aji, ye'n slokowon oj wajkotikon ja b'a wa xneb'xi ju'un te'y mojan il b'a Snajtsil Jlekilaltiki. Aytikon waxake ja ma'tik wa la wajtikon sneb'jel ja och k'ak'u'i sok kib'analtikon wa xkoltan jb'ajtikon b'a oj b'ob' jk'u'ltikon ja jastik wa sje'a ki'tikon ja keremtik ma'tik wa xcho k'umaniye ja jk'umaltik Tojol-ab'ali.

Wa xmajlan jel lek oj awab' ja oj kal awab' ke takal takal wa'n non sneb'jel ja sk'umajel sok ja sts'ijb'ajel ja ju'uni, b'a ja'chuk oj jts'ijb'an jb'ajtik mas tik'an sok ja'chuk mas mojan oj kab' jb'ajtik. Yajni la jak ja b'a na'itsi, oj jk'umuk awin jun Valjel b'a sneb'jel. Ja lo'il jawi ti' wa xjak b'a ju'un ak'ubal ki'tikon kib'analtikon. Wa xna'a ke jel lek oj awab' jastal cho kab' ja ke'ni.

Talnan ab'aj sok mok elan atuch'il ja b'a wa wa'teli yuj ja wa ts'ijb'an ki jun ek'ele'il ke ja b'a Estados Unidosi jel niwakik ja b'ejj sok me'y lek ma'ch ay. Elanik lajan sok wamoji, ja'chuk wa xatalnan ab'ajex awib'analex.

Wa xjeka jun spatulab'il ak'ujol sok stsamalil ja kaltsili.

Esperansa Rojas Balam.

JAS MI' NA'XI: Jelb'i sna'awa ja watati.

7. TS'ijb'an ja sb'i'ile ja lo'il b'a awila jastal oj neb'xuk sk'umajel ju'un sok ja sb'i'il sok schab'il sb'i'ile'i.

8. TS'ijb'an jasunkil yi'oj ja yal sju'un ajnanumi.

9. Ala jun jas t'ilan wa xyala ja lo'il 33. CH'in Mandaranumi.

10. TS'ijb'an jun jas jel t'ilan xawila ja b'a sneb'jel sok ja tsome ju'uni.

Sneb'jel

3

Yajni xch'ak ja sneb'jeli, ja untik ma niwan neb'umani:

- Oj sk'umuk sb'i'il sok schab'il sb'i'il **sju'unil lus** sok oj sts'ijb'an ja jastik wa xjak sk'ujol oj sta' ja b'a jujuntik spilulab'ili.
- Oj sta' jas t'ilan oj na'xuk b'a jun **sju'unil lus**.
- Oj sts'ijb'an jastik oj ochuk b'a jun **ju'un b'a sk'anjel**.
- Oj sts'ijb'an, oj sk'ele sok oj stojb'es jun **ju'un b'a sk'anjel**.
- Oj sta' k'eljel jastal tojb'el sok b'a' wa xmakuni ja lo'il oj sk'umuk sok oj sts'ijb'ani.
- Oj sna' syamjel ja niwak sat ts'ijb'anel **t, t', w, y**.
- Oj sta' k'eljel sok oj sts'ijb'an b'a tutukil sat k'umal ja sat ts'ijb'anel **t, t', w, y** wa'n ilxeli.
- Oj yal jun lo'il b'a oj stalnan jastal oj cholxuk sok stojolil (junxta yaljel)
- Oj sta' k'eljel jastal cholub'al tuktukil jas ek'el ma jun lo'il wa x-alxi.

Sk'umal ja k'umuj ju'uni

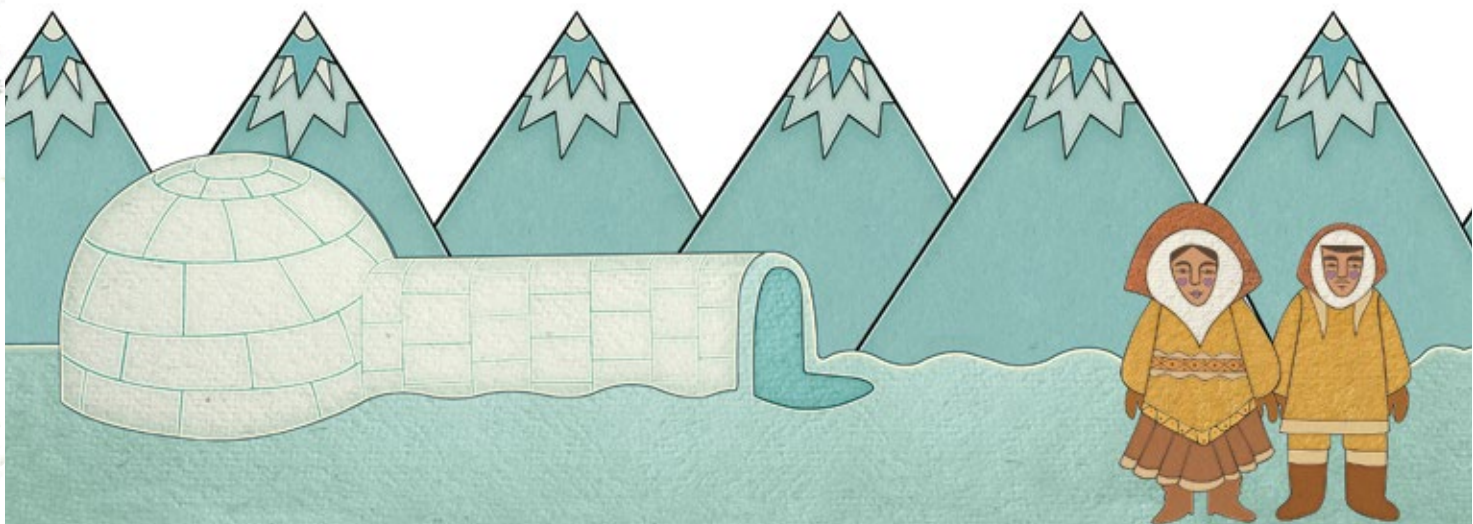

Le'a b'a waju'un b'a sk'umajel ja lo'il 30, "Ja snaje ja eskimali", tsa'an lo'iltanik sok wamoji sok waje'uman ja iti':

¿Jastal wa xk'u'laxi ja snaje ja jmojtik eskimal ja yixawil che'eji?

¿Jastik a'telil wa sk'u'lane ja winike ixuke ja tyempo jawi?

Ja b'a jkomontiki, ¿jastal wa xk'u'lantik ja jnajtiki sok jastik a'telil wa xk'u'lantik snajtil ja yixawil che'eji?

K'ela ja jujuntik letawa cho a skoltaya waje'uman sk'umajel ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.

Jel jitsan jul ja jlus ja ek'ele it ja ke'ni minike ay jradyo, mini jtelebisyon ma tantik jas wa sjoko lus.

CHolo ab'ajex jastal julyex b'a oj a'xuk awi'lex ja sju'unil lusi sok mok ch'ayuk ak'ujolex oj atup-ex ja sk'a'u'il te'yi b'a mi oj k'utsjuk.

iMixa meranuk-a!
éJasun oj ki'och b'a
oj maklajukon?

CHo ja'chni ek' jb'aj ja ke'n ja bwelta'il ek'i, pe wajyon b'a snajtsil b'a wa xtupxi b'a Komisyon Pederal b'a Elektrisidaj (CFE) waj job' jas yuj. Ja slekili smaklayone sok jak sk'el-e ja b'isunub'i b'a yilawe ke mib'i sk'uman lek ja ma' ek'i.

iK'ela!... it b'a chikan ja
syajtab'il walusi b'a oj aje' yi'le
sok b'a oj k'eljuk awi b'a tantik
stak'inil ja tan CFE sok jel t'ilan
ye'n oj wajuk ja ma' sb'i'il ayi
b'a oj kisjuk sok mok ch'ay
sk'ujol oj yi' oche ja ju'un iti'
sok ja sb'a ixawil ek'ta.

Ta mik'a ayuk awi'oj ja sb'a
ixawil ek'i mok chamuk
ak'ujol yuj ja ti' chikan il
janek' lus ach'akunej ja
janek'xa ek'tajani.

iJitsan ts'akatal...! oj kalyab' ja jkerem oj
skoltayon sk'eljel lek ja sju'unil ja jlusi b'a
mi' lomta oj waj jch'ay k'a'u.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas sb'i'il ja ju'un a'ji yi'le ja jmojtiki?

¿Jas yuj ja jel t'ilan oj na'xuk ja jas yi'oj ja ts'ijb'unub'ali?

¿B'a' awilunej jun ju'un lajan sok-a?

Le'a ja sju'unil lus b'a Pakub'al slam ju'un sok k'ela lek.

Sk'e'jel ja jastik wa x'apxi.

CEFB'a wa x'elbi ja jastik wa x'apxi
Aberida B'ejub' b'a Rapoma 164 b'a Kolonya
Jawres b'a Delegasyon Kwotemok sok Yagab il Postal
06600 b'a Chonab' b'a Mejico.
RFC: ASS160330MP7

Ernesto Abarca Gordillo
Nichimotik M/SY
Nichimotik Ja Isawoni 30181
Chonab' b'a Chyepas

SY. SK'APJEL: 208712466929
RMU: 30181 10-05-18 XA0X-010101 004 CEF

JANEX' OJ TUPXUK:
\$119.00
(B'ALUN LAJUNE WAK TAJB'E SAT TAK'IN 00/100 MN)

SK'AK'U'IL EL JA JU'UNE: 15 JEB 22 - 15 ABR 22

JANEX':01 SY. B'SUB': 123SD5 K'ULANUM: 1

OJ TUPXUK: 29 ABR 2022

OJ K'UTSXUK: 30 ABR 2022

Sb'e'jel	Jastal ay	Jastal ayji	Yib'anai	Sb'akol	Wa x-olk'ote
B'is	Janek'	B'is	Janek'	Yib'anai	Yib'anai
Ja kus (kWh)	07262	071320	130		
T'lan			130	0.93	103.09
Ja'ch wa x-eli			130		103.09

Ja t'i' wa sje'a janek' yameel. Ma' mi jel sch'aka wa xkolotxi.

Yajk'achil stjeb'esjel: Na'a ja shukil ay ja b'a Yajk'achil sk'e'jel Lus b'a woyaj ju'uni

1. Na'a sb'i'il ja woyaj
2. T'ak'el ja b'i'ib'el
3. Ja wa'apxi b'i'ib'el
4. Ja b'i'ib'el b'i'ib'el
5. Na'a janek' ja wa'apxi
6. Ja b'i'ib'el ja woyaj

Sb'akol lus ja b'a wa Xchonji Jitsan Lus					Spilutab'il ja janek' ej hapxuki	
Sb'e'jel	\$	\$/KW	\$/kWh	Janek' (MXN)	Sb'e'jel	Janek' (MXN)
Sk'e'jel	130.90	0.00	0.00	130.90	Ja kus	103.09
Spiljet	0.00	0.00	117.87	117.87	RIA 16%	16.49
Yajjel	0.00	0.00	20.61	20.61	Sju'unil ja yobawil	119.58
CENACE	0.00	0.00	0.79	0.79	Janek'ota wa xkani	0.33
Ja kus	0.00	0.00	33.41	33.41	Yib'anai	\$119.91
Yib	0.00	0.00	38.22	38.22		
SCMEM	0.00	0.00	0.70	0.70		

Janek wa lakotxi 239.41

(1) T'ak MEM Sb'akol ja jastal b'a wa xchonji. (2) DAP Yaj ja wa x'elbi ani b'a juawetiki. (3) Jas tuk Taktukil sb'e'jel wa x'elbi och ja b'a wa yaj ju'uni yuj ja jastal sk'apxi sok ja sk'e'jel.

YAJTAB'IL WA X'ELX (RMU): 30181 10-05-18 XA0X-010101 004 CEF

01 137051202452 180427 0000001 19 0

AJTAS: 256P30E101050035 SYAJTAB'IL B'A OJ JEKUK. Oj piluk

JANEX' OJ TUPXUK
\$119.00
(B'ALUN LAJUNE WAK TAJB'E SAT TAK'IN 00/100 M.N.)

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas ju'uniluk-a?

¿Jas wa scholan?

¿Jatik jun wa xyala ja b'a sti' sat sok ja b'a spatiki?

K'uman ja jas wa x-alxi sok ja sju'unil lusi cho lo'iltan sok waje'umani ja jas wa'na yab'jel sb'eji. K'uman chikan janek' ek'ele.

Jak'a ja' chikan jas wa xyala ja sju'unil lusi.

¿Janek' spilulab'il yi'oj ja sju'unil lusi?

¿B'a' wa xyala ja yajtab'il oj tupxuki?

¿B'a' oj ata' k'eljel ja janek' ach'akatajani?

¿B'a' wa xtax ja janek' yamxel ja ixaw iti' sok ja b'a ixaw ek'ta ja b'a sb'isulub' ja sju'unil lusi?

Ja oj na'xuk sb'aj ja sju'unil lusi jel t'ilan yuj ja ay yi'oj jas oj na'xuk b'a oj jnatik ja janek' jyamatikta ja lusi ja janektik wa xjak k'eljuki. Wani xcho yal kab'tik jastik t'ilan oj jna'tik sok oj jta'tik sk'eljel b'a yojol ja sju'unil lus b'a oj b'ob' kaltik ta ay mi' lekuk xkilatik ja jastal wa sk'elawe ja syamjel ja lusi.

Le'a ja jastik yi'oj ja sju'unil lusi.

- ¿Jastal ja sb'i'ili sok b'a'y ja snaj ja swinkili?
- ¿Janek' oj stupe?
- ¿Jas yajtab'il ojto b'ob' stupe?
- ¿Jastik ixawil yamxel wa xyala ja sju'unil lusi?
- ¿Jastal ja syajtab'il ja b'isunub'i?
- ¿Jas yajtab'il ya'teltajel yi'oj ja sju'unil lusi?

K'uman ja xe'ntik yaman lo'ili cho a sta' sb'aj sok jun jisan ja letawa wa sta'a ti'i.

Jastal wa'n
ch'akxel

sY. SK'APJEL: 208712466928
RMU: 30181 10-05-18 XAXX-010101 004 CEF

JANEK':01 sY. B'ISUB': 123SD5 K'U'LANUM: 1

Jastik t'ilan oj
na'xuk

B'a oj wajan ja ta
ay jas oj awali

Spilulab'il ja janek' oj tupxuki	
Sb'ejlal	Janek' (MXN)
Ja lusi	103.09
IVA 16%	16.49
Sju'unil ja yixawili	119.58
Janek'xat wa xkani	0.33
Yib'anal	\$119.91

Jastik yi'oj ja
sju'unil wa x-a'xi

Ernesto Abarca Gordillo
Nichimatik M/SY
Nichimatik Ja Isawoni 30181
CHonab' b'a CHyapas

Spilulab'il janek' oj
tupxuk

T'ilanik yaljel

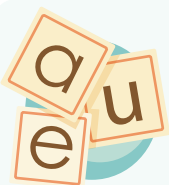
A skoltaya waje'umani sk'umajel ja jujuntik sat k'umal sok k'u'lan jujuntik sb'onjel b'a oj slaje.

inat

set'ub'

awute'

waynub'

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

K'uman ja jujuntik sat k'umali sok lo'iltan ja sb'ejlali.

Jlekilaltik

Syajtajel jb'ajtik

K'umanel toj

T'ilanotik

B'ut'elotik

St'ilanil

Wutsanel

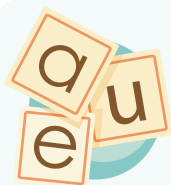
Ilwanel

K'anwanel

Yajtanel

Yiljel

Yoj jkomontik

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja xe'ntik yaman lo'ili sok k'ela
lek jastal wa xyamxi ja niwak sat ts'ijb'aneli.

T

t

Ti'to jak kulataya'a.

Wa sna'a sje'jel ja je'uman ju'un **T**omasi.

T'

t'

Kila jun k'ujlal chej man **T'**osji on.

A'nima mi lawaji. **T'**ilan oj wajkon ja ke'ni.

W

w

Wajkonxa b'a jmoj alijel.

Ayxa k'a'u me' lawajyon ja b'a **W**atimala.

Y

y

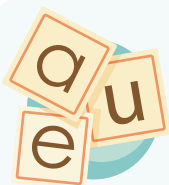
Ja yal **Y**udi wa skoltan ja snani.

Wa'n k'ik'b'el ja sat k'inali. **Y**a'n oj ya' ja ja'i.

Ja b'a jk'umaltiki, ja niwan sat k'umal **t'** wa xyamxi b'a sk'e'ulab'il jun xe'n lo'il sok b'a spatik jun yal sts'ijtulil. Mi xyamxi ja b'a sb'i'il luwar ma jmojtik.

Ja b'a jk'umaltiki, ja niwak sat k'umal **y** wa xyamxi b'a sk'e'ulab'il jun xe'n lo'il, b'a spatik jun yal sts'ijtulil sok b'a sb'i'il jmojtik. Mi xyamxi ja b'a sts'ijb'ajel sb'il luwar.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

K'uman lek ja lo'ili chikan janek' ek'ele.

Na'a ja iti'...

Ja' **sju'unil lusi** jun ju'un wa xmakuni b'a oj na'xuk ja janek' yamxel ja lusi ja janek' ek'ta jan ja chab' ixawi. Ja b'a tiwi wa x-ilxi janek' oj tupxuk ja *kWh** (*Kilowatss ora*) yamxeli.

Ja b'a sju'unil lusi ja jas oj na'xuki wa xjak jujuntik spilulab'il b'a schab'il sat slam, **sti' sat** sok **spatik**. Jel t'ilan oj k'elxuk lek ja sju'unil lusi b'a oj tupxuk ja jastalni'i:

Sti' sat

- **Jastik t'ilan oj na'xuk:** ja b'a spilulab'il iti' wa xyala jastal iti':
 - Sb'i'il sok b'a'y ja snaji: sts'ikanil sb'i'il, b'a'y ja snaji, jas luwaril sok ja niwan schonab'il b'a wa xk'apxiyi'i.
 - Yajtab'il a'xelawi: ajtab' wa xyilawe ja ma'tik wa sk'elawe b'a stak'inil ts'ijb'anel yi'oje'i.
 - Janek' stupjel b'isub'al: sok ja ajtab' iti' wa x-ilxi janek' oj tupxuk ja yajni wa xk'elxi janek' oj eluk sok ja jastal wa xya'a ja b'isub'i.
 - Janek' oj tupxuk: ja' janek' oj tupxuk ja' chikan janek' ch'akxel ja k'ak'u jan jawi.

* Ja *kilowatss* ma ja *kilovatio* (kWh) ja' jas wa sb'isa ja yipi sok ja tyempo. Wa xmakuni b'a oj sb'is janek' wa xyamxi ja yip ja *kilovatio*s kada yora. Ja' yuj wa xya'we makunuk ja ma' schol b'a oj k'ulxul ja sju'un ja ma'tik wa syamawe lusi.

– Yixawil elel sju'unil sok jas k'ak'u'il oj tupxuk: Wa xya'wi jas k'ak'u'il wa stulu yi sok ja wa xch'aki cho ja'chni ja stsa'anil k'ak'u oj tupxuki.

- **Jastik yi'oj ja sju'unil wa x-a'xi:** ja spilulab'il iti' ay yi'oj ja sb'ajtanil sk'eljeli sok ja sk'ak'u'il wa xk'u'lxi ja sju'unili, cho ja'chni jastik wa'n ilxel sok sts'akol ja sju'unili.
- **Yaljel b'a sk'apjel:** ja b'a spilulab'il iti' ay jas wa xk'apxi sok wa xtukb'i b'a jujuntik sju'unil.
- **Janek' stupjel ja lusi:** ja b'a spilulab'il iti' wa x-a'xi ochuk ja scholjel ja sts'akol wa xya'we ja B'a wa Xchonxi Jitsan Lusi (MEM), ja iti' k'u'laxi ja yajni k'e tulxuk jan yi ja tuk ya'teltajeli b'a oj a'xuk lus sok jun sts'akol lajan lajan sok ja'chuk oj a'xuk mi' jel a'ayuk ja sts'akoli.
- **Spilulab'il janek' oj tupxuk:** ja b'a spilulab'il iti' wa x-ilxi janek'tik oj tulxuk sju'unil ja yixawil wa'n ilxeli sok ja jastik k'u'laxi ja b'a sju'unil ek'ta'i.
- **Yal sju'unil wa xkani:** yal ju'un wa xtochxi sok wa xmakuni ja yajni wa xtupxi b'a yal snajtsil ma b'a wa xnolji tak'in.

Spatik:

- **Jastal wa'n ch'akxel:** ja spilulab'il iti' ay yi'oj sjisanil wa sje'a jastal yamxel jan ja chab' iwaw ek'ta jani.
- **Yixawil wa xk'e' sju'unil:** ja spilulab'il iti' wa sje'a ja yixawil ch'akxeli.
- **Tuktukil sk'apjel:** ja spilulab'il iti' ay yi'oj jas t'ilan ja ma' sb'aji sok wa xtukb'i b'a jujuntik sju'unil.
- **Jastik st'ilanil yi'oj ja sju'unili:** ay yi'oj jun seyo ja b'a sju'unil k'u'lxeli.

- **B'a' oj wajan ja ta ay jas oj awali:** ja b'a spilulab'il iti' wa x-ilxi ja snajtsil sok ja jastik oj a'xuk yi ja ma'tik wa syama lusy b'a oj yal jastal wa xyila ja ya'teltajeli.
- **T'ilanik yaljel:** ja spilulab'il iti' ay yi' oj jun t'ilan yaljel yuj ja yiljel ja lusi, wa xtukb'i b'a jujuntik sju'unil.
- **Jastaltik oj k'elxuk:** ay yi' oj b'a oj a'xukani ma oj k'elxuk jas xk'anxi, wa xtukb'i ba jujuntik sju'unil.

A skoltaya waje'uman sts'ijb'ajel ja sb'i'il ja jujuntik spilulab'il ja sju'unil lusi.

Sti' sat

Jastik t'ilan
oj na'xuk

Yaljel b'a sk'apjel

Yal sju'unil
wa xkani

Janek' stupjel ja
lusi

Jastik yi'oj ja
sju'unil wa x-a'xi

Spilulab'il
janek' oj tupxuk

Sk'etjel ja jastik wa xk'apxi.

CEFB'a wa xk'etel ja jastik wa sk'apxi
Abenida B'ejub' b'a Reporma 164 b'a Kolonyia
Jwares b'a Delegasyon Kwawtemok sok Yajtab'il Postal
06600 b'a Chonab' b'a Mejiko.
RFC: ASS160330MP7

Ernesto Abarca Gordillo
Nichimaitik M/SY
Nichimaitik Ja Isawoni 30181
Chonab' b'a Chypas
sY: SK'APJEL: 208712466928
RMU: 30181 10-05-18 XAXX-010101 004 CEF

JANEK' OJ TUPXUK:
\$119.00
(B'ALUN LAJUNE WAK TAJB'E SAT TAK'IN 00/100 MN)

SK'AK'U'IL EL JA JU'UNI: 15 JEB 22 – 15 ABR 22

JANEK' sY: BTSUB: 123SD5 K'U'LANUM: 1

OJ TUPXUK: 29 ABR 2022

OJ K'UTSXUK: 30 ABR 2022

Sb'ejjal	Jastal ay	Jastal ajyi	Yib'anai yixawil	Sts'akol (MOON)	Wa x-elk'ote (MOON)
Ja lusi (kWh)	07262	071320.	130		
T'ilan			130	0.93	103.09
Ja'ch wa x-elli			130		103.09

Ja it' wa sje'a janek' yamael. Ma' mi jel sch'aka wa xkoitaxi.

Yajk'achil stojb'esjet: Na'a ja stukul ay ja b'a Yajk'achil sk'etjel Lus b'a wayal ju'uni

1. Na'a stajaj ja wayal
2. Tule'el ja jil'itikon
3. Ja wa'ajab'il tub'itaxi mial 'Tuk 2'wa sok wa x'it'et'e...
4. Ja b'a wayal uni te'ya ja st'akol lus ja b'a wa x'et'et'e.
5. Na'a janek' ja wa x'et'et'e. K'ana o'kolto'anan (wa x'it'et'e) ja ma'it'et'e wa x'it'et'e b'a wayal na'it'et'e.
6. Jastal ja wayal yil'et'e

Sb'ejjal	Sts'akol lus ja b'a wa Xchonji Jitsan Lusi	Spilulab'il ja janek' oj tupxuk
Sk'etjel	130.90	Ja lusi 103.09
Spiljel	0.00	IVA 16%
Yaljel	0.00	Sju'unil ja yixawil 119.58
CENACE	0.00	Janek'ita wa xkani 0.33
Ja lusi	0.00	Yib'anai \$119.91
Yip	0.00	
SCnMEM	0.00	

Janek wa lakoitaxi 239.41

(1) Tuk MEM: Sts'akol ja jastal b'a wa xchonji. (2) DAP: Yaj ja wa x'it'et'e ja b'a jujuntik. (3) Jastal: Tukukil stojb'esjet wa x'it'et'e o'ch ja b'a wa yal ju'uni yaj ja jastal sk'apjel sok ja sk'etjel.

YAJTAB'IL WA XK'ELX (FMIJ): 30181 10-05-18 XAXX-010101 004 CEF

01 137051202452 180427 0000001 19 0

AJTAB': 256P30E101050035 SYAJTAB'IL B'A OJ JEKXUK: Oj pikuk

JANEK' OJ TUPXUK
\$119.00
(B'ALUN LAJUNE WAK TAJB'E SAT TAK'IN 00/100 M.N.)

Spatik

**Jastal wa'n
ch'akxel**

**Jastik st'ilanil
yi'oj ja sju'unili**

**Jastaltik oj
k'elxuk**

**Yixawil wa xk'e'
sju'unil**

**B'a'a oj wajan ja ta
ay jas oj awali**

T'ilanik yaljel

Tuktukil sk'apjel

Jastal wa'n yamxel jani

Yixawil wa xk'e' sju'unil

Yixawil	Ja lusi (kWh)
b'a 11 DIS 19 masan b'a 12 JEB 20	128
b'a 12 OTU 19 masan b'a 11 DIS 19	117
b'a 10 AGO 19 masan b'a 12 OTU 19	54
b'a 10 JUN 10 masan b'a 10 AGO 19	100
b'a 07 AER 19 masan b'a 10 JUN 19	91
b'a 09 JEB 19 masan b'a 07 AER 19	119
b'a 09 DIS 18 masan b'a 09 JEB 19	128
b'a 12 OTU 18 masan b'a 09 DIS 18	155
b'a 10 AGO 18 masan b'a 12 OTU 18	221
b'a 10 JUN 18 masan b'a 10 AGO 18	358
b'a 12 AER 18 masan b'a 10 JUN 18	416

CEf *ti'wajal ja jastik
wa xk'e' sju'unil*

¡Ja wewo juts'inxa!

¡Opa b'ob' atup ja wa CEF
sok ja yal ju'un b'a
jastal sok b'a wa latupji
b'a Snajtsil wa
Xk'elatikon!

071 *Service al cliente*

CEf Nacional

CEfmx

CEf_Corfigo

cefmex

**B'a oj ibuk ja ma'tik te'ye j'moktiki b'a oj
maklaxuk ja jas sk'anawe oj yal-e't:**

CEf *ti'wajal ja jastik
wa xk'e' sju'unil*

PROFECO

CRE

¡T'ILAN YALJEL!

Oj b'ob' k'utuyuk sb'a 30 ABR 2020.
Ja janek' wa sayama te'y b'a yojol ja
janek' oj B'OB' yameuki yuj
ja mi x-ek' b'a 150 kWh ja cha'tike ikawil.

Na'a sb'aj ja jastal wa sk'apawe ja ma'tik wa sk'elawe ja iñ:
<http://usuariocalificado.cre.gob.mx/UsuarioCalificado/EstadoSuministrador>

Wa xk'anatikon ti' oj ajyukotikon amok-a.

¿Jasun oj b'ob' kolitanukotikon?

CEf *sok awe'na*

071 *Service al cliente*

CEf Nacional

CEfmx

CEf_Corfigo

cefmex

K'uman ja jastik wa x-alxi sok ts'ijb'an ja sb'i'il ja spilulab'ili b'a oj b'ob' a tojb'es ja jas wa'n alxeli.

1. Ja wats Tona jel jitsan jul ja sju'unil slusi cho me'y yi'oj jastik syam k'ab' jel wa sjoko lus.

¿Jas spilulab'il t'ilan oj sk'umuk b'ajtan b'a oj b'ob' waj sjob' sb'ej ja b'a CFE?

2. Ja b'an Temo wa xk'anji yi b'a ya'tel ja sju'unil slus b'a oj na'juk b'a'y ja snaji sok t'ilanb'i mi' ek'elukxa oxe ixaw yi'oj ja ju'uni.

¿B'a' spilulab'il t'ilan oj sk'el ja b'an Temo b'a oj yil ta ja sju'unil ja slusi mito x-ek' yixawil b'a mi' lom oj a'ji kumxuk?

3. Ja Lupita aljiyab' ja b'a yateli oj ch'ak stsom spetsanil ja janek' wa sch'aka ja ixawi ja' yuj wa sk'ana oj ya ochuk ja sju'unil slusi.

¿B'a' spilulab'il t'ilan oj sk'ele b'a oj yil janek' ja IVA*?

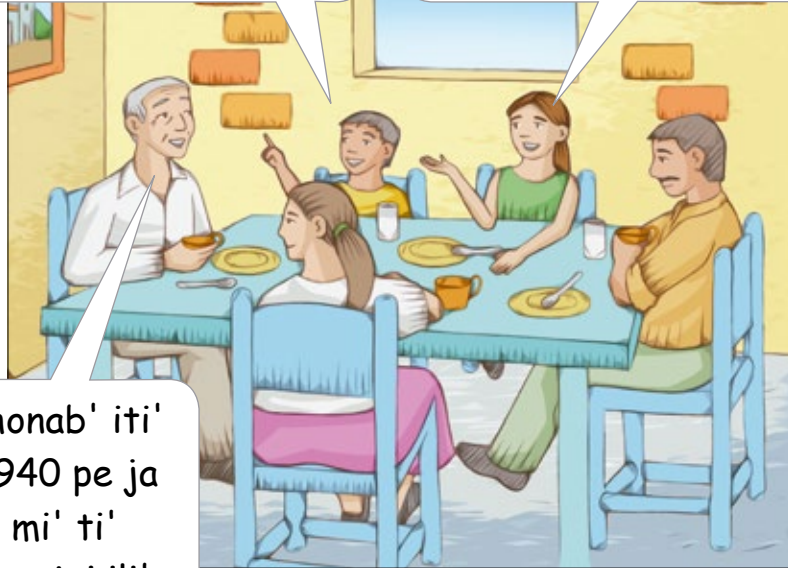
* IVA. Jujuntik sat ts'ijb'anel wa sje'a ke wa xtupxi jun yal tak'in yuj ja wa xmanxi ja jas wa xmakuni kujtiki.

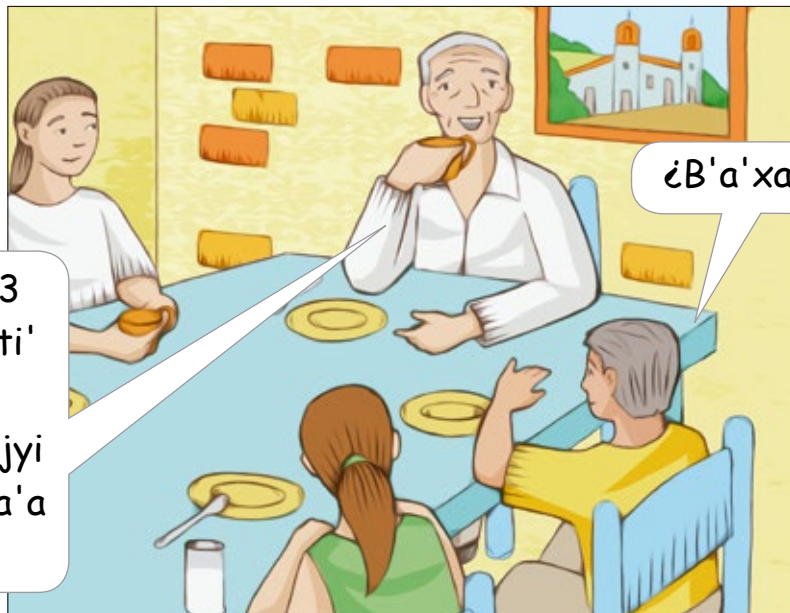
**K'ela ja jujuntik letawa cho a skoltaya waje'uman
sk'umajel ja jastik wa xyalawe ja jmojtiki.**

Lekma tata. Wa xk'ana
oj jna'tikon.

Tata, cha cholo kab'tikon
pilan ek'ele ja slo'iltajel ja
jchonab'iltiki.

Lekb'a, ja chonab' iti'
kujlaji b'a 1940 pe ja
ke'ntikoni mi' ti'
kulanukotikon ajyi ili'.

¿B'a'xa'a?

Julyon ja ke'ni jun 3
marso b'a 1950 sok ti'
jna'a sb'aj il
wame'xepi. TSa'an ajyi
watati sok ti' cho sna'a
sb'aj il wanani.

Ja'xa yajni nupanelotikonxa
ek' ja bolkani, éwantoma
xjul ak'ujol Lupe?

iJastal miyuk! Jel tuk waji, jun
semana ajyitikon ta ojb'i
elkotikon ma mib'i, mini ke jas
ek'i pe ja xiweli ma'to oj ya
elki'tikon.

Ja chonab' iti' jelxa ja jas ek'el yujili,
b'ut' ja', takin sat k'inal, pe cho
tojb'ita t'unuk. Ja ya'ni, we'nlexa
acholex oj awal-ex ja masi.

Lek, épe b'a'y ja b'ajtan
waji, ja'ma ja b'eji ma ja'
snajtsil sneb'jeli?...

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jasun wa'ne slo'iltajel ja jmojtiki?

¿Jastal wa scholowe ja slo'ile'i?

¿Jas st'ilanil yi'oj ja jas ek'eli sok ja ajtab' ja b'a slo'ille'i?

¿Ayxama b'a awab'unej jun lo'il junxta sok-a?

¿Ayma b'a alo'iltanunej ja we'n jun lo'il junxta sok?

¿Jastal wa xkoltani ja ajtab'i sok ja scholulab'il ja jastik ek'eli b'a oj kan jk'ujoltik ja ma' wa xyala jun slo'ili?

¿Jastal wa xkoltani b'a mas tsamal oj kab'tik ja jas wa'n lo'iltaxeli?

Maklan lek ja jastal wa xyala sb'ej ja lo'il waje'umani sok lo'iltanik.

Na'a ja iti'...

Ja **slo'iltajeli** wa xb'ob k'u'lxul b'a jitsan jastal sok oj b'ob' kaltik smeranil lo'il ke ek'kujtik axa k'ak'u ma ajk'achto, ek'el ma meran lo'il ek' yuj tuk jmojtik ke wa xyalwe kab'tik.

Sok ja slo'iltajeli wa xna'atik sb'aj jitsan jas ek'el b'a mi' kilunejuktik ma ek'el jb'ajtik pe wa xna'atik ke ja'ch ek'i sok te'ytik yojol yuj ja wa xyala ma'chunukotiki, ma'tik junuk ja jmoj alijeltiki, ja jkomontik ma ja niwan lek jchonab'iltiki.

Yajni wa xlo'iltantik jel t'ilan oj jcholtik ja jastal wa xwaji sok ja jastal oj kaltik ja jastik ek'eli, cho ja'chni oj jkoltan jb'ajtik sok jas tuk oj na'xuk jastal yajtab'il ma jastik ek' jel t'ilan; mik'a xtalnantik ja iti', wa'ntik yaljel jun pilan lo'il.

CHo ja'chni, t'ilan oj jmaklantik lek ja jastik wa x-alxi ja yajni wa xkab'tik jun jas wa x-alji b'a oj b'ob' kab'tik lek stojolil.

Maklan ja lo'il wa sk'uman waje'umani cho maklan lek jastal wa xcholxi sok jastal wa slaja sb'aj ja jastik ek'i.

Emiliano Zapata*

Ja Emiliano Zapata pojki b'a 8 agosto b'a 1879, b'a Morelos (Mejiko). Ja snan stat waji ja' *Gabriel Zapata* sok *Cleofas Salazar*. Ja ch'into sok ja keremto ya'teltan lu'um cho wa schono sok wa smana jastik. Ja b'a schonab'ili jitsan ek'ele skoltan ja a'tijum b'a alaji wa x-ixtalajiye yuj ja tantik ajwalali.

Ja 11 marso b'a 1911, stsomo jun nole jmojtik yuj ja stukil ja Porfirio Díaz, b'a skoltan ja Pancho I. Madero. Ja'xa ja 28 b'a nodyembre b'a jab'il jawi sk'u'lan ja Plan de Ayala b'a yala ke ja lu'umi oj pilxuk yi'le ja ma'tik wa xya'teltane'i ja' yuj alji yab' kawdiyo b'a ko'el k'inal. Sb'a 1914, sta'a sb'aj sok ja Pancho Villa sok syamawe ja chonab' b'a Mejiko, pe ja swinik ja Benustyano Carranza a'ji kumxuk yuj b'a Morelos, b'a ya kulan jun ma' ay schol oj yil sok ja lu'umi.

Mi' schono sb'aj, masanto ja swinik ja Carranza smilawe nak'ul b'a Asyenda b'a Chinameka. Ti' tujk'aji tiwi sok cham b'a 10 ja abril b'a 1919.

* Gómez, F. (s. a.). Biografía corta de Emiliano Zapata. Recuperado de <https://bit.ly/2ThbUsy>.

TS'ijb'an b'a juntik letawa ja yajtab' wa slaja sb'aj sok ja sak'anil ja Emilyano Zapata.

Plan de Ayala

Explicui volupta mioria dolo totatis
ndignatur alit audet qui alitipid
magnatur mo blonto inqussae num dit
alibon, can pelle temOccaeose modi
dolore re dolapta pla dem aliti tem eum
quidi volo eate magnatu adaeuuan
inctorum aut eliant et orea extreme
tum adit, officali orertrum factas sunt
volont quia captant, odignitas volover
epidipi enim, to eumquattici nonum
eume volas des aut eate molapta tureis
molorep erperum commos ititit
reuerum quas quorum eor malar
molapta tureicicigui beaton. Nem
harchel ititat veligen denhit ea vedumet
eaequise diuapicinet opta volo di buarto
quas aspedi dolore pratu enis exeris
eicabores dolligid utatem dolutempore
quam fuga as di denon volaptam
nution porro quam, tem qui eum faciend
ioret volordis.

Alit quiditi coepid nua illiceptici
officinus sitatus mullipta proris
molaptaspet verionemqua volonevudas
volaptatur? Ovidel illoro uatto Explicui
uel ita mioria dolo totatis ndignatur alit

**A juluk ak'ujol jun jas tsamal ek'el awuj b'a oj
alo'iltan, cholo ja jastik ek' awuji ja' chikan ja jujuntik
sjob'jel iti':**

¿Jas k'ak'u'il ek'i?

¿Jastaltik ch'ak ek'uk?, ¿jasun ek' b'ajtan, jas tsa'an sok jastal
ch'aki?

¿Jastal wa slaja sb'aj sok wa stukb'es sb'aje ja jastik ek'i?

¿Ma'chtik wa x-ajyiye sok jasun wa sk'u'lane?

¿Jastik yajtab'il ma jastik t'ilan te'y-a?

**TS'ijb'an ja walo'ili sok talnan ja scholjeli, ja slajel sb'aj ja jastik
wa x-ek'i cho ja'chuk ja syamjel ja yajtab'i ma jas t'ilan oj alxuk.**

**Alyab'ye wamoj ja jas ek' awuji, koltan ab'aj sok ja jas ats'ijb'ani
cho maklan ja tuk lo'ili.**

Maklan lek ja jas wa slo'iltane ja wamoji cho a och ju'un ja jas wa xjul ak'ujol ja b'a lutani b'a oj ata' ti' tyempo.

Yajtab'il	¿Jasun ek'i?

Lo'iltan yi ja jas ek' wamoj ma' yala b'a oj ana' ta acholo lek ja jastik ek'i sok jastik yajtab'il, yujk'a ay st'ilanil xawila tojb'es ma ts'iktes b'a lutan.

A skoltaya waje'uman sk'umajel ja lo'ili chikan janek' ek'ele.

Na'a ja iti'...

Ja **ya'jel makunuk ja yajtab'i sok ja slajel tuktukil jas ek'i** jun jas jel cho t'ilan ja b'a **slo'iltajeli** wa xmakunikujtik b'a oj ek' b'a j-olomtik jun jas ek'el b'a tsa'an oj b'ob' jcholtik.

Oj b'ob' ka'tik makunuk ja jastik it b'a oj kaltik jastal ek'el jb'ajtik ja b'a jsak'aniltiki ma ja jsak'aniltik sok ja jmoj aljeltiki ma ja b'a jkomontiki sok jel t'ilan b'a oj jna'tik ja jastik ek'eli yuj ja jel t'ilan ja b'a jsak'aniltiki sok ja b'a jas meran ek'eli.

CHo ja'chni, wa xmakuni kujtik b'a oj jna'tik ja jastal wa scholowe tuk jmojtiki b'a oj jna'tik tuktukil jas meran ek'el ja b'a sak'anile jmojtik ma jas wa sk'u'lane k'ole jmojtik ma jastal wa stsomo sb'aje.

Lo'iltan sok ts'ijb'an ak'ujol ja jas aneb'a scholjel ja jastik wa x-ek'i.

¿Jastal wa xcholxi ja jas wa x-ek' ja b'a jun slo'iltajeli sok jas yuj ja t'ilan oj slaj sb'aje'i?

¿Ja ya'ni oxama b'ob' alo'iltan mas lekxa? ¿Jas yuj?

¿Jas yuj ja jel t'ilan oj makla xuk lek ja jastal ek'eli sok ja jastal wa slaja sb'aje ja yajni wa xcholji awab' jun jas ek'eli?

¿Jastal wa skoltaya ja yajtab'i sok ja jastik t'ilan ek'i b'a oj ana' sb'aj ja jas wa x-alxi sok oj kanuk ak'ujol ja jas lo'iltaxi?

**K'ela ja jujuntik letawa sok a skoltaya
waje'uman sk'umajel ja lo'ili.**

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jas lo'ilil oj sts'ijb'uke ja ma'tik ay scholi?

¿Jas sb'i'il?

¿Jas wa scholan ja ts'ijb'unub'al iti'?

¿Ayxama b'a awilata jun ts'ijb'anub'al oj slaje? ¿B'a'a?

Le'a ja ju'un b'a sk'anjeli b'a Pakub'al slam ju'un cho lo'iltan sok waje'umani jastal oj cholxuk ja jastik oj alxuki.

Marabiya Tenejapa b'a CHYAPAS, 12 yajtab' ja abrili b'a jab'il 2021.

MARKOS MORALES RAMOS
MANDARANUM B'A SCHONAB'IL MARABIYA TENEJAPA B'A CHYAPAS
K'ELA AWIL*

Sok ja iti' ja Ma'tik wa Xyilawe ja TSomjeli b'a komon b'a Yax Ja' wa xk'anatikon awi' ta oj b'ob' akoltayotikon sok jastik oj makunuk b'a oj ka'tikon k'e' jun snajtsil b'a sneb'jel ju'un. Wa xkaltikon awab'i ke ja ya'teltajeli oj ka'tikon yi ke'ntikon chol a'tel sok ja' yuj wa xk'atikon awi' ta ay jun awaltsil oj akoltayotikon sok ja jastik iti': 300 kilo jijkab', 10 lata yal ton sok 100 bariya, 20 bulto semento, 2 mil lagriyo sok 50 lamina.

Ja a'tel iti' jel st'ilanil xkilatikon b'a ja'chuk oj ajyuk jun tsamal b'a oj sneb'-e ju'un ja yal kuntikiltikoni.

Wa xmajlatikon oj jak jun awaltsil oj akoltayotikon sb'a stojb'esjel ja jkomontikoni ja' yuj wa xlokowatikon oj jak ak'el jastal oj tojb'uk b'a oj awil asat awe'na jastal wajum ja a'teli.

Oj jmajlatijkon jas oj awale sok wa xjekatikon jun spatulab'il ak'ujol.

KE'NTIKON

 Ismael Morales Romero	 Anita Torres Medina	 Alejandro Sosa Trejo
--	--	--

MA'TIK YILAWE JA TSOMJELI

* K'ELA AWIL. Jun yajjel wa xts'ijb'axi b'a oj alxuk ke ja ju'uni oj k'ot b'a sk'eb' ja ma' oj sk'umuki. B'a jun ju'un jastal iti' wa xts'ijb'axi b'a yib'el ja sb'til ja ma' wa xjekai yi' sok wa sje'a jun lekil yiljel ja ye'ni.

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

¿Jastik junuk awila ja b'a ju'un sb'a sk'anjeli?

¿Jastal wa xcholxi ja jastik wa x-alxi ja b'a ju'un sb'a sk'anjeli?

¿Jas yuj ja wa xts'ijb'axi jun ju'un sb'a sk'anjeli?

K'uman lek ja lo'ili chikan janek' ek'ele.

Na'a ja iti'...

Ja **ju'un b'a sk'anjeli** jun lo'il wa xts'ijb'axi b'a oj alxuk yab' jun ma' ay schol b'a ay jas oj k'anxuk yi, oj alxuk yab' jastik junkil sok jas yuj ja sk'anjeli.

Ja ju'un b'a sk'anjeli t' ilan oj yi' spilulab'il jastal iti':

1. **Luwar sok yajtab'il.** Wa xyala ja luwar sok ja sk'ak'u'il k'u'lxi ja sju'unil sk'anjeli.
2. **Ma' oj k'ot sb'aj sok ja scholi.** Ja jmotik ma' ay schol oj a'xuk yi ja sju'unil sk'anjeli.
3. **Ja lo'il ma jas sk'anjeli.** Ja' b'a wa x-alxi jas yuj ja wa'n k'u'lxel ja sk'anjeli. B'a oj ts'ijb'axuk ja spilulab'il iti' oj b'ob' a kolta a b'aj sok ja jujuntik sjob'jel iti': ¿jasunkil oj k'anxuk?, ¿jas schol?, ¿jas yuj? ¿jastal oj makunuk?
4. **Sch'akulab'il sok ma' sk'u'lan.** Ja b'a spilulab'il wa xts'ijb'axi jun sat k'umal ma xe'n lo'il b'a oj ch'akxuk sok wa xts'ib'axi ja sb'i'il sok ja sjisulab'il ja ma' sts'ijb'an ja ju'un b'a sk'anjeli. Yujk'a jitsan ja ma'tik sts'ijb'an ja ju'uni, wa xts'ijb'axi ja sb'i'ile'i sok ja sjisulab'ili.

TS'ijb'an jastik sb'i'il ja spilulab'il ja ju'un sb'a sk'anjeli.

Marabiya Tenejapa b'a CHYAPAS, 12 yajtab' ja abrili b'a jab'il 2021.

**MARKOS MORALES RAMOS
MANDARANUM B'A SCHONAB'IL MARABIYA TENEJAPA B'A CHYAPAS
K'ELA AWIL***

Sok ja iti' ja Ma'tik wa Xyilawe ja TSomjeli b'a komon b'a Yax Ja' wa xk'anatikon awi' ta oj b'ob' akoltayotikon sok jastik oj makunuk b'a oj ka'tikon k'e' jun snajtsil b'a sneb'jel ju'un. Wa xkaltikon awab'i ke ja ya'teltajeli oj ka'tikon yi ke'ntikon chol a'tel sok ja' yuj wa xk'atikon awi ta ay jun awaltsil oj akoltayotikon sok ja jastik iti': 300 kilo jijkab', 10 lata yal ton sok 100 bariya, 20 bulto semento, 2 mil lagriyo sok 50 lamina.

Ja a'tel iti' jel st'ilanil xkilatikon b'a ja'chuk oj ajyuk jun tsamal b'a oj sneb'-e ju'un ja yal kuntikiltikoni.

Wa xmajlatikon oj jak jun awaltsil oj akoltayotikon sb'a stojb'esjel ja jkomontikoni ja' yuj wa xlokowatikon oj jak ak'el jastal oj tojb'uk b'a oj awil asat awe'na jastal wajum ja a'teli.

Oj jmajlatijkon jas oj awale sok wa xjekatikon jun spatulab'il ak'ujol.

KE'NTIKON

Ismael Morales Romero

Ismael Morales Romero

Anita Torres Medina

Anita Torres Medina

Alejandro Sosa Trejo

Alejandro Sosa Trejo

MA' TIK YILawe JA TSOMJELI

* K'ELA AWIL. Jun yaljel wa xts'ijb'axi b'a oj alxuk ke ja ju'uni oj k'ot b'a sk'ab' ja ma' oj sk'umuki. B'a jun ju'un jastal iti' wa xts'ijb'axi b'a yib'el ja sb'i'il ja ma' wa xjekxi yi' sok wa sje'a jun lekil yiljel ja ye'ni.

Laja ja jastik ajak'a sok tojb'es ja ta ay st'ilanili.

Ma' oj k'ot sb'aj sok ja scholi.

Luwar sok yajtab'il.

Marabiya Tenejapa b'a CHyapas, 12 yajtab' ja abrili b'a jab'il 2021.

**MARKOS MORALES RAMOS
MANDARANUM B'A SCHONAB'IL MARABIYA TENEJAPA B'A CHYAPAS
K'ELA AWIL***

Sok ja iti' ja Ma'tik wa Xyilawe ja TSomjeli b'a komon b'a Yax Ja' wa xk'anatikon awi' ta oj b'ob' akoltayotikon sok jastik oj makunuk b'a oj ka'tikon k'e' jun snajtsil b'a snab'jel ju'un. Wa xkaltikon awab'i ke ja ya'teltajeli oj ka'tikon yi ke'ntikon chol a'tel sok ja' yuj wa xk'atikon awi' ta ay jun awaltsil oj akoltayotikon sok ja jastik iti': 300 kilo jijkab', 10 lata yal ton sok 100 bariya, 20 bulto semento, 2 mil lagriyo sok 50 lamina.

Ja a'tel iti' jel st'ilanil xkilatikon b'a ja'chuk oj ajyuk jun tsamal b'a oj snab'-e ju'un ja yal kuntikiltikoni.

Wa xmajlatikon oj jak jun awaltsil oj akoltayotikon sb'a stojb'esjel ja jkomontikoni ja' yuj wa xlokowatikon oj jak ak'el jastal oj tojb'uk b'a oj awil asat awe'na jastal wajum ja a'teli.

Oj jmajlatijkon jas oj awale sok wa xjekatikon jun spatulab'il ak'ujol.

KE'NTIKON

Ismael Morales Romero

Ismael Morales Romero

Anita Torres Medina

Anita Torres Medina

Alejandro Sosa Trejo

Alejandro Sosa Trejo

MA'TIK YILAWE JA TSOMJELI

* K'ELA AWIL. Jun yaljel wa xts'ijb'axi b'a oj alxuk ke ja ju'unii oj k'ot b'a sk'ab' ja ma' oj sk'umuki. B'a jun ju'un jastal iti' wa xts'ijb'axi b'a yib'el ja sb'ilil ja ma' wa xjekxi yi' sok wa sje'a jun lekil yiljel ja ye'ni.

Sch'akulab'il sok ma' sk'u'lan

Lo'il b'a sk'anjel.

CHapa sts'ijb'ajel jun ju'un b'a sk'anjel, koltan ab'aj sok ja jastik wa x-alxi.

1. K'ela jun jas wa sk'ana wakomoni sok oj b'ob' k'anxuk b'a presidensya.

2. Ja b'a jastal awilata, ¿jasunkil ja oj b'ob' k'anxuki?

3. ¿Jastal oj alxuk sb'ejlal ja jas oj k'anxuki?

4. ¿Jastik junkil ja slekil ja jas wa xk'anxi?

5. ¿Ma'tik junuk wa sk'u'lane ja ju'un b'a sk'anjeli?

6. ¿Ma' wa xts'ijb'axi yi?

7. CHolo ja jastik ats'ijb'anta. ¿B'a'y ja wa xwaj b'ajtani? sok ¿b'a'tik ay ja tsa'an wa xwaji?

- Jastal oj awal yab' ja ma' oj k'ot b'a sk'ab'i.
- Jastalma oj k'umaxuk ja b'a oj alxuk yab' ja lo'ili.
- A makunuk jun k'umal b'a tsamal sk'anjel.
- K'ela ta chikan sb'ej sok toj wa x-alxi ja jas wa xk'anxi.

[illegible]

**K'ela ja ju'un b'a sk'anjeli sok ja scholulab'il iti' cho
jisa sok jun x ja b'a mito ayuki:**

Jastik yi'oj ja ju'un b'a sk'anjeli	Mito ayuk
Ay yi'oj yajtab'il sok luwar.	
Ay yi'oj ma' oj k'ot sb'aj.	
Wa stulu yi sok jun pat k'ujolanel sok jas yuj.	
Ay yi'oj jun sch'akulab'il.	
Ay yi'oj ma' sk'u'lan.	
Yujk'a ayama niwak sat ts'ijb'anel k'ela:	
• B'a sb'i'il jujuntik jmojtik.	
• B'a sb'i'il jujuntik luwar.	
• B'a wa stulu yi spilulab'il jun lo'il.	
• B'a spatik jun yal sts'ijtulil.	

[illegible]

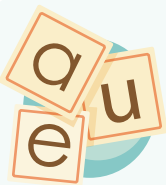

K'uman ja xe'ntik yaman lo'ili sok ajuluk ak'ujol jun sat k'umal oj b'ob' sts'iktes.

- Ja Pegro jel sk'ana oj waj b'a: _____.
- Ja jecheli ja' sk'ak'u'il ja: _____.
- Ja sk'ak'u'il k'in ja b'a kulanoni: _____.
- Wa xk'anatikon oj tajnukotikon: _____.
- Toj ti' wa xmanatikon b'a: _____.

CHolo yab'ye wamoj ja xe'ntik yaman lo'ili sok maklan ja sb'aje'i.

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

**Le'a b'a waju'un b'a sk'umajel ja lo'il 26,
"Kechan wa'n wayel" sok ts'iktes ja xe'ntik
yaman lo'il sok ja sat k'umal te'yi.**

oj ajyuke

k'e'i

sajto

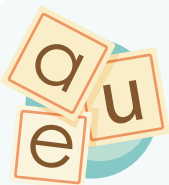
xchami

Yib'anale ja swinkil ja luwar jawi stsomo sb'aje b'a oj sk'el-e jastal
oj smuk-e sok b'a jitsan _____ sok, yib'anale ya'awe jastik
yi'oje ja sb'a smukulab'ili.

Jitsan jmojtik sta'a sb'aje _____ b'a oj yil-e kan jun ek'ele
smej pe jel cham yilawe.

Ja yajni waj sjam-e ja skaja'il ja b'a kampusanto xjachachi
_____ ja me'jun ixuki' sok ja'xa ja ma'tik te'yi ch'ak spak-e
ajnel yuj ja xiweli.

Ja ya'ni ja swinkil ja luwar jawi wa xjulb'esniye ke yajni x-ilxi ma'
wa _____ yuj wa xk'ot tek'an yaltsil mokb'i ti'xta mukxuk-a,
lab'i ka'tik ek' oxe k'a'u yuj ja lekb'i mi' chameluk sok kechan wa'n
wayel.

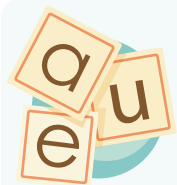
A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel
xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat
ts'ijb'aneli.

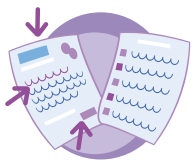
TS'ijb'an oxtike sat k'umal b'a jujuntik sat ts'ijb'anel t, t', w, y.

t	t'

w	y

A'teltan ja Lechan sju'unil sat ts'ijb'aneli ja sts'ijb'ajel xe'ntik yaman lo'il b'a oj ayam ja niwak sat ts'ijb'aneli.

A juluk ak'ujol b'a tuk jas me'yuk ja b'a wakomoni sok ts'ijb'an jastik ju'un b'a sk'anjel oj ak'u'luk sok b'a' oj ajek-a.

Ju'un b'a sk'anjel	B'a' oj jekxuk-a

Lo'iltan ja jastik ajak'a sok waje'umani.

Marabiya Tenajapa b'a Chyapas, 12 yaj'fab' ja abriil b'a jab'il 2021.

MARKOS MORALES RAMOS
MANDARANUM BA' SCHONAB'IL MARABIYA TENAJAPA BA' CHYAPAS
KELA AWIL*

Sok ja it'i' ja Ma'tik wa Xylawe ja T'Somjeli b'a komon b'a Yax Ja' wa xk'anatikon awi' ta aj b'ab' akaltayotikon sok jastik aj makunuk b'a aj ka'tikon k'e' jun snajtsil b'a sneb'jel ju'un. Wa xkalitikon awab' ke ja ya'heltajeli aj ka'tikon yi ke'ntikon chol a'tel sok ja' yuj wa xk'atikon awi' ta ay jun awaltsil aj akaltayotikon sok ja jastik it'i: 300 kilo jikkab', 10 lata yal ton sok 100 bariya, 20 bullo sementa, 2 mil lagriyo sok 50 lamina.

Ja a'tel it'i' jel s'tilanil xkalitikon b'a je'chuk aj ajyuk jun tsamal b'a aj sneb'-e ju'un ja yal kuntikilitikoni.

Wa xmajatikon aj jak jun awaltsil aj akaltayotikon sb'a stojb'esjel ja jkomontikoni ja' yuj wa xlokawatikon aj jak ak'e'l jastal aj tojb'uk b'a aj awil asat awe'na jastel wajum ja a'teli.

Oj jmajatikon jas aj awale sok wa xjekatikon jun spahulab'il ak'ujol.

KENTIKON

 Ismael Morales Romero	 Anita Torres Medina	 Alejandro Sosa Trejo
---	--	---

MA'TIK YILAWE JA T'SOMJELI

* KELA AWIL. Jun yajel wa xht'ik'ik' b'a aj atuk ke ja ju'uni aj k'at b'a sk'ab' ja maj aj ok'muk. B'a jun ju'ni jastel it'i wa xht'ik'ik' b'a yik'el ja ab'it'i ja maj wa xjaket' yaj sok wa k'el'e jun k'el'e yajel ja yel'e.

Ju'un b'a sk'anjel

Lo'iltan ja jujuntik sjak'jel sok waje'umani.

؛ Jastik tik'e lo'ililuk?

؛ Jastik sb'i'il?

¿Jastik stukil wa xawila ja ts'ijb'anub'ali?

¿Jas wa scholan kujtik ja jujuntik lo'ili?

Sb'i'il ja untik ma niwan neb'umani

Yaheyido jtatik

Yaheyido jnantik

Sb'i'il

Jisa sok jun ✓ ja jas k'u'lxel yib'anal sok tsamal ja
b'a jujuntik tsome'i.

RFC ma CURP

TSome 1

- Wa xyila jastal tojb'el jun lo'il b'a oj yal jasunuk ja wa xyala. ☐
- Wa xyala b'ajtan jasun wa xyala ja lo'ili kechan wa xyila jastal tojb'el sok oj b'ob' yal jastik wa x-akxi ja yajni xch'ak sk'umuki. ☐
- Wa sk'u'lan jastal oj ts'ijb'axuk jun lo'il wa xmakuni b'a jpetsanilitik. ☐
- Wa scholo jastal oj ts'ijb'axuk, oj k'u'lxuk, jastal oj tojb'esxuk sok wa sts'ijb'an pilan ek'ele'. ☐
- Wa xyila stukil ja sb'i'il sok jastaltik tojb'el ja lo'il wa sk'uman sok wa sts'ijb'an ja b'a tsome'i. ☐
- Wa xyala sok wa xyab' sb'ejlal lo'il b'a wa xtax ti' jmojitik, jastik junuk sok luwar. ☐
- Wa sna'a sb'aj jujuntik sat ts'ijb'anel sb'a sk'umal. ☐

Wa xkala ke ts'ikwi lek ja tsome iti'.

Yajtab'il: _____

Sb'i'il sok sjisulab'il ja je'umani

TSome 2

- Wa sk'uman ja spilulab'il lo'il b'a oj yal jasun wa xyala. ☐
- Wa sk'uman sok wa xyab' sb'ejlal ja jas wa xyala ja jujuntik lo'il sb'a tsome'i. ☐
- Wa sk'u'lan jastal oj ts'ijb'axuk jun lo'il wa xmakuni b'a jpetsanilitik. ☐
- Wa sts'ijb'an, wa sk'ela sok wa stojb'es lo'il wa xmakuni b'a jpetsanilitik. ☐
- Wa xyila stukil ja sb'i'il sok jastaltik tojb'el ja lo'il wa sk'uman sok wa sts'ijb'an ja b'a tsome'i. ☐
- Wa xyala sok wa xyab' sb'ej ja lo'il wa xcholxi. ☐
- Wa sna'a sb'aj ja sju'unil sat sk'umli. ☐

Wa xkala ke ts'ikwi lek ja tsome iti'.

Yajtab'il: _____

Sb'i'il sok sjisulab'il ja je'umani

Sk'eljel jb'ajtik janek' neb'xi

¿Jas jneb'a?

¿Jas oj ya'teluk kujil?

Sjisulab'il sb'i'il ja neb'umani

Yajjel yuj ja sk'eljel

Yajtab'il: _____

Luwar b'a wa x-a'teltaxi: _____

Sb'i'il sok sjisulab'il sb'a md' sk'ela _____

Sok ja tsome ju'un iti' oj atul yi
sneb'jel sk'umajel sok sts'ijb'ajel
ju'un. Yajni wa'na sneb'jel ja
b'a wak'umal Tojol-ab'ali oj ata'
k'eljel tuktukil schol oj awa' yi
ja lo'il ts'ijb'anub'ali. Na'a lek
ke jastal oj awa' yi sak'anil ja
wak'umali ja'ni sok ja sk'umajel
sok ja sts'ijb'ajeli.

Este es otro material del paquete
de libros que le acompañarán
en el inicio del aprendizaje de la
lectura y escritura. Al estudiar en
su lengua tojolabal descubrirá los
diferentes usos que puede darle a
los textos escritos. Recuerde que
una forma de mantener viva su
lengua es ampliando sus usos a
la lectura y escritura.

GOBIERNO DE
MÉXICO

EDUCACIÓN
SECRETARÍA DE EDUCACIÓN PÚBLICA

SK'EPJEL K'EB'UB'AL
DISTRIBUCIÓN GRATUITA

Este programa es público, ajeno a cualquier partido político. Queda prohibido su uso para fines distintos a los establecidos en el programa.